

Høgskulen
på Vestlandet

MASTEROPPGAVE

En studie av bevisvurdering i grensefastsettingssaker i jordskifteretten.

A study of evidence assessment in boundary determination cases in the land consolidation courts.

Helga Stenvik

Areal og eiendom

Institutt for byggfag

Veileder: Sjur Kristoffer Dyrkolbotn og Per Kåre Sky

22.05.2023

Jeg bekrefter at arbeidet er selvstendig utarbeidet, og at referanser/kildehenvisninger til alle kilder som er brukt i arbeidet er oppgitt, jf. Forskrift om studium og eksamen ved Høgskulen på Vestlandet, § 12-1.

Forord

Masteroppgaven er skrevet ved institutt for byggfag ved Høgskulen på Vestlandet i Bergen, og markerer slutten på den to-årige masterutdannelsen Areal og Eiendom. Oppgaven er skrevet våren 2023 og har et omfang på 30 studiepoeng. Prosessen med masteroppgaven har vært lærerik og spennende da jeg har fått studere et tema som jeg finner interessant, men det har også til tider vært svært utfordrende å skrive oppgaven på egenhånd. Jeg er derfor veldig takknemlig overfor mine medstudenter, veiledere og venner for deres sosiale og faglige diskusjoner.

Jeg ønsker å rette en takk til mine medstudenter Tomine Alette Krogh og Karolina Anna Brzezina for lange lunsjpauser, samt god støtte og motivasjon gjennom prosessen.

Takk til Domstoladministrasjonen for økonomisk støtte.

Til slutt ønsker jeg å takke mine veiledere Sjur Kristoffer Dyrkolbotn og Per Kåre Sky for gode innspill og veiledning gjennom hele prosessen.

Bergen, 22.mai 2023

Helga Stenvik

Sammendrag

I denne masteroppgaven har jeg gjort en undersøkelse av hvordan jordskifteretten vurderer bevis i grensefastsettingssaker. For å undersøke dette er det blitt gjort en kvantitativ og kvalitativ analyse av 100 rettsavgjørelser fra jordskifterettene.

Hovedproblemstillingen for oppgaven er:

Hvordan vurderer jordskifteretten bevis i grensefastsettingssaker?

For å besvare hovedproblemstillingen er det utarbeid 3 delproblemstillinger:

- 1) Hvilke typer bevis blir ført av partene i grensefastsettingssaker?*
- 2) Hvilken vekt legger jordskifteretten på de ulike bevisene i sakene?*
- 3) Hvordan står partenes totale bevisvekt, resultat og avgjørelse om sakskostnader i forhold til hverandre?*

Delproblemstilling 1 belyser hvilke typer av bevis som er mest fremtredende i jordskifteretten, og hvilket bevisgrunnlag jordskifteretten har til å basere avgjørelsen sin på i sakene.

I *delproblemstilling 2* er det forsøkt å kategorisere hvordan jordskifteretten vektet ulike typer bevis. Ettersom prinsippet om fri bevisvurdering gjelder, varierer jordskifterettens vektning bevisene fra sak til sak. Resultatene viser at det er mange fremlagte bevismidler som retten vurderer til å ha ingen betydning for avgjørelsen. Samtidig viser resultatene at det er noen bevismidler som stort sett får høy eller avgjørende vekt dersom de er relevante for å fastsette grensen. Hvordan retten vektet andre bevismidler enn stiftelsesdokumenter og grensemerker avhenger i stor grad av kvalitet på stiftelsesdokumentene.

Resultatene fra *delproblemstilling 3* viser at i 86 % av sakene er det parten som har høyest samlet bevisvekt som vinner saken, eller at partene har lik samlet bevisvekt og begge får delvis medhold i saken. Dette indikerer at kodingen av rettens vurdering av bevisene i stor grad har stemt overens med de faktiske resultatene i saken. Samtidig viser funnene at i en del av sakene hvor prediksjonen ikke samsvarer med resultatet, har retten vært i tvil om avgjørelsen og gjort unntak fra hovedregelen om erstatning av sakskostnader direkte knyttet til tvisten.

Abstract

In this master's thesis, I have conducted a study on how the land consolidation court evaluates evidence in boundary determination cases. To investigate this, a quantitative and qualitative analysis of 100 court decisions from the land consolidation courts has been conducted.

The main research question for the thesis is:

How does the land consolidation court evaluate evidence in boundary determination cases?

To answer the main research question, three sub-questions have been formulated:

- 1) *What types of evidence are presented by the parties in boundary determination cases?*
- 2) *How does the land consolidation court weigh the different types of evidence in the cases?*
- 3) *How do the parties' total evidence weight, outcome, and decision on litigation costs relate to each other?*

Sub-question 1 shows which types of evidence that are most prominent in the land consolidation court and the evidentiary basis on which the court relies in making its decisions in the cases.

In sub-question 2, there has been an attempt to categorize how the land consolidation court weighs different types of evidence. Since the principle of free evaluation of evidence applies, the court's weighting of evidence varies from case to case. The results show that there is a lot of evidence presented that are by the land consolidation court considered to be of no significance to the decision. At the same time, the results indicate that certain pieces of evidence generally carry high or decisive weight if they are relevant for determining the boundary. How the court weighs other pieces of evidence besides founding documents and boundary markers largely depends on the quality of the founding documents.

The results from sub-question 3 reveal that in 86% of the cases, the party with the highest total evidence weight wins the case, or both parties have an equal total evidence weight, and both receive partial support in the case. This indicates that the coding of the court's evaluation of evidence largely corresponds to the actual outcomes in the cases. At the

same time, the findings also show that in some cases where the prediction does not match the outcome, the court has expressed doubt in its decision and deviated from the main rule regarding the compensation for legal costs directly related to the dispute.

Innhold

1	Innledning.....	9
1.1	Bakgrunn for temaet	9
1.2	Problemstilling og avgrensing	9
1.3	Oppgavens oppbygning.....	10
2	Teori.....	12
2.1	Innledning.....	12
2.2	Om jordskifteretten.....	12
2.2.1	Historisk utvikling av jordskifterettens kompetanse i grensefastsetting.....	13
2.2.2	Kort om prosessen i grensefastsettingsaker.....	15
2.3	Det rettslige grunnlaget for eiendomsgrenser	17
2.3.1	Mellom grenser på land	17
2.3.2	Mellomgrenser i vassdrag	19
2.4	Sentrale rettslige prinsipper	20
2.4.1	Disposisjonsprinsippet og forhandlingsprinsippet	20
2.4.2	Muntlighetsprinsippet og umiddelbarhetsprinsippet	21
2.4.3	Kontradiksjonsprinsippet	21
2.4.4	Prinsipp om riktig resultat	22
2.4.5	Veiledningsplikt	22
2.5	Bevislære	23
2.5.1	Alminnelige regler om bevis.....	23
2.5.2	Bevisvurdering.....	25
2.5.3	Bevistyper.....	28
3	Metode	33
3.1	Innledning.....	33
3.2	Valg av metode.....	33
3.3	Datagrunnlag	35
3.4	Datakvalitet	36
3.4.1	Relabilitet	37
3.4.2	Validitet	38
3.5	Hensyn til etikk og personvern i forskningen	39
3.6	Utarbeiding av kodeskjema	40
3.6.1	Pretest 1:	42
3.6.2	Pretest 2:	43
3.6.3	Kodeskjema	45
3.7	Kodeinstruks:.....	46

3.7.1	Domstol og saksnummer:.....	46
3.7.2	Bevismidler	47
3.7.3	Rettsens vurdering	54
3.7.4	Resultat.....	60
3.7.5	Sakskostnader.....	60
3.7.6	Anke.....	61
3.7.7	Ankeskjema	62
3.8	Utfordringer under kodingen	62
4	Resultater, empiri og diskusjon	64
4.1	Innledning.....	64
4.2	Delproblemstilling 1: Hvilke typer bevis blir ført av partene i grensefastsettingssaker?	64
4.2.1	Bevismidler lagt frem av partene i grensetvistene.....	64
4.2.2	Bevismidler som er uklart hvem som har lagt frem	68
4.2.3	Konklusjon delproblemstilling 1:.....	69
4.3	Delproblemstilling 2: Hvilken vekt legger jordskifteretten på de ulike bevisene i sakene? .	71
4.3.1	Resultat og drøfting av rettsens vektlegging av de ulike bevismidlene.....	71
4.3.2	konklusjon problemstilling 2:	97
4.4	Delproblemstilling 3: Hvordan står partenes totale bevisvekt, resultat og avgjørelse om sakskostnader i forhold til hverandre?.....	99
4.4.1	Resultat og drøfting av partenes totale bevisvekt, resultat og avgjørelse om sakskostnader	99
4.4.2	konklusjon delproblemstilling 3	102
4.5	Sammenfattende drøfting.....	103
5	Avslutning.....	107
5.1	Innledning.....	107
5.2	Konklusjon på hovedproblemstilling	107
5.3	Avsluttende refleksjoner	108
5.4	Videre forskning	108
	Litteraturliste.....	109
	Vedlegg.....	111

Figur og tabell liste:

Figur 1	Kodeskjema benyttet i innholdsanalysene.....	45
Figur 2	Registrering av domstol og saksnummer.....	46
Figur 3	Registrering av bevismidlene partene legger frem.	47
Figur 4	Registrering av rettsens vektig av bevismidlene, og registrering av partenes totale bevisvekt..	54

Figur 5 Verdien de ulike kategoriene har ved summering av partenes bevisvekt I summeringen får kategori ikke omtalt/vurdert (0) og kategori ingen vekt (1) - verdi 0, da begge disse kategoriene omfatter bevis som ikke har betydning for avgjørelsen. De andre kategoriene får tilsvarende verdi som tallet til kategorien.	59
Figur 6 Registrering av partenes resultat.....	60
Figur 7 Registrering av om parten tilkjennes saksomkostninger.	60
Figur 8 Registrering av om saken er anket.....	61
Figur 9 Skjema for ankede saker.....	62
Tabell 1 Antall grensetvister (saker) hvor de ulike typene bevismidlene er blitt registrert.....	64
Tabell 2 Bevismidler som ble behandlet av retten, men hvor det er uklart hvem av partene som har ført beviset, eller om det er retten som har hentet det inn.	68
Tabell 3 Vektlegging av bevismiddelet jordskifte i undersøkelsen viser at vektingen av variabelen er splittet.	71
Tabell 4 Vektlegging av variabelen utskiftning i de undersøkte sakene. Resultatet viser at utskiftning i stor grad blir vektlagt svært høyt av retten.	73
Tabell 5 Rettens vektlegging av variabelen Økonomisk kartverk.....	75
Tabell 6 Rettens vektlegging av variabelen Skylddelingsforretning.....	77
Tabell 7 Vektleggingen av variabelen kart- og oppmålingsforretning.....	79
Tabell 8 Vektlegging av de tre variablene: Erstatning av offentlig organ, Behandling av offentlig organ og oppmålingsforretning i sakene.	81
Tabell 9 Vekt variabelen matrikkelen har fått i avgjørelsene.....	83
Tabell 10 Vektlegging av variabelen andre kart av jordskifteretten.....	84
Tabell 11 Vekt avtaler har fått i de undersøkte sakene.....	86
Tabell 12 Vekt bevismiddelet skjøte har fått i sakene.....	88
Tabell 13 Vektleggingen av grensemerker i sakene.....	89
Tabell 14 Vekt variabelen faktisk bruk har fått i avgjørelsene.....	91
Tabell 15 Vekting av variabelen alders tids bruk.	93
Tabell 16 Vekt vitneforklaringer har fått av retten i avgjørelsene.	93
Tabell 17 Vekt variabelen terreng har fått i avgjørelsene.	94
Tabell 18 Vekt variabelen annet har fått i sakene.	95
Tabell 19 Forhold mellom sum bevisvekt og resultat i sakene.	99
Tabell 20 Regel som er benyttet til å avgjøre saksomkostnadene direkte knyttet til tvisten.	102

1 Innledning

1.1 Bakgrunn for temaet

Masteroppgavens tema er bevisvurdering i grensefastsettingssaker etter jordskifteloven § 4-2 i jordskifteretten. Hovedhensikten med oppgaven er å redegjøre for hvordan jordskifteretten vurderer bevis. Da det ikke er bestemte regler for hvordan bevisvurderingen skal gjøres av retten eller regler for hva som har bevisverdi, er det rettspraksis fra jordskifterettene som er blitt undersøkt. Oppgaven består av 100 innholdsanalyser av rettsavgjørelser avsagt av jordskifteretten.

Jordskifteretten er en særdomstol jf. domstolloven § 2 første ledd nr. 1, som har spesialkunnskap om eiendom og behandler ulike problemstillinger og tvister knyttet til fast eiendom og rettigheter til eiendom. I dag er det de rettsfastsettende sakene om grensefastsetting og rettsutgreiing som er blitt blant de vanligste sakstypene og ifølge årsstatistikken stod de for ca. 60 % av sakene som jordskifteretten behandlet i 2022 (*Årstatistikk Jordskifterettene, 2022*). Med tanke på omfanget av de rettsfastsettende sakene i jordskifteretten er det interessant å se på hvordan jordskifteretten vurderer ulike typer av bevis. Bevisvurdering er et komplekst tema, da hver sak er unik vil også bevisvurderingen være ulik fra sak til sak og det kan variere hvor tydelig rettens bevisvurdering kommer frem i rettsavgjørelsene. Det er i oppgaven gjennomført innholdsanalyser med kvantitative og kvalitative teknikker for å tallfeste frekvens og omfang av bevis, men også for å forstå hvordan jordskifteretten vurderer bevis.

1.2 Problemstilling og avgrensning

Hovedproblemstilling:

Hvordan vurderer jordskifteretten bevis i grensefastsettingssaker?

For å belyse problemstillingen er det utarbeidet 3 delproblemstillinger:

- 1) *Hvilke typer bevis blir ført av partene i grensefastsettingssaker?*

Problemstillingen tar for seg hvilke typer bevis som er mest fremtredende i grensefastsettingssaker, og avdekker hva jordskifteretten kan bygge sin avgjørelse på.

2) *Hvilken vekt legger jordskifteretten på de ulike bevisene i sakene?*

I undersøkelsen er det opprettet seks kategorier for hvilken vekt retten legger på bevisene i sakene, for å undersøke hvilken betydning de ulike typene bevis har for avgjørelsene. Det er også blitt undersøkt hvilke bevistemaer som normalt kan oppstå for de ulike bevismidlene, og hvordan dette har betydning for rettens vurdering av bevisets vekt i sakene.

3) *Hvordan står partenes totale bevisvekt, resultat og avgjørelse om sakskostnader i forhold til hverandre?*

I kodeskjemaet er partenes bevisvekt i sakene blitt summert. Det er undersøkt om partenes summerte bevisvekt samsvarer med resultatene i saken og avgjørelse om erstatning av sakskostnader direkte knyttet til tvisten, for å se om dette kan si noe om rettens bevisvurdering.

Avgrensning:

Oppgaven er avgrenset til å kun gjelde grensefastsettingssaker som gjelder eiendomsgrenser. Saker som omhandler bruksretter eller bruksrettsgrenser er ekskludert fra datagrunnlaget. Det er videre i hovedsak kun blitt sett på saker behandlet i første instans, med unntak av saker som er blitt anket. De sakene som har blitt anket har også blitt undersøkt for å se om det er forskjell mellom jordskifterettens avgjørelse og lagmannsrettens avgjørelse. Dette har tatt imidlertid tatt liten plass i undersøkelsen, og hovedvekten i oppgaven ligger i analysene av avgjørelsene fra jordskifterettene. Noen av de analyserte sakene omhandlet også rettsutgreiing, jf. jordskifteloven § 4-1. I disse tilfellene har jeg kun tatt stilling til og analysert delene som omhandler fastsetting av eiendomsgrensene.

1.3 Oppgavens oppbygning

Kapittel 1 er introduksjon til oppgaven, med en presentasjon av tema og bakgrunn, samt problemstilling og avgrensning.

Kapittel 2 er teorikapittel. Her blir relevant teori presentert.

Kapittel 3 er metodekapittel. Her presenteres og grunngis valg av metode og analyser, samt forklaring av hvordan oppgaven er gjennomført. I tillegg presenteres kodeskjema og kodeinstruksen for hvordan kodeskjemaet skal benyttes.

I kapittel 4 blir resultatene fra analysene presentert og drøftet opp mot hver av delproblemstillingene, samt gitt en sammenfattende drøfting.

I kapittel 5 besvarer jeg hovedproblemstillingen, før jeg avslutningsvis gir noen avsluttende refleksjoner og tanker om videre forskningsmuligheter.

2 Teori

2.1 Innledning

I dette kapittelet vil relevant teori presenteres. Formålet med kapittelet er å danne et teorifundament som vil benyttes under diskusjon og drøfting av de empiriske funnene, samt ved konklusjon vedrørende oppgavens problemstillinger. Først vil jeg gi en kort innføring av jordskifteretten og jordskifterettens kompetanse i grensefastsettingssaker. Det blir videre redegjort for det rettslige grunnlaget for eiendomsgrenser, sentrale prinsipper i domstolene og til slutt en innføring i bevislære og bevisbedømmelsenes paradigmer.

2.2 Om jordskifteretten

Jordskifteretten er en særdomstol jf. domstoloven § 2 først ledd nr.1, som behandler ulike typer problemstillinger og tvister knyttet til fast eiendom og rettigheter til eiendom. Formålet med jordskifteloven av 2013 er å:

«leggje til rette for effektiv og rasjonell utnytting av fast eigedom og ressursar til beste for eigarane, rettshavarane og samfunnet. Dette skal skje ved at jordskifteretten bøter på utenleige eigedoms- og brukstilhøve, klarlegg og fastset grenser og rettar, og behandlar skjønn og andre avgjerder etter denne og andre lover» jf. § 1-1 første ledd.

Jordskifteretten har en positivt avgrenset kompetanse og kan behandle fire typer saker etter jordskifteloven. Dette er de rettsendrende sakene etter § 3-4 til § 3-10, fordeling av planskapt verdier etter § 3-30 til § 3-32, rettsfastsettende saker etter kapittel 4 og skjønn etter kapittel 5. I denne oppgaven er det grensefastsettingssaker etter § 4-2 som blir undersøkt, og jeg vil dermed se litt på den historiske utviklingen av jordskifterettens kompetanse i grensefastsettingssaker.

Jordskifteretten sine oppgaver og kompetanse har gjennomgått endringer etter hvert som både landbruket og samfunnet har utviklet seg. Opprinnelig var jordskifterettens (tidligere kalt utskiftningsvesenet og utskiftningsretten) oppgaver kun knyttet til omforming av fysiske og rettslige eiendomsforhold i landbruket, og i starten spesielt oppløsning av teigblanding, sameier og sambruk. Samfunnsutvikling og urbanisering har medført nye problemstillinger som har ført til utvidelse av jordskifterettens oppgaver og kompetanse, bla. gjennom utvidelse av geografiske begrensinger, sakstyper og virkemidler (Bjerva, 2012, s. 3). I dag er så å si alle områder og eiendomstyper, med noen unntak, omfattet av jordskifteloven jf. § 1-2.

2.2.1 Historisk utvikling av jordskifterettens kompetanse i grensefastsetting

Jordskifteretten fikk først kompetanse til å klarlegge og fastsette eiendomsgrenser som egen sak ved lovendring 22.juni 1934 av utskiftningsloven av 1882 (Ot.prp. nr. 39 (1934), s. 1). Av den første utskiftningsloven av 1821 skulle et jordskifte skje ved minnelighet, mens grensetvister måtte avgjøres gjennom alminnelig rettergang av de alminnelige domstolene. Dersom det oppstod tvist i forbindelse med en jordskiftesak var det sorenskriveren som skulle behandle saken etter tvisten var avgjort i de alminnelige domstolene. I utskiftningsloven av 1857 gikk man bort i fra sorenskriveren som forretningsstyrer og fikk egne utskiftningsmenn med videreutdanning fra Sverige. Utskiftningsmennene fikk hjemmel til å avgjøre tvister innenfor et jordskiftefelt, men hadde ikke hjemmel til å avgjøre tvister til tilgrensede naboer til utskiftningsfeltet. En årsak til denne begrensede kompetansen er ifølge Ravna (2007, s. 212) at det i utdanningen ble lagt vekt på landbrukskyndighet med agronomisk og kartfaglige kunnskaper, fremfor rettskyndighet. Begrensingen av hjemmelen til å avgjøre grensetvister ble senere ansett å være til hinder for å gjennomføre effektiv utskiftning. I utskiftningsloven av 1882 fikk dermed utskiftningsmennene utvidet kompetansen til å også kunne avgjøre tvister til tilgrensede eiendommer til utskiftningsfeltet. Tvistene skulle avgjøres på samme måte som tvistene innenfor skiftefeltet, altså ved kjennelse, som videre kunne ankes videre til de alminnelige domstolene (Ravna, 2007, s. 212-213). Det var likevel fokus på å få partene til å oppnå minnelig løsning, slik som det også i dag er lagt stor vekt på i både jordskifte- og tvisteprosesser gjennom meklingsordninger (Ot.prp.nr. 51 (2004-2005), s.113).

I utskiftningsloven av 1934 ble det gitt hjemmel for at utskiftningsretten kunne behandle grensegangssaker som en egen sak utenfor utskiftninger. Landbrukskomiteen begrunnet forslaget med at det var mange grenser som ikke var beskrevet eller avmerket, eller at de var uhensiktsmessige, som de mente utskiftningsretten var den mest skikkede til å avgjøre på samme måte som de gjorde ved tvister i skiftesaker. Komiteen argumenterte også for at grensemerking ville være nødvendig for et økonomisk kartverk og viste til at Sverige hadde en ordning for grensegangssaker som egen sak (Ot.pr. nr. 39 (1934), s.1).

Ved jordskifteloven av 1950 ble betegnelsen utskiftning og utskiftningsretten ble endret til jordskifte og jordskifteretten. På dette tidspunktet ble også jordskifteretten sidestilt med første instans i de alminnelige domstolene da lagmannsretten ble ankeinstans. Loven utvidet jordskifterettens kompetanse til å kunne behandle grensefastsetting av alltidvarende bruksretter, samt hjemmel til å gjøre «grenseregulering» i grensegangssaker (Ot.prp. nr. 31

(1950), s.2). Grenseregulering innebar at jordskifteretten fikk hjemmel til å justere grenser i grensegangssaker dersom de var «ulagleg» (Ot. Prp. nr. 31 (1950), s.29).

I jordskifteloven av 1979 ble reglene om grensegang videreført uten vesentlige endringer (NOU 1976: 50 s.110). Det ble åpning for at departementet kunne kreve grensegangssak gjennom delingsloven § 2-2 (Ot.prp. nr.65 (1978-1979), s. 93). I forarbeidene til den gjeldende jordskiftelov av 2013, kommer det fram at det ikke er vesentlige endringer og sakstypen skal gå ut på det samme. Begrepet «grensegang» er skiftet ut mot «grensefastsetting», men det er ikke endringer i reglene for å avgjøre på rettskraftig måte hvor en grense går. Videre blir jordskifterettens kompetanse til å fastsette grenser for bruksretter utvidet til å gjelde alle typer retter i fast eiendom (Prop. 101 L (2012-2013), s.442). Reglene for «grenseregulering» i jordskifteloven av 1979, reiste problemstillinger knyttet til disposisjonsprinsippet og ble endret ved lov 94/1998, til at kompetansen gjelder «dei tilfella der det er landbrukseigedom på minst ei av sidene. Er det ikkje det, kan jordskifteretten berre regulere grensa når ein part krev det» (Ot.prp. nr. 57 (1997-1998), s.139). Regelen er ikke videreført, men i gjeldende jordskiftelov § 4-3 andre ledd har jordskifteretten hjemmel til å gjennomføre grensejustering etter reglene i matrikkelloven § 16. Etter revisjon av loven i 2006 ble lovens virkeområde utvidet. Etter dette gjaldt kompetansen ikke lenger bare for de tradisjonelle jordbruks- og utmarksområdene, men også for byer og tettsteder (Ot.prp. nr.78 (2004-2005), s.15).

Kompetansen i grensefastsettingssaker er videreført i jordskifteloven av 2013. For at loven skal harmonisere med matrikkelloven er matrikkelenhetene definert i matrikkelloven § 5 opplistet i jordskifteloven § 4-2 første ledd bokstavene a til g for eiendommer jordskifteretten kan behandle grensefastsettingssaker for (opplistingen er ikke uttømmende). Av forarbeidene kommer det frem at jordskifteretten ikke er begrenset til å kun behandle grensefastsettingssaker hvor det er tvist, men også hvor det er uklare grenser. I saker hvor det er tvist vil saken kunne behandles både i jordskifteretten og tingretten (Prop 101. L (2012-2013), s.422).

I denne oppgaven er det rettsfastsettende saker som omhandler fastsetting av eiendomsgrenser ved tvist som blir undersøkt. I oppgaven inngår både saker etter gjeldende jordskiftelov § 4-2 og den tidligere jordskifteloven av 1979 § 88.

2.2.1.1 *Rettspraksis om jordskifterettens kompetanse*

I Rt-1959 -1050 ble spørsmål om hvilken kompetanse jordskifteretten hadde til å avgjøre tvist om eiendomsrett behandlet. I saken var det krevd grensegang etter jordskifteloven av 1950 § 100 for å fastsette grensene mellom statens høyfjell og flere gårdsbruk. I lagmannsretten opphevet de jordskifterettens kjennelse av grensene da lagmannsretten mente at spørsmålet om staten hadde eiendomsrett til området ikke var innenfor jordskifterettens kompetanse. Høyesterett kom derimot frem til at jordskifteretten hadde kompetanse til å avgjøre tvist om eiendomsrett når det er i forbindelse med fastsetting av grenser, og at det ikke er krav om at grensen må være matrikulert. Denne kompetansen er videreført i både jordskiftelova av 1979 og til gjeldende jordskiftelov. I HR-2019-500-U blir kompetansespørsmålet igjen behandlet, og ankeutvalget uttaler:

«Det avgjørende for om jordskifteretten har kompetanse er etter dette om det er tale om «reell grensegangssak». Grensene må være uklare, slik at det foreligger et reelt behov for avklaring. Rene spørsmål om eiendomsrett faller utenfor kompetansen. Men hvis det først er et reelt behov for fastlegging av uklare grenser, faller ikke saken utenfor kompetansen bare fordi den også reiser spørsmål om eiendomsrett. Det synes å gjelde også hvor grensespørsmålet har underordnet betydning».

Dette betyr at jordskifteretten ikke har kompetanse til å avgjøre tvist om eiendomsrett alene. Det må det være snakk om en «reell grensegangssak», hvor eiendomsgrensene er uklare eller omtvistet.

2.2.2 Kort om prosessen i grensefastsettingssaker

I grensefastsettingssaker følger saksbehandlingen reglene i jordskiftelovas kapittel 6 som er en kombinasjon av egne regler og henvisninger til tvisteloven.

For å sette i gang en grensefastsettingssak hos jordskifteretten må det sendes inn et krav om sak jf. jordskifteloven § 6-2. Dette er tilsvarende det som i tingretten kalles stevning, men i jordskifteretten er det ikke like strenge krav til innholdet. Det er blant annet ikke krav om at det må legges ned påstand på kravtidspunktet, men kravet skal utformes slik at det gir grunnlag for en forsvarlig behandling av saken jf. jordskifteloven 6-2 tredje ledd. Dette

innebærer at de andre partene skal kunne ta stilling til kravet og forberede seg, samt at retten kan vurdere om de har hjemmel til å behandle saken. Etter at krav om sak er mottatt vil det kontrolleres av retten, og frem til første ordinære rettsmøte vil det foregå saksforberedelser som blant annet innebærer prosessledelse og veiledning evt. saksforberedende rettsmøter. Dersom det er klart at det er tvist i saken, gjelder reglene for hovedforhandling i tvisteloven jf. jordskifteloven § 6-12. I saker uten tvist har jordskifteloven en egen bestemmelse § 6-22 «for forslag til fastsetjing av grense, rettar og anna». I slike saker vil jordskifteretten lage et forslag til løsnings. I denne oppgaven er det kun saker med tvist som er blitt undersøkt og jeg vil dermed ikke gå nærmere inn på reglene for saker uten tvist.

Under hovedforhandlingen vil først «påstander, påstandsgrunnlag og bebudet bevisføring klarlegges av retten» jf. tvisteloven § 9-15 første ledd. Videre vil partene få framstille sine syn på saken, føre bevis og avgi forklaring, og videre blir det avholdt vitneavhør og avhør av sakkyndige jf. tvisteloven § 9-15. I jordskifteretten vil det normalt også være behov for befaring av tvisteområdet, og gjennomføres som en del av rettsmøtet. Avgjørelsesformen for tvist i rettsfastsettende sak er dom jf. jordskifteloven § 6-23. Det er krav om at avgjørelsen skal være begrunnet etter tvistelovens regel § 19-6 fjerde ledd jf. jordskifteloven § 6-24 fjerde ledd. Rettsboken skal altså inneholde en framstilling av saken, partenes påstander med påstandsgrunnlag, rettens vurdering jf. tvisteloven § 19-6 fjerde ledd, og til slutt en presis slutning som angir domresultatet. I saker hvor partene har lagt ned påstand om erstatning av kostnader til juridisk bistand, skal også retten ta en avgjørelse om dette. Jordskifteloven § 7-9 henviser til tvistelovens regler kapittel 20 for sakskostnader. I saker hvor en part får medhold fullt ut eller i det vesentlige vil parten ha rett på å få dekket kostandene jf. tvisteloven § 20-2. I jordskifteretten gjelder dette kostnader som er direkte knyttet til tvistebehandlingen jf. jordskifteloven § 7-9, som innebærer juridisk bistand, inngangsgebyr og partsgebyr. Etter dommen er rettskraftig, skal jordskifteretten merke og koordinatfeste grensene jf. jordskifteloven § 6-29, og dette får en egen jordskifteavgjørelse jf. jordskifteloven § 6-23 fjerde ledd bokstav c.

Oppgaven omhandler noen saker etter jordskifteloven av 1979, og det redegjøres derfor her om de saksbehandlingsreglene som var annerledes i 1979-loven og som er av betydning for oppgaven.

I revisjon av jordskifteloven av 1979 i 1997-1998 ble reglene om hovedforhandling fra tvistemålsloven innført (Ot.prp. nr. 57 (1997-1998), s.140). I forbindelse med den nye tvisteloven av 2005 ble jordskifteloven av 1979 justert henholdsvis, men reglene om

hovedforhandling ble ikke erstattet (ot.prp nr 74 (2005-2006), s.85-86). Ifølge Skoghøy (2007, s. 565-566) var dette et bevisst valg for at jordskifteretten skulle kunne treffe sine avgjørelser på grunnlag av sakens dokumenter og behandling i rettsmøte og ikke kun hovedforhandlingen. Prinsipp om kontradiksjon er fortsatt like viktig og Skoghøy antar dermed at det i de fleste tilfeller vil være mest praksis å gjennomgå bevis i rettsmøte.

Det kan tenkes at bevisvurderingen til retten også kan bli påvirket av hvilken sammensetning retten har. I oppgaven er ikke rettens sammensetning blitt undersøkt og det har ikke dukket opp saker med dissens, men jeg ønsker likevel å påpeke hovedforskjellene mellom lovgivningene. I 1979-loven var hovedregelen en jordskiftedommer og to jordskiftemeddommere jf. jordskifteloven av 1979 § 9 første ledd, mens hovedregelen i 2013 er en jordskiftedommer jf. jordskifteloven av 2013 § 2-6 første ledd. I begge lovgivningene er det imidlertid muligheter for andre sammensetninger.

Til slutt vil jeg også nevne forskjell i reglene om erstatning av sakskostnader dirkete knyttet til tvistebehandlingen. I jordskifteloven av 1979 gjelder samme regel, altså tvisteloven § 20-2 eller tidligere tvistemålsloven § 172. En forskjell mellom jordskiftelovgivningene er at i den tidligere jordskifteloven var det kun kostnader til juridisk bistand som kunne erstattes, mens etter jordskifteloven av 2013 er det også mulig å få erstattet inngangsgebyr og partsgebyr jf. § 7-9.

2.3 Det rettslige grunnlaget for eiendomsgrenser

Når det kommer til det rettslige grunnlaget for eiendomsgrenser skilles det mellom mellomgrenser på land, mellomgrenser i vassdrag og yttergrenser. Med mellomgrenser menes grenser mellom eiendommer på bakken (det horisontale plan), mens med yttergrenser menes grenser oppover i luften og nedover i grunnen (det vertikale plan), samt grenser ut mot eierløs sjøgrunn. Da det i oppgaven ikke er gjort undersøkelser av avgjørelser som omhandler yttergrenser, vil dette delkapittelet bestå av en redegjørelse for mellomgrenser.

2.3.1 Mellom grenser på land

Mellomgrenser på land har opphav i et konkret rettslig grunnlag. Med dette mener Nordtveit (1990) at en eiendomsgrense må avgjøres på grunnlag av de rettslige kjensgjerninger som var i det konkrete tilfellet eiendomsgrensen ble opprettet og at man ikke kan bruke allmenne rettsregler til å fastsette eiendomsgrenser. Hva som er de rettslige kjensgjerningene vil avhenge av hvordan eiendommen har oppstått, men det vil normalt regnes å være en form for avtale. I Norge har vi et grunnleggende prinsipp om avtalefrihet. Som hovedregel er det opp

til partene selv å bestemme innholdet i en avtale, dette gjelder også for eiendomsgrenser. Det er heller ingen bestemte formkrav for å inngå avtaler, som innebærer at partene selv velger hvordan de skal inngå avtalen. Her må det likevel skilles mellom opprettelse av nye grenser og klarlegging av gamle grenser. Bergsholm (2016, s. 163) sier at opprettelse av nye grenser er et offentlig ansvar, mens klarlegging av eksisterende grenser er en privatsak. Ved opprettelse av nye grensene er dermed partenes avtalefrihet underlagt offentlig myndighet og må følge offentligrettslig regler, samt være i tråd med kommunens arealplaner (Bergsholm, 2016, s. 147). Dette betyr at dersom det skal opprettes ny eiendom eller gjøres arealoverføring jf. plan- og bygningsloven § 20-1 bokstav m, trengs det tillatelse jf. plan- og bygningsloven § 20-2. I Norge har vi derimot ikke tinglysningsplikt eller oppmålingsplikt, som betyr at en avtale om eiendomsgrenser ikke er ugyldig dersom avtalen ikke har blitt tinglyst eller grensene registrert i matrikkelen. Det kan derfor være grenseavtaler mellom naboer som ikke kommer frem i grunnbok eller matrikkelen.

Som nevnt over vil hva som er grunnlaget for grensene avhenge av hvordan eiendommen er opprettet, samt avtalefrihet og formfrihet ved inngåelse av avtaler medfører at det konkrete rettslige grunnlaget kan være av ulike former. Når det er snakk om opprettelsen av eiendommen, er det i tilfeller det er snakk om en form for oppmålingsforretning hvor grensen ble merket og målt («skylddelingsforretning», «kartforretning», «delingsforretning», «utskiftning» eller «jordskifte», videre omtalt som stiftelsesdokument). Før disse forretningene ble utført vil det normalt ligge en avtale til grunn. I tilfeller ved motstrid mellom avtalen og forretningen vil det kunne bli spørsmål om hva som er det rettslige grunnlaget for grensen. Bergsholm (2016, s. 147) uttaler at det er normalt vil være fradelingen som ses på som den opprinnelige avtalen om grensene. Nordtveit (1990) sier at det vil være vanskelig for en part å bevise at det er avtalt en annen grense enn det stiftelsesdokumentet viser, men dersom det er klart at det er avtalt noe annet mener han avtalen må være avgjørende. Dette støttes opp av rettspraksis. I Rt. 2000 s. 1325 Vorma (på side 1330) uttaler høyesterett: «Ved fastleggelsen av grensene for eiendommen vil målebrevet ha stor bevisverdi, se Ot.prp.nr.50 (1977–1978), side 16. Det er imidlertid i prinsippet avtalen, og ikke målebrevet, som er det rettsstiftende faktum.». Falkanger og Falkanger (2022, s. 116) poengterer at det under en oppmålingsforretning kan skje feil og at feil i oppmålingsforretning ikke endrer det privatrettslige forholdet mellom kjøper og selger. Eldre stiftelsesdokumenter er ofte beheftet med feil og unøyaktigheter, og vil dermed også ha en annen bevisverdi. Stiftelsesdokumenter er i teori også omtalt som et hjelpemiddel for å lokalisere grensemerker i

terrenget. Hovedregelen i norsk rett er dermed at grensemerkene i terrenget vil være avgjørende dersom det er motstrid mellom disse og stiftelsesdokumentene jf. Rådsegn 14 (NOU 1988:16) s.23. Falkanger og Falkanger (2022, s. 116) skriver også at det kan skje endringer i grenseforhold gjennom private avtaler eller endring av faktisk bruk, og dermed må man ta i betraktning at grenseforholdene kan ha endret seg etter den opprinnelige fradelingen. Videre kan grensene ha blitt endret eller klargjort gjennom grensegang- og utskiftningsforretninger, dommer eller rettsforlik. Nye grenser etter utskiftning eller jordskifte blir det avgjørende rettsgrunnlaget for eiendomsgrenser. Derfor blir utskiftninger og jordskifte regnet som svært aktuelle bevis i grensefastsettingssaker (Nordtveit, 1990). Dommer og rettsforlik ang. grenser blir rettskraftige, som innebærer at de blir lagt til grunn dersom det er tvist om samme grense. Det kan imidlertid bli spørsmål om hva som ble rettskraftig avgjort i dommen eller forliket. Andre dokumenter som kan kaste lys over grensespørsmålet er blant annet kjøpsavtaler, skjøter, festeavtaler og for eksempel personlige nedtegnelser. Det kan både være dokumenter som «direkte gjelder fastleggelsen av vedkommende grense» og «dokumenter som indirekte gir bidrag til avgjørelsen av hvor grensen går» (Falkanger & Falkanger, 2022, s. 117) . Av andre typer bevis for grenser nevner Falkanger og Falkanger (2022, s. 117) fysiske ting, som gjerder, naturforhold, bygninger, driftsforhold i skogbruket, men han sier også at vitneprov om grenseforhold og faktisk utnyttelse kan være av stor betydning.

2.3.2 Mellomgrenser i vassdrag

Mellomgrenser i vassdrag kommer i en mellomstilling, da det er vassdragsloven som gjelder. I tilfeller hvor bekk eller elv skiller eiendommer skal grensen følge «djupålen» jf.

vassdragsloven § 2. Dersom det skal kunne fastsettes en annen grense ble det uttalt i Rt. 1984 s.629 at «man må ha klare holdepunkter». Dersom for eksempel elvebredden skulle være grensen, må det i så fall komme klart frem av fradelingen eller evt. avtale for å kunne avvike fra reglene i vassdragsloven. Det er i rettspraksis blitt gjort avvik fra reglen på grunn av alders tids bruk iblant annet. Rt. 1911 s. 1029.

Videre har vassdragsloven regler for fastsetting av grenser i innsjøer. Regler for fastsetting av grenser for eiendommer på hver sin side av en innsjø følger prinsipp om at sjøbunnen tilhører landsiden som den nærmest er en fortsettelse av jf. vassdragsloven § 3. I saker hvor det tvist om grenser mellom eiendommer på samme side av et vassdrag, innsjø eller elv, er det midtlinjepriippet som gjelder jf. vassdragsloven § 4. Samme prinsipp om at det må være en særlig hjemmel for at reglene skal fravike gjelder også for disse bestemmelsene. I noen saker

kan det også være spørsmål om en fradelt eiendom har eiendomsrett ut i sjø eller om grensen følger strandlinjen. I rettspraksis har det utviklet seg en presumpsjon for at fradelte eiendommer har eiendomsrett ut i sjøen, med mindre det kommer klart frem at det ikke følger med jf. Rt. 1979 s. 1099. Den alminnelige regelen er dermed at sjøgrunn følger med eiendommer som fradeles ved sjøen.

2.4 Sentrale rettslige prinsipper

Under vil sentrale rettslige prinsipper som legger rammer for bevisbehandlingen og har betydning for bevisvurderingen bli presentert. Bestemmelsene i tvisteloven gjelder så langt de passer for jordskifteretten, eller slik de får frem av jordskifteloven jf. jordskifteloven § 6-1 andre ledd.

2.4.1 Disposisjonsprinsippet og forhandlingsprinsippet

Disposisjonsprinsippet er hjemlet i tvisteloven § 11-2 første ledd, og lyder slik: «Retten kan bare avgjøre de krav som er reist i saken. Avgjørelsen må ligge innenfor rammen av de påstander partene har nedlagt, og retten kan bare bygge på de påstandsgrunnlag som er påberopt». Prinsippet går ut på at det er partene som har eierskap til saken og de som bestemmer over kravet. Retten må holde seg til de kravene og påstandsgrunnlagene partene har lagt fram, altså partenes disposisjoner, og kan ikke gå utover disse i sin vurdering av saken. Partenes påstander og påstandsgrunnlag danner altså grunnlaget for rettens bevisvurdering. Prinsippet gjelder fullt ut i de dispositive sakene, altså når partene har fri rådighet over saksgjenstanden.

Forhandlingsprinsippet henger tett sammen med disposisjonsprinsippet og kommer frem av tvistelovens § 11-2 andre ledd. Prinsippet handler om at det er partenes ansvar å føre bevis i saken. Et unntak fra forhandlingsprinsippet er at «retten kan sørge for bevisføring hvis partene ikke motsetter seg dette» jf. tvisteloven § 11-2 andre ledd andre punktum og jordskiftelova § 6-15 fjerde ledd. Dette unntaket er kanskje i større grad aktuelt i saker hos jordskifteretten da det er lagt opp til at partene skal kunne være selvprosederende og jordskifteretten har en mer skjerpet veiledningsplikt enn i tingretten.

2.4.2 Muntlighetsprinsippet og umiddelbarhetsprinsippet

Muntlighetsprinsippet og umiddelbarhetsprinsippet er knyttet opp til bevisføringen i hovedforhandlingen. *Muntlighetsprinsippet* går ut på at hovedforhandlingen i en sak skal foregå muntlig jf. tvisteloven § 1-1(2) tredje strekpunkt og § 9-14. *Umiddelbarhetsprinsippet* går ut på at bevis skal «føres direkte for den dømmende rett» jf. tvisteloven § 21-9. Dette kommer også frem i formålsbestemmelsen § 1-1 andre ledd tredje strekpunkt. Det er altså slik at i hovedsak skal bevisføringen skje muntlig og direkte for retten, og det er som hovedregel disse faktum og bevis retten skal legge til grunn for sin avgjørelse jf. tvistelovens § 11-1. Det finnes naturligvis unntak til disse bestemmelsene i tvisteloven § § 21-10 til 21-12.

Prinsippene om muntlighet og umiddelbarhet er presisert og gitt anvendelse i rettsfastsettende saker i jordskifteloven § 6-12 andre ledd. Videre har jordskifteretten etter jordskifteloven § 6-14 en noe utvidet hjemmel til hva retten kan legge til grunn for sin avgjørelse enn hva som gjelder etter tvisteloven § 11-1. Etter jordskifteloven § 6-14 kan jordskifteretten basere avgjørelsen på «behandling i rettsmøte, dokumenta i saka og andre bevis og merknader fra partene etter jordskifteloven § § 6-21 og 6-22». Det er altså ikke kun det som er kommet frem gjennom rettsmøter og hovedforhandlinger som kan legges til grunn. Jordskifteloven § 6-14 andre ledd presiserer derimot at kontradiksjonsprinsippet fortsatt gjelder fullt ut.

2.4.3 Kontradiksjonsprinsippet

Kontradiksjonsprinsippet er et grunnleggende prinsipp i rettsprosessen. Poenget er at partene skal ha hatt mulighet til å uttale seg til anførsler og bevis som andre parter har lagt frem. Er ifølge Robberstad (2021, s. 9) for å sikre riktig avgjørelse. Et argument og bevis vil kun være holdbart dersom motpart har hatt mulighet til å i møte gå det. Prinsippet skal også sikre partenes og allmenhetens tillitt til de avgjørelsene som treffes. Prinsippet kommer til syne gjennom flere av lovbestemmelser i jordskifteloven og tvisteloven. Jordskifteloven § 6-5 lyder slik: «Jordskifteretten skal forkynne kravet for dei andre partane og be dei komme med sitt syn. Partane bør seie si meining om kravet og gi dei opplysingane dei har.». Det kommer videre frem av jordskifteloven § 6-14 andre ledd at «Retten kan ikkje byggje avgjerdene på faktiske tilhøve partane ikkje har hatt oppmodning til å gi merknader om.».

2.4.4 Prinsipp om riktig resultat

Prinsippet er ikke direkte nedfelt i en generell bestemmelse i tvisteloven, men Robberstad (2021) omtaler det som et overordnet prinsipp i domstolene. Prinsippet kommer klarest til uttrykk i tvisteloven § 11-5 andre ledd, hvor målet med rettens veiledning er at «tvisten får en **riktig avgjørelse** ut fra de faktiske forhold og de aktuelle regler» (min utheving). Hva som er riktig avgjørelse, kan deles inn i «materielle sannhet» og «formell sannhet». Når det kommer til den «materielle sannheten» handler det om at resultatet stemmer med virkeligheten (Robberstad, 2021, s. 12). For at eiendomsgrenser skal kunne fastsettes materielt riktig er det viktig at retten blir opplyst om faktiske forhold og beviser som er vesentlig for fastsettelse av eiendomsgrensen. Videre har man den «formelle sannheten», som er sannheten slik den fremstår basert på de faktiske forholdene og bevisene som er fremlagt (Robberstad, 2021, s. 12). Retten er uansett nødt til å forholde seg til den formelle sannheten, men det overordnede målet i en grensefastsettingssak vil være å få fastsatt den grensen som også materielt er riktig.

2.4.5 Veiledningsplikt

Tvisteloven § 11-5 gir prosessuelle og materielle regler for rettens veiledningsplikt og er gjort gjeldende og presisert i jordskifteloven § 6-16. Veiledningsplikten skal i utgangspunktet være den samme i jordskifteretten som de ordinære domstolene, men det er i større grad lagt opp til at parter i jordskifteretten skal kunne opptre uten prosessfullmektig, og selvprosederende parter skal det tas særlig hensyn til jf. jordskifteloven § 6-16 tredje ledd og tvisteloven § 11-5 sjette ledd. Dermed får jordskifteretten ett større veiledningsansvar enn det normalt vil være i de alminnelige domstolene (Prop. 101 L (2012-2013) s. 293-294). Det kommer imidlertid frem av jordskifteloven § 6-16 fjerde ledd at veiledningen ikke skal utføres slik at den svekker tilliten til rettens upartiskhet, og det skal ikke gis veiledning om standpunkt i tvistesaker.

Prosessuell veiledning

Etter Jordskifteloven § 6-16 første ledd skal retten veilede partene om rutiner for saksbehandlingen og formelle forhold som partene må være kjent med for å ta vare på interessene sine i saken. Retten skal forebygge feil og gi veiledning slik at feilene kan rettes jf. jordskifteloven § 6-16 første ledd andre punktum. Målet er å forhindre at partene gjør prosessuelle feil som kan være feller for partene, og være med på å sikre materielt riktige avgjørelser (Bernt & Mykland, 2009, s. 336).

Materiell veiledning

Jordskifteloven § 6-16 andre ledd gir regler for den materielle veiledningen, og lyder slik: «Retten skal gi rettleiing til partane slik at saka kan få ei rett avgjerd ut frå dei faktiske tilhøva og dei aktuelle reglane». Den materielle veiledningen er knyttet til de innholdsmessige spørsmålene i saken og henger nært sammen med prinsippet om riktig resultat, disposisjonsprinsippet og forhandlingsprinsippet. Ifølge Bernt og Mykland (2009, s. 337-338) må det etter disse prinsippene vurderes om materiell veiledning skal gis, da en utstrakt materiell veiledning ikke er uproblematisk. Den materielle veiledningen kan omfatte direkte råd om hvordan partene bør argumentere og legge opp saken, men også mer beskjeden veiledning for å få oppklaring i partenes krav, påstand og påstandsgrunnlag (Bernt & Mykland, 2009, s. 336-337). Å klarlegge partenes påstander og påstandsgrunnlag er retten pliktig å gjøre jf. tvisteloven § 11-5 tredje ledd, men hvor langt retten kan gå i å gi råd og hjelpe med utforming av påstander og påstandsgrunnlag er ikke like tydelig. Det er partenes eget ansvar å føre bevis for saken og legge ned påstand og påstandsgrunnlag etter forhandlingsprinsippet og disposisjonsprinsippet. For at retten skal kunne ha riktig grunnlag til å ta avgjørelsen på er det dermed viktig at partene får veiledning om hvilke typer bevis og faktiske forhold som kan være sentrale i grensefastsettingssaker. Det kan derimot bli problematisk dersom retten går for langt med å gi råd om føring og utarbeiding av påstander i sin veiledning, slik at retten mister sin upartiskhet. Bernt og Mykland (2009, s. 338) mener dermed at retten må utøve materiell veiledning med forsiktighet. Men det vil være ugunstig dersom retten står i en posisjon hvor den «riktige avgjørelsen» er utenfor partenes påstander og påstandsgrunnlag.

2.5 Bevislære

2.5.1 Almennelige regler om bevis

Tvistelovens femte del inneholder bestemmelser for bevis. Bestemmelsene om bevis i del fem gjelder kun for det faktiske avgjørelsesgrunnlaget i saken jf. tvisteloven § 21-1. Det kan ikke føres bevis om rettsregler eller rettsanvendelse etter bestemmelsene i femte del, da retten selv har ansvar for dette. Dersom det skal føres bevis om rettsspørsmål, noe som er en unntaksregel, følger dette av tvisteloven. § 11-3 tredje, fjerde og femte punktum. Prinsippet om «fri bevisføring» er utgangspunktet når det kommer til hvilke bevis som kan føres jf. tvisteloven. § 21-3 første ledd. «Fri bevisføring» innebærer at partene selv kan bestemme hvilke bevis som skal føres, uavhengig av hvilken informasjon de inneholder og hvordan de er

skaffet. Prinsippet står i nær tilknytning til disposisjonsprinsippet og prinsippet om «riktig resultat» (Robberstad, 2021, s. 282). Disposisjonsprinsippet støtter opp under reglen om at partene selv skal kunne bestemme hvilke bevis de ønsker å føre for retten (Robberstad, 2021, s. 283). Prinsippet om «riktig resultat» støtter også opp under regelen dersom det kan være bevis som er «ulovlig» tilegnet, men vil være viktig for å få opplyst saken fullstendig (Robberstad, 2021, s. 282). Det finnes midlertidig unntak i retten og plikten til bevisføring, som kan gi bevisforbud eller bevisfritak i tvistelovens kapittel 22. (Unntakene vil ikke bli gått nærmere inn på da det ikke er relevant for oppgaven.)

Prosessuelle grunnbegreper og bevisbegreper:

Anførsler kan ha flere betydninger, men er hovedsakelig argumenter som benyttes i rettslig sammenheng. Det kan være argumenter for kravets grunnlag, argumentasjon for egne bevis eller mot motparts beviser, eller kun faktiske omstendigheter (Robberstad, 2021, s. 48).

Påstandsgrunnlag er ifølge tvisteloven «de rettsstiftende faktiske forholdene en part bygger sin påstand på» jf. tvistelovens § 11-2 første ledd. Ifølge Robberstad (2021, s. 49) skal også påstandsgrunnlag kunne bestå av innsigelser til motpartens påstandsgrunnlag. I rettsavgjørelsene jeg har undersøkt i oppgaven varierer det om det er benyttet begrepet *anførsler*, *påstandsgrunnlag* eller *hovedtrekk for påstanden* i sakene.

Påstand er ifølge tvisteloven § 9-2 c det domsresultatet parten krever. I grensefastsettingssaker er påstanden ofte det grenseforløpet de krever, f.eks. grensen går fra punkt 2 til 3.

Ordet *bevis* har ingen klar definisjon i tvisteloven, men (Eckhoff, 1962, s. 129) har beskrevet det som «enhver opplysning som bidrar til dommerens syn på saken», og (Lid, 1968, s. 90) «prov er alt det som kastar lys over faktum for dommaren». I tvisteloven blir ofte ordet *bevis* benyttet for betydningen *bevismiddel*. Begrepet kan med andre ord beskrives som bærer av informasjonen» (Robberstad, 2021, s. 281) eller som en informasjonskilde (Øyen, 2020, s. 132)

Bevistema er den delen av det faktiske grunnlaget for avgjørelsen som skal bevises jf. tvisteloven § 21-1. Det som skal bevises vil være om en parts påstandsgrunnlag er korrekt eller ikke. Da påstandsgrunnlaget kan bestå av flere ulike faktiske omstendigheter, vil det utgjøre ulike bevistemaer i saken (Øyen, 2020, s. 132). Alle bevistemaene for kravet skal bevises så lenge det ikke er enighet om vedkommende faktum (Robberstad, 2021, s. 281).

Beviskravet handler ifølge Robberstad (2021, s. 309) om hvor sterkt et faktum må bevises for å kunne legge dette til grunn i avgjørelsen. I norsk rett er den alminnelige regelen at «retten skal legge det mest sannsynlige faktum til grunn, det vil si at alminnelig sannsynlighetsovervekt er tilstrekkelig» jf. HR 2019-2344-A avsnitt 33. Dette blir begrunnet med blant annet at det likestiller partene og sikrer flest materielle avgjørelser jf. bla. Rt-2008-1409 avsnitt 39.

Bevisbyrden handler ifølge Robberstad (2021, s. 302-303) om at den som har bevisbyrden har risiko for tvil, og dermed risiko for et negativt utfall av bevisbedømmelsen. Et begrep nært knyttet til *bevisbyrden* er *bevisføringsbyrden* som er situasjonen hvor en part har ført beviser for sine påstander og det blir da opp til den andre parten å motbevise dette.

Bevisføringsbyrden kan dermed skifte frem og tilbake mellom partene underveis i saken (Robberstad, 2021, s. 303).

Bevisvurdering er rettens vurdering av bevisene som er ført i saken. I tvistemålsloven ble *beviskraft* benyttet som et begrep for hvordan retten vurderte enkelte bevis, men dette begrepet er ikke videreført i tvisteloven. I saker hvor retten er i tvil om spørsmålet, vil det oppstå spørsmål om hva som er *beviskravet* og hvem av partene som har *bevisbyrden* (Robberstad, 2021, s. 281). *Bevisvurdering* blir nærmere omtalt i neste delkapittel.

2.5.2 Bevisvurdering

Bevisbedømmelse er et sentralt element i rettsavgjørelser, men utover prinsippet om «fri bevisvurdering» jf. tvisteloven § 21-2 første ledd, finnes det ikke satte regler for hvordan bevis skal vurderes. Hvilken vekt et bevis skal få og hvilket faktum som legges til grunn for avgjørelsen er en vurdering som er opp til dommerens frie skjønn. Når en dommer skal ta stilling til om den alminnelige regelen om sannsynlighetsovervekt er oppfylt, er det i hovedsak to ulike måter hen kan gå frem på. Filosof Eivind Kolflaath presenterer disse fremgangsmåtene som «sannsynlighetsparadigmet» og «fortellingsparadigmet». Ifølge Kolflaath (2004, s. 279) er det begrepet om sannsynlighet og «sannsynlighetsparadigmet» som har stått sentralt i den norske og svenske bevisteorien. På slutten av 80-tallet ble sannsynlighetsteoriens regneregul satt til side da Echoff snakket om «skjønnsmessige helhetsvurderinger» og «den informasjonen som sammenhenger mellom [bevisene gir]» fremfor isolerte vurderinger av bevisfakta. Det har likevel etter dette ikke vært skrevet særlig om fortellingsparadigmet i den norske litteraturen. Kolflaath har diskutert de ulike teoriene

mest i forbindelse med strafferettslig saker, men det er også aktuelle teorier for hvordan dommere kan tilnærme seg bevisvurdering i sivile saker og i grensefastsettingssaker som blir undersøkt i denne oppgaven.

Sannsynlighetsparadigmet

I bevislæren er det en ide om at beviskravet er et krav om en bestemt sannsynlighet for et rettslig relevant faktum, og bevisbedømmelsen skal gå ut på å vurdere om dette kravet til sannsynlighet er oppfylt (Kolflaath, 2004, s. 282). I sannsynlighetsparadigmet følger de matematiske sannsynlighetsteorier hvor et faktum får en sannsynlighet på en skala mellom 0-1. To kjente matematiske regneregler er negasjonsregelen og multiplikasjonsregelen. Negasjonsregelen går ut på at dersom man kjenner sannsynligheten for A kjenner man sannsynligheten for ikke-A. Ved bruk av multiplikasjonsregelen måler man «sannsynligheten for en bestemt kombinasjon av hendelser – for eksempel, sannsynligheten for både A og B – er lavere enn sannsynligheten for noen av hendelsene A og B isolert (forutsatt at den isolerte sannsynligheten i begge tilfeller er lavere enn 1)» (Kolflaath, 2004, s. 284). Regelen gjelder kun når A og B er uavhengige hendelser, hvor sannsynligheten av den ene ikke påvirker sannsynligheten av den andre. Denne bevisteorien er også kjent som overvektsprinsippet og har ifølge Røsvoll (2020) vært gjeldende rett etter 2000-tallet.

Fortellingsparadigmet

Det grunnleggende kunnskapsteoretiske premissen i fortellingsparadigmet er at «juridiske bevis ikke har mening i seg selv, men bare relativt til en bestemt fortelling» (Kolflaath, 2004, s. 292). Bevisbedømmelsen handler om å vurdere fortellingenes kvalitet (intern vurdering) og sammenheng med bevisene (ekstern vurdering). Her handler det ikke om fortellingens matematiske sannsynlighet, men dens relative plausibilitet, uten noen form for tallfesting. Denne tankemåten blir også kalt for «slutning til beste forklaring» og handler om å forstå bevissituasjonen ut fra en helhetsvurdering. Slutningsprosessen fra bevis til faktum blir altså styrt av fortellinger.

I sivile saker vil partene normalt presentere ulike fortellinger som avviker fra hverandre innholdsmessig, men også etter partenes juridiske implikasjoner. Beviskravet om overvekt må da gå ut på å vurdere hvilke av partenes fortellinger som er mest plausibel i sammenheng med de framlagte bevisene (Kolflaath, 2004, s. 292). Ved den interne vurderingen dreier det seg om å vurdere fortellingens koherens. Altså om fortellingen er konsistent, plausibel og fullstendig. Innenfor begrepet konsistens menes det at fortellingen ikke har selvmotsigelser.

Når det kommer til fortellingens plausibilitet, er det snakk om fortellingen er troverdig i seg selv, altså uavhengig av bevisene. Til slutt skal fortellingens fullstendighet vurderes, da man vurderer om den oppfyller generelle forventninger man har til en fortelling med tanke på struktur og elementer. Oppfyller fortellingen alle kriteriene vil det være en god fortelling. I en rettssak vil man altså vurdere fortellingenes godhet, altså om fortelling A er mer konsistent, plausibel og fullstendig enn fortelling B. Jo bedre fortellingene er, jo lettere vil det være for en dommer å akseptere fortellingen (Kolflaath, 2004, s. 294).

Omtaler av de ulike paradigmene:

En konsekvens av multiplikasjonsregelen i sannsynlighetsparadigmet er at beviskravet blir høyere, og kan bli for strengt. I praksis blir derfor bevissituasjonen delt inn i ulike bevistemaer, og de ulike bevistemaene blir da vurdert isolert. Kolflaath (2004, s. 289-290) kritiserer dette da det kan være at vilkårene for bevistemaer isolert sett kan være oppfylt, mens hvis man ser de samlet vil de ikke oppfylle beviskravet. Et annet problem er at en dommer ikke kan kjenne til sannsynligheten for alle de ulike elementene i bevisbedømmelsen og vil dermed ikke kunne ta utgangspunkt i nøyaktige sannsynligheter og beregne om det er sannsynlighetsovervekt. Et siste problem Kolflaath (2004, s. 287) presenterer er at det også kan være vanskelig å vurdere nøyaktig hvor avhengig ulike hendelser er av hverandre, som er grunnleggende for å kunne benytte multiplikasjonsregelen i sannsynlighetsparadigmet.

I en artikkel kommer dosent Einar Bergsholm med refleksjoner på Kolfaaths fremstilling av de ulike paradigmene. Bergsholm (2010, s. 220) ser på det som en svakhet at fortellingsparadigmet ikke ser på bevisbedømmelsen og rettsanvendelsen i sammenheng, da bevisbedømmelsen må tilpasses etter de nødvendige rettsreglene. I noen sivilrettslige saker poengterer han at det ikke trenger å være uenighet om de faktiske forholdene, men spørsmålet kan gjelde om de faktiske forholdene, for eksempel ett tre som skaper ulemper for naboen, kan gi en rett til å fjerne treet etter lovgivning. I en slik situasjon skal ikke partenes subjektive meninger vektlegges, men etter rettspraksis skal det legges vekt på forhold folk flest oppfatter som relevant. Bergsholm mener at i en slik situasjon vil sannsynlighetsparadigmet kunne passe like bra.

Videre i artikkelen går Bergsholm (2010, s. 222) spesifikt inn på bevisvurdering i grensegangssaker i jordskifteretten. I saker hvor retten skal ta stilling til en uklar skylddelingsforretning eller utskiftning, mener han det kan være et godt utgangspunkt å tenke at avtalen er inngått av presumtivt fornuftige mennesker. Retten burde under tolkningen av

dokumentene velge det tolkningsalternativet som virker mest fornuftig, med mindre det er klare holdepunkter for at eiendomsgrensen går et annet sted. I slike saker mener han det burde søkes etter forståelse av hvorfor og hvordan eiendomsgrensen oppstod, og dermed se hele bevissituasjonen som en helhet. Han mener at fortellingsparadigmet i slike saker vil være en god måte for retten å tilnærme seg bevisvurderingen, slik at grenseforløpet som velges er den som gir den beste forklaringen på hvordan eiendomsgrensen var ment å gå.

2.5.3 Bevistyper

Bevis kan i hovedsak deles inn i to hovedgrupper, personbevis og realbevis. Innenfor personbevis har man partsforklaringer, vitneforklaringer og forklaringer fra sakkyndige jf. tvisteloven kapittel 23- 25. Realbevis er definert i tvisteloven § 26-1 som: «personer og gjenstander (fast eiendom, løsøre, dokumenter, elektronisk lagret materiale mv.) hvor personen eller gjenstanden, eller dens egenskaper, tilstand eller innhold, inneholder informasjon som kan ha betydning for det faktiske avgjørelsesgrunnlaget i saken)». Definisjonen av realbevis kan altså omfatte veldig mye. I kap. 2.3 blir gjenstander som grensemerker eller gjerder omtalt som viktige i avgjørelser av eiendomsgrenser. I tillegg trekkes det fram at personbevis som vitneforklaringer og partsforklaringer angående faktisk utnyttelse av eiendom også kan være viktige bevis. I grensetvister vil realbevis kunne være en dominerende type bevis, da det som nevnt i kap. 2.3 ofte vil være stiftelsesdokumentet som kan bevise hva som var avtalt om eiendomsgrense. Da det finnes ulike typer stiftelsesdokument vil det gis en kort innføring av disse under

2.5.3.1 *Oppmålingsforretninger som bevis*

I Norge har det vært praktisert to ulike systemer for registrering av eiendommer i byene og på landsbygden frem til 1980. I byene har det i lengre tid vært regler for eiendomsregistrering ved reskripter og kongelige resolusjoner, før de ble videreført i bygningslovgivningen rundt 1830. Lovene var spesiallover for den enkelte by og hadde blant annet regler om grensekart over grunneiendommer, oppmålingsforretning som vilkår for bebyggelse og plikt til oppmåling ved overføring av eiendomsrett og bortfeste av grunn (kartverket, 2015, s. 5). I 1965 fikk vi en ny bygningslov for hele landet som krevde oppmåling ved salg og deling av eiendom i tettbygde strøk jf. bygningsloven av 1965 § 62. Dette var en utvidelse av oppmålingsplikten fra tidligere bygningslov av 1924, som kun var gjeldende i byene

(kartverket, 2015, s. 5). Fra byene har derfor mange av eiendommene et målebrev som viser eiendomsgrensene. Målebrevene som ble utarbeidet under bygningslovene bestod normalt av en kartdel og tekstdel som viste og beskrev grensene og grensemerker. Kartdelen kunne være svært detaljert med inntegning og utmål fra bygninger og installasjoner på eiendommen.

På landsbyene har eiendomsregistreringen i hovedsak blitt utført gjennom skylddelingsforretninger av lekfolk. Under skylddelingsforretningene ble grensene merket i marken og grensene ble beskrevet skriftlig med avstander, retninger og terrengbeskrivelser. Skylddelingsforretninger har altså vanligvis ikke tilhørende kart over eiendommen. Lekfolkene hadde også varierende kunnskaper og skriveferdigheter og var ofte bønder eller håndverkere med tillitt i lokalsamfunnet. Skylddelingsforretningene er kjent til å kunne ha svært varierende kvalitet. Grensebeskrivelsene kan være mangelfulle og vanskelig å tolke, samt er det kjent at grensemerkingen kunne utebli (Mjøs & Leiknes, 2007, s. 642-644). Da grensemerker over tid forsvinner, vil det derfor kunne være utfordrende å finne ut hvor grenselinjene går.

I 1980 trådte delingsloven i kraft og Norge fikk et felles system for eiendomsregistrering (Mjøs & Leiknes, 2007, s. 668). Det ble innført plikt for oppmåling ved oppretting av nye eiendommer og festegrunner for mer enn 10 år. Det ble også et større fokus på mer detaljerte regler om grensemerking og det skulle utarbeides målebrev. Grensemerkene skulle måles inn i felles koordinatsystem for hele Norge (kartverket, 2015, s. 11). Formålet til loven var å «sørge for at grensene for grunneiendom og festegrunn blir nøyaktig merket, målt og kartfestet, og dessuten at det blir ført oversiktlige og pålitelige registre over grunneiendom og festegrunn og data knyttet til dem. Loven gjelder for hele landet.» jf. delingsloven § 1. Oppmålingene etter loven ga likevel ikke rettskraft. I forarbeidene står det

«Oppmålingsmyndigheten fastlegger ikke grenseforløp med rettsgyldighet, den fastlegger bare hvilke grenser som skal gjengis i målebrev og på eiendomskart og i offentlige registre. I praksis vil dette imidlertid få meget stor rettslig betydning. En forretning vil ha stor bevisverdi dersom det senere skulle oppstå tvist om et grenseforløp.» Ot.prp.nr.50 (1977-1978) s.16.

I 2010 trådte matrikkelloven i kraft og erstattet delingsloven. En oppmålingsforretning blir i forarbeidene (Ot.pr.nr.70 (2004-2005), s. 191) beskrevet som en tjenesteproduksjon og landmåler har ikke myndighet til å fastsette grenser. Landmåleren sin oppgave er å merke og

måle grensene som partene er enige om. Oppmålingsforretninger har heller ikke rettskraft, men likt som ved kartforretninger kan de være sterke bevis.

2.5.3.2 *Kart som bevis*

I tidsskriftartikkelen «Kart som bevis og hjelpedokument i rettssaker» skriver Reusch (2016) om kart sin funksjon som bevis eller hjelpedokument i en rettsak. Kart er en form for dokument som ofte har en sentral rolle i tvister om eiendomsgrenser. Kart har en unik funksjon til å presentere stor mengde informasjon innenfor en ramme av et enkelt dokument. Den geografiske informasjon et kart presenterer gir også mulighet til å få innblikk over et område uten befarings. I artikkelen diskuterer hun hvordan kart vil kunne fungere både som bevis på egen hånd, men også som et hjelpedokument til å støtte parters anførsler eller redegjøre for saksforholdet. Reusch (2016, s. 14) beskriver at et hjelpedokument ikke utgjør noe selvstendig bevis, men enten fungerer som ren saksopplysning eller som støtte til parts- eller vitneforklaringer. Hjelpedokumentene skal ikke inneholde subjektive vurderinger eller argumentasjon og har ikke bevisverdi i seg selv. Reusch (2016, s. 16) problematiserer forskjellen mellom kartets funksjon som hjelpedokument og bevis, da det ikke alltid kan være lett å skille. Det er i midlertidig slik at dersom kartet kan bidra til å bevise et faktisk forhold har det bevisverdi og vil måtte regnes som et bevis og ikke hjelpedokument. I en grensefastsettingssak påpeker hun viktigheten av å se på kartets rolle da hun uttaler at «et kart vil aldri ha 100% troverdighet, verken i positiv eller negativ forstand» (Reusch, 2016, s. 22). Faktorer som hvilken situasjon kartet er laget i, hva formålet med kartet er og for eksempel presisjonsnivået til kartet er faktorer som er viktig å få belyst, da det kan ha betydning for troverdigheten og bevisverdien til kartet.

Økonomisk kartverk regnes ikke som et stiftelsesdokument, men er et nasjonalt kart som blant annet består av eiendomsgrenser. I 1964 vedtok stortinget nasjonal plan for å kartlegge alt produktivt areal i økonomisk kartverk. Det landsomfattende kartet skulle dekke de viktigste planleggings- og prosjekteringsoppgaver. Retningslinjene for eiendomsgrense var at alle landbrukseiendommer over 5 dekar skulle registreres. Arbeidet skulle utføres gjennom flyfotografering og fotogrammetri. Før flyfotograferingen ble det holdt informasjonsmøter, grunneierne skulle legge ut hvite signalplater i sine grenser og oppnevnte grendemenn skulle følge opp arbeidet (Haraldstad, 2013, s. 256-257). Haraldstad (2013, s. 258) forteller at det varierte hvor flinke grunneierne var til å signalisere grensene sine. Noen grunneiere signaliserte fellesgrenser sammen, men i mange tilfeller var det kun en av grunneierne som påviste grensen. Noen signaliseringer ble heller ikke registrert da de ikke var synlige i flyfoto.

Etter fotograferingen ble grensene registrert på flyfotoene, og det ble laget stikklistor med forklaringer til kartkonstruktørene som skulle lage kartene (Haraldstad, 2013, s. 257). Det økonomiske kartverket innehar altså flere mangler da ikke alle grenser ble signalisert, men også manglende tilstedeværelse av grunneiere kan også ha medført feil registrering av grenser. Det blir regnet med at nøyaktigheten er på 2-4 meter, men dette kan variere fra område til område (Mjøs & Leiknes, 2007, s. 666). I boka Den økonomiske kartleggingens historie skriver Paule (1997, s. 80-81) «Som følge av prosedyren og metodikken som ble valgt for grenseregistreringene, var eiendomsgrensen på kartet ikke rettsgyldige. De hadde ofte likevel ofte stor bevisverdi.» Også kartverket har uttalt at grensene ikke er rettsgyldige, men har med årene økt i bevisverdi og står veldig sterkt, da de har vært offentlig tilgjengelig og registrert i matrikkelen i mange år (kartverket, 2015, s. 9). Dette har derimot blitt avkreftet av Næss (2021) i en studie av økonomisk kartverk sin bevisverdi. I rettspraksis har bevisverdien til økonomisk kartverk vært diskutert, men det som går igjen er at økonomisk kartverk ikke er rettsgyldig. I LB-2016-186319 sier lagmannsretten at økonomisk kartverk kun kan være veiledende, da de ikke er rettsgyldige. De uttaler videre at «Økonomisk kartverk kan ikke ukritisk legges til grunn for fastsettelse av eiendomsgrensen, men må ses i sammenheng med sakens øvrige bevis. Bevisverdien av Økonomisk kartverk vil derfor variere fra sak til sak.» Et eksempel på en sak hvor økonomisk kartverk har fått stor bevisverdi er LF-2011-16644. I saken har lagmannsretten vurdert at begge partene har vært kjent med grensene i ØK, ikke motsatt seg disse og vitneforklaringer bekreftet at bruken i området hadde vært samsvarende med ØK. Dette viser at økonomisk kartverk i noen tilfeller kan bli bevis av stor betydning.

Utskiftingskart og jordskiftekart kan også være aktuelle kartbevis i grensefastsettingssaker. Det var først etter utskiftningsvesenet ble etablert i 1859 at kart i utskiftningssaker (senere jordskiftesaker) ble systematisk arkivert (Kvestad et al., 2022, s. 207). Før dette måtte grunneierne selv påbekoste kartet, og det var heller ikke særlige regler for utarbeiding av kartene. Etter utskiftningsloven av 1857 ble det innført nærmere regler for hvordan kartframstillingen og oppmålingen skulle gjennomføres (Kvestad et al., 2022, s. 213). Utskiftningene skulle etter denne loven utføres av utskiftningsmenn (i dag jordskiftedommere) som ble videreutdannet i Sverige med vekt på agronomisk og kartfaglig kunnskap (Ravna, 2007, s. 212). At utskiftningsmennene fikk spesiell fagkunnskap til utarbeiding av kart, har medført at mange gamle utskiftningskart og jordskiftekart har høy kvalitet. Undersøkelser av Domaas i 2005 har vist at de er tilnærmet komplette når det kommer til eiendomsgrenser før og etter jordskifte, samt at de har bedre nøyaktighet enn

økonomisk kartverk (Mjø̄s & Leiknes, 2007, s. 667). Som Reusch (2016) uttaler i sin artikkel har formålet med karet, presisjonsnivået og hvordan kartet er laget betydning for bevisverdien til et kart. Utskiftningskart og jordskiftekart har blir dermed ofte regnet til å ha høy bevisverdi i grensefastsettingssaker.

3 Metode

3.1 Innledning

I dette kapittelet vil jeg redegjøre for de metodologiske valgene jeg har tatt under forskningsprosjektet og beskrivelse av hvordan prosjektet er gjennomført. Forskningsmetode kan beskrives som systematiske og planmessige fremgangsmåter, som benyttes for å etablere pålitelig kunnskap og teorier i vitenskapelig forskning (Grønmo, 2004, s. 27). Valg av metode og gjennomføring er viktig for å kunne belyse og besvare oppgavens problemstillinger best mulig. I tillegg er transparens i forskningen også viktig for å gi leseren mulighet til å selv vurdere kvaliteten til resultatet og forskningen (Tjora, 2021, s. 264). Metodekapittelet vil derfor gi leseren en informasjon om hvilken metode som er benyttet og hvorfor, hvordan datagrunnlaget er innhentet og avgrenset i forhold til problemstillingene, samt en vurdering av kvaliteten til dataen, forskningsopplegget og etikk i forskningen. Det vil avslutningsvis bli beskrevet hvordan kodeskjema og kodeinstruks er utarbeidet, samt en detaljert innføring i hvordan kodeskjema er benyttet i analysene med tilhørende kodeinstruks.

3.2 Valg av metode

Denne oppgaven er gjennomført som et dokumentstudie med formål å belyse hva slags beviser partene legger til grunn for sine påstander og hvilken vekt jordskifteretten legger på de ulike bevisene. I de fleste forskningsprosjekter er dokumenter sentrale, men ofte er dokumentene sekundær- eller tilleggsdata som benyttes i tillegg til data fra for eksempel intervju eller observasjoner (Tjora, 2018, s. 183). I et dokumentstudie er det dokumentene i seg selv som er selve empirien i oppgaven. Det vil si at i denne oppgaven er det de publiserte rettsavgjørelsene som er empirien og som skal analyseres. Problemstillingene mine omhandler praksisen i grensefastsettingssaker i jordskifteretten. Analyser av dokumenter kan ifølge Tjora (2018, s. 182-183) gi oss informasjon om saksforhold nedtegnet på bestemte tider og med ulike formål. Ved å analysere rettsavgjørelsene vil det kunne gi konkret informasjon om hva som skjer i sakene. I dette tilfellet; hva slags bevis som blir lagt frem av parter i slike saker, hvilken vekt jordskifteretten legger på bevisene og hva som er resultatet i sakene. Dette gir mer direkte informasjon om de ulike elementene i rettspraksisen som jeg ønsker å undersøke.

En annen metode som kunne vært benyttet for å forske på hvilke bevis som legges frem og rettens vurdering av bevisene kunne vært intervju. Intervju som metode ville derimot gitt en annen type empiri som først og fremst ville gitt informasjon om generelle vurderinger dommere har til de ulike typen av beviser og hvordan en dommer går frem for å vurdere bevis. Dette ville altså ikke gitt direkte informasjon om hvilke bevis som i praksis blir lagt frem av partene i konkrete saker og hvordan de blir vektlagt. Ved å gjennomføre dokumentstudie og analysere rettsavgjørelsene kan man få en bredere kartlegging og statistikk på disse spørsmålene. Jeg mener dermed at metoden er godt egnet for å belyse de ulike problemstillingene for oppgaven.

I undersøkelsen av de utvalgte rettsavgjørelsene er det utført en såkalt innholdsanalyse. Statsviter Bratberg viser til Krippendorfs definisjon av innholdsanalyse som «en teknikk for å trekke repliserbare og valide slutninger fra data til kontekst» (2021, s. 119). Videre forklarer Bratberg at en innholdsanalyse er en form for tekstanalyse som «systematisk sammenfatter tekstinhold. Brukt på denne måten favner begrepet altså både kvalitative og kvantitative teknikker» (2021, s. 119). Den kvantitative innholdsanalysen splitter opp teksten i avgrensede kategorier og måler forekomsten av dem ved å tallfeste i frekvens og omfang, som gir et grunnlag for statistisk analyse. Mens i de kvalitative innholdsanalysene prøver man å finne budskap og innhold i tekst uten at man måler frekvensen eller omfanget (Bratberg, 2021, s. 14 & 119-120). I denne oppgaven har jeg i hovedsak gjennomført en kvantitativ innholdsanalyse, hvor resultatene av undersøkelsen blir presentert gjennom statistikk som viser omfanget og frekvensen av de ulike elementene som er studert. Kategoriene er derimot utarbeidet med et kvalitativt syn, hvor tolkning av rettens uttalelser og vurderinger ligger til grunn for kategoriene. I tillegg er rettens uttalelser og formuleringer også blitt registrert under analysearbeidet for å kunne få se om det er mulig å få en dypere forståelse av jordskiftedommernes meninger av de ulike typene bevis sin tyngde.

Hensikten med en innholdsanalyse er ifølge Bratberg «å gi en konsentrert gjengivelse av innholdet i tekstmaterialet. Det kan gjøres gjennom deskriptiv statistikk som påviser mønstre i teksten» (2021, s. 120) Analysen vil dermed kunne gi direkte informasjon av de ulike elementene i rettsavgjørelsene som jeg ønsker å undersøke. Når man skal gjennomføre en innholdsanalyse er det viktig at den gjennomføres etter klare metodiske retningslinjer slik at analysen er etterprøvable. Det er da nødvendig å definere hva som er datamaterialet og hvordan analysen gjennomføres. Leseren vil da kunne etterprøve og vurdere holdbarheten til funnene (Bratberg, 2021, s. 23-24). Før innholdsanalysen ble gjennomført ble det dermed

utarbeidet en kodeinstruks som fungerer som en veiledning på hvordan analysen skal gjennomføres, se kapittel 3.7.

I en innholdsanalyse velger man ut en eller flere analyseenheter «som er en tekst hvor de elementer man er ute etter skal kunne spores» (Bratberg, 2021, s. 144). I denne oppgaven er det rettsavgjørelsene som er analyseenhetene. Videre har man *kodingsenheter* som er «den typen enhet som skal kodes og klassifiseres» (Bratberg, 2021, s. 144) og som ifølge Grønmo «danner grunnlag for å vurdere om en variabel er omtalt eller ikke» (2016, s. 218).

Kodingsenhetene i denne oppgaven er «parters påstandsgrunnlag», «rettens bevisvurdering», «resultat», «sakskostnader» og «anke». Til slutt har vi *kontekstenheten* som «er den del en av teksten som skal gjennomleses for å vurdere hvilken kategori som skal velges når en bestemt variabel er omtalt. Denne enheten referer til vurdering av latent innhold og er ikke aktuell når koding begrenser seg til det manifeste innholdet» (Grønmo, 2016, s. 218). Det må videre gjøres en klassifisering av ulike tema og budskap, som kan gjøres gjennom å etablere et kodeverktøy som tar utgangspunkt i variabler og kategorier (Bratberg, 2021, s. 116-117). Forskeren vil da sitte igjen med en oversikt over for eksempel hvor mange saker eller elementer i sakene som havner i de forskjellige variablene og kategoriene. Dette kunne bli brukt som grunnlag for slutninger om hvilke påstandsgrunnlag som dominerer, hvilke som blir lagt mest og minst vekt på av jordskifteretten, samt i hvilket omfang er det at en part får fullt medhold i sin påstand. I kapittel 3.6.3 og 3.7 vil codeskjema og kodeinstruks bli gjennomgått i detalj.

3.3 Datagrunnlag

Datagrunnlaget i oppgaven er rettsavgjørelser fra jordskifteretten i grensefastsettingssaker, samt ankebehandling i de tilfeller hvor sakene er anket. Innsamlingen av rettsavgjørelsene har foregått etter søk på LovdataPro.no. Søkeordet som har blitt benyttet er «påstandskart», som ga et treff på 430 dokumenter (søk foretatt 13.02.2023). Med filtreringer: «rettsavgjørelser» og «jordskifterettene», ga det treff på totalt 230 saker. Søkeordet «påstandskart» ble benyttet da den opprinnelige ideen for oppgaven var å studere og sammenligne påstandskart og det endelige grensekartet i avgjørelsene. Etter hvert gikk jeg for en annen vinkling på oppgaven, men vurderte at rettsavgjørelsene som jeg hadde samlet inn med søkeordet «påstandskart» var relevante også for den nye vinklingen.

Av de 230 sakene var det både saker om rettsutgreiing og grensefastsetting. For å ha sammenlignbare saker valgte jeg på dette tidspunktet å avgrense oppgaven til å kun gjelde grensefastsettingssaker som gjaldt eiendomsgrenser i saker etter jskl § 4-2 og etter tidligere jordskiftelov av 1979 § 88. Saker om rettsutgreiing og saker om grensefastsetting som omhandlet fastsetting av bruksrettsgrenser, ble dermed ekskludert fra datagrunnlaget. Videre ble det tilstrebet å ha et geografisk mangfold av saker for å få et utvalg som er representativt, og datagrunnlaget består av saker fra 30 ulike jordskifteretter. Det endelige datautvalget består av saker fra år 2008 til år 2022 som er publisert på lovdata. Det er totalt 18 saker behandlet etter jordskiftelova av 1979, og totalt 79 saker etter jordskifteloven av 2013. Tre saker etter jordskifteloven av 2013 består av to separate tvister som er analysert i separate kodeskjemaer, og det er dermed gjennomført totalt 100 innholdsanalyser av grensetvister i jordskifteretten. Det var flere saker som opprinnelig bestod av flere grensetvister, men i rettsboken kom det fram at partene kom til enighet om noen av tvistene gjennom mekling. Det er altså kun gjort analyse av de grensetvistene som er behandlet av retten og tatt opp til doms. Videre var det ni av avgjørelsene fra jordskifteretten som ble anket. Tre av ankebehandlingene var ikke publisert på LovdataPro, men utfallet av ankene var nevnt under saksgang i de publiserte avgjørelsene fra jordskifteretten. De resterende seks avgjørelsene fra lagmannsretten er blitt analysert i «ankeskjemaet». Analysene fra ankeskjemaet viste at kun to av ankene førte frem, og disse rettsavgjørelsene ble videre analysert i samme kodeskjema som sakene i første instans. Undersøkelsene av ankebehandlingen har altså ikke tatt særlig plass i oppgaven.

De publiserte rettsavgjørelsene inneholder sammendrag av saken og informasjon om saksgang og parter. Videre inneholder de en kort fremstilling av saken, hovedtrekkene til partenes påstander, rettens vurdering og slutning. I noen tilfeller er jordskifteavgjørelse også publisert, men det er hovedtrekkene til partenes påstander, rettens vurdering og slutningen som blir analysert i denne oppgaven.

3.4 Datakvalitet

Kvaliteten til et forskningsprosjekt vurderes ofte etter tre begreper; *relabilitet*, *validitet* og *generaliserbarhet*. For å kunne stole på forskningen er det viktig at den er pålitelig og troverdig, samt gyldig, relevant og generaliserbar.

3.4.1 Relabilitet

Relabilitet handler om påliteligheten til datamaterialet og etterprøvbareheten til forskningsopplegget. Grønmo (2016, s. 242) definerer relabilitet som «graden av samsvar mellom ulike innsamlinger av data om samme fenomen basert på samme undersøkelsesopplegg». Det handler altså om sammenhenger internt i forskningsopplegget. Ifølge Bratberg (2021, s. 138) har en innholdsanalyse høy relabilitet dersom den kan reproduseres i detalj og man oppnår samme resultat. Det er da nødvendig at analysen gjennomføres konsekvent etter veiledningen og kodeinstruksjonen, og er objektiv i analysearbeidet. Transparens i framgangsmåten i forskningen vil dermed også være viktig, og tilgjengeliggjøring av datasett og fremgangsmetode vil gi mulighet for leseren til å selv etterprøve analysen og dermed styrke forskningens troverdighet (Tjora, 2021, s. 263).

Relabilitet deles ofte inn i *intern relabilitet* og *ekstern relabilitet* ifølge Krumsvik (2014, s. 158). Den *interne relabiliteten* handler om to ulike forskere vil komme frem til samme resultat etter gjennomføring en analyse eller forskningsopplegg. Den *eksterne relabiliteten* handler om forskningsopplegget (analysen) kan repliseres dersom det benyttes på et annet datautvalg av samme type. Ettersom en innholdsanalyse er basert på strenge kriterier og minimalt tolkningsrom regnes de ofte til å stille sterkere enn kvalitative metoder når det kommer til relabilitet. Analysen er også god til å håndtere store datamaterialet med relativ letthet, og ifølge Bratberg (2021, s. 139) gir dette til sammen en formidabel styrke når det kommer til reliabilitet.

For å sikre at oppgaven min har god relabilitet og er etterprøvbart, var det viktig å lage en tydelig og strukturert fremgangsmåte for kodeskjemaet. Kodeinstruksjonen er med på å sikre at analysene gjennomføres konsekvent og mest mulig objektivt. Grønmo (2016, s. 220) problematiserer hvordan forskerens bakgrunn og oppfatninger kan påvirke vurderingen av dataene. For å i størst mulig grad unngå dette har jeg gjennomført pretester av kodeskjema og kodeinstruks og spesifisert de ulike kategoriene, variablene og vektningene for å tilstrebe objektivitet.

3.4.2 Validitet

Validitet handler ifølge Bratberg «om hvorvidt slutningene er gyldige både når det gjelder operasjonaliseringer, kausalforhold og generalisering. Med andre ord, måler den empiriske analysen hva det teoretiske resonnementet legger opp til, og er den gyldig utenfor det utvalget forskeren har studert?» (2021, s. 139). Videre sier Tjora (2021, s. 260) at gyldigheten handler om de resultatene vi får gjennom forskningsopplegget faktisk svarer på de spørsmålene som vi forsøker å svare på. Han forteller videre at gyldigheten til et forskningsopplegg kan styrkes gjennom transparens i forskningen, og redegjøre for de valg som er gjort underveis i prosjektet. Med transparens menes at det skal være åpenhet rundt framgangsmåten i forskningen. Hvordan problemstillingene er utarbeidet, hvilken fremgangsmåte man velger ut ifra problemstillingene, redegjørelse for metoder for analyser og det teoretiske grunnlaget for analysen. På denne måten mener Tjora (2021, s. 262) at man inviterer leseren til å ta stilling til forskningens relevans og presisjon, og forholdet mellom problemstillinger og metodebruk er essensielt for gyldigheten. I denne studien ønsker jeg å studere jordskifterettens praksis i bevisvurdering og analyser av rettspraksis vil derfor være en egnet metode. Jeg får da et resultat fra reelle saker som er gjennomført og som ville kunne gi informasjon som svarer på problemstillingene. Benytter man intervjuer vil ikke dette vise praksisen, men kunne gi informasjon om dommeres generelle vurderinger om ulike typer bevis sin verdi og hvordan de får frem i bevisvurderingen. Dette ville derimot ikke gitt direkte svar på hva praksisen til jordskifteretten er i konkrete saker. Det kunne derimot vært interessant og benyttet begge metodene for å se om dommerens meninger stemte overens med rettspraksisen. Men det ville igjen krevd en annerledes problemstilling.

Validitet deles ofte inn i *intern validitet* (kausalforhold) og *ekstern validitet* (generalisering). Den *interne validiteten* handler om resultatene samsvarer med virkeligheten og det teoretiske rammeverket. Mens *ekstern validitet* handler om resultatene kan generaliseres til en større populasjon (Krumsvik, 2014, s. 152). Altså hvilken relevans har forskningen ut over de analyseenheterne som er studert, og ville den være gyldig for et annet utvalg av rettsavgjørelser? I min oppgave har jeg utarbeidet kodeskjema og fremgangsmetode etter de problemstillingene jeg har laget, og på et teoretisk grunnlag. Datagrunnlaget er rettsavgjørelser fra jordskifterettene som er publisert på LovdataPro. Det er kun et utvalg av rettsavgjørelser fra jordskifteretten som blir publisert på LovdataPro. Det er opp til jordskifterettene selv hvilke saker de ønsker å publisere, og det er dermed regionale

forskjeller på hvilke typer saker og hvor mange saker som blir publisert på lovdataPro. Rettsavgjørelsene i datagrunnlaget et har likevel et spekter av ulike typer grensetvister. Med dette mener jeg at grensetvistene består av eiendommer i tettbygde strøk, men også landbrukseiendommer, hyttetomter, utmarksteiger og fjellområder. Det er også rettsavgjørelser som omfatter tvist om grense ut i sjø og grense på holmer, og tvistene gjelder både nyere og eldre eiendommer. Jeg mener dermed at undersøkelsen vil være representativ og ha relevans for andre utvalg av rettsavgjørelser. En innholdsanalyse er ifølge Bratberg (2021, s. 138) «valid i den grad den har lyktes i å måle det som var intensjonen å måle: de aktuelle variablene operasjonelt definert».

3.5 Hensyn til etikk og personvern i forskningen

I alle forskningsprosjekt er det viktig å ta etiske hensyn og være bevisst på rollen som etisk forsvarlig forsker. Denne oppgaven er et dokumentstudie som ifølge Tjora oppfattes som «ikke- påtrengende metoder («unobstructive methods»), der vi generer empiriske data uten at ikke forskende deltakere er involvert» (2021, s. 195). Dette innebærer at jeg under oppgaveskrivingen ikke har hatt noe direkte kontakt med parter, dommere eller andre mennesker som har vært deltaker i sakene jeg har studert.

Rettsavgjørelsene som blir undersøkt er offentlig tilgjengelig på lovdata.no, i samsvar med offentlighetsprinsippet jf. bla. domstolloven § 124. Rettsavgjørelsene inneholder personopplysninger som navn på parter, gnr/bnr, adresse og annen informasjon som kan knyttes til enkeltpersoner. Selv om rettsavgjørelsene er publisert på lovdata og er offentlig tilgjengelig har jeg likevel valgt å aidentifisere personopplysninger i oppgaven, da jeg ikke har hatt mulighet til å gi individuell informasjon om forskningsopplegget. I de tilfellene hvor jeg siterer innhold fra rettsavgjørelsene blir navn og annen personopplysninger aidentifisert med «...» eller ved å f.eks. bytte ut navn med «Part X». I oppgaven er det imidlertid referert til avgjørelsene for etterprøvbarehets skyld. Vedlegg 1 inneholder en liste over rettsavgjørelsene som inngår i datagrunnlaget.

Oppgaven er annonsert på Høgskulen på Vestlandet sine nettsider¹, da det ikke er mulig å gi individuell informasjon til de som har personopplysninger i rettsavgjørelsene som undersøkes.

---

¹ <https://www.hvl.no/forsking/gruppe/eiendom-og-juridiske-fag/>

3.6 Utarbeiding av kodeskjema

For å gjennomføre innholdsanalysen er det blitt utarbeidet et kodeskjema for å måle forekomsten av de elementene som jeg ønsker å undersøke. Det er også utarbeidet et kodeskjema for de avgjørelsene som er blitt anket. Dette skjemaet blir omtalt i kapittel 3.7.7.

Ved å gjennomføre analysen ved hjelp av kodeskjema med forhåndsdefinerte kategorier og variabler, får man en klar instruks for hvordan analysen gjennomføres og hvilke elementer som måles. Dette er med på å sørge for at analysen blir repliserbar og etterprøvable (Bratberg, 2021, s. 121-122). Da oppgaven omhandler å analysere innholdet i et større utvalg av rettsavgjørelser, vil hver enkelt rettsavgjørelse være en *analyseenhet*. Det vil i oppgaven benyttes ett kodeskjema for hver enkelt analyseenhet, altså hver enkelt rettsavgjørelse. Tre av rettsavgjørelsene bestod av to separate tvister. I disse sakene ble det benyttet ett kodeskjema per tvist, da det var ulike bevismidler og vurderinger knyttet til hver av tvistene. Det er totalt 97 rettsavgjørelser, men altså 100 grensetvister analysert med kodeskjemaet.

Utarbeidingen av kodeskjemaet og tilhørende kodeinstruks er ifølge Grønmo (2016, s. 214) hovedoppgaven under forberedelsen til datainnsamling og innholdsanalyse. Utarbeiding av kodeskjemaet må gjøres med tanke på hvilke tekster som skal analyseres, da det er viktig å definere kategorier og variabler som kan relateres til tekstene som skal analyseres. I starten av oppgaveskrivingen begynte jeg dermed med innsamling av rettsavgjørelser som var egnet for undersøkelsen og lagde en oversikt over disse. Da jeg hadde innsamlet tilstrekkelig med rettsavgjørelser for undersøkelsen begynte jeg med utforming av kodeskjema.

Kodeskjemaet er utarbeidet deduktivt. Ved en deduktiv strategi tilnærmer man seg forskningen ofte med utgangspunkt i en hypotese som er utarbeidet fra et teoretisk grunnlag, og utarbeider modellen for analysen før den testes på det empiriske materialet. Testen vil så søke etter å bekrefte eller avkrefte hypotesen (Tjora, 2019, s. 14). Bratberg (2021, s. 137) sier derimot at en deduktiv strategi ikke nødvendigvis må gå ut på å prøve hypoteser, men kan også være en fremgangsmåte for å utarbeide et kodeskjema forankret i teori og på den måten sette rammer for analysen. Det er da meget klart hva som skal undersøkes, gjennom kategoriene og variablene som er satt opp. Grønmo (2016, s. 215) forteller at forskeren under spesifisering av variablene normalt tar utgangspunkt i problemstillingen. I min oppgave har jeg ikke utarbeidet hypoteser som skal testes, men utarbeidet kodeskjema basert på teori, tidligere forskning og problemstillingene jeg søker å belyse.

Under utformingen av kodeskjemaet må det også vurderes om man skal registrere *manifest* eller *latent* innhold. Med *manifest* innhold menes «bestemte ord, uttrykk eller formuleringer som blir registrert på samme måte hver gang de forekommer i teksten» (Grønmo, 2016, s. 217). Mens *latent* innhold er «den spesifikke betydningen av bestemte ord, uttrykk eller formuleringer slik disse inngår i den konkrete sammenhengen i teksten» (Grønmo, 2016, s. 217). Når man skal registrere *latent* innhold må man derfor ifølge Grønmo (2016, s. 217) ofte se på tekstdelen i sammenheng med større deler av teksten og i sammenheng med hva som var formålet eller bakgrunnen for teksten. I utgangspunktet var planen å registrere manifest innhold i delen hvor partenes bevismidler blir registrert. Under testingen merket jeg derimot at det ikke alltid kom klart frem under «partenes anførsler/påstandsgrunnlag» i rettsbøkene hva slags bevismiddel de la frem. I noen tilfeller ble f.eks. økonomisk kartverk omtalt som «de gamle kartene», men videre i rettsboken kom det frem at det var snakk om økonomisk kartverk. En part kunne også omtale andre variabler under bevismidler, men under rettens vurdering kommer det frem at bevismiddelet kun var omtalt og ikke faktisk lagt frem for retten. Jeg fant dermed ut at jeg i større grad måtte se på sammenhengen mellom «partenes anførsler» og «rettens vurdering» i rettsbøkene for å registrere hvilke bevismidler som faktisk ble lagt frem. I delene «resultat», «sakskostnader» og «anke» i kodeskjemaet blir registreringene gjort basert på manifest innhold.

Ifølge Grønmo (2016, s. 215) er det viktig at kodeskjemaet også må vurderes i lys av tekstene. Det må sjekkes at kodeskjemaet inneholder alle variabler som er nødvendige for en uttømmende registrering av innholdet i tekstene, i tillegg til at det er unødvendig å ha variabler som ikke eksisterer i tekstene. Dette er viktig for å sikre at kodeskjemaet passer til analyseenheter som skal analyseres og problemstillingene jeg ønsker å belyse. Dette kan gjennomføres ved en gjennomgang av et mindre utvalg av tekstene, i en såkalt «pretest». «Pretesten tar sikte på å avdekke problemer eller svakheter ved kodeskjemaet, spesielt med tanke på hvordan det fungerer for de konkrete tekstene som skal kodes. På grunnlag av pretesten kan både kodeskjema og kodeinstruksen bli forandret og forbedret» (Grønmo, 2016, s. 219).

3.6.1 Pretest 1:

Under pretest 1 testet jeg kodeskjemaet gjennom å prøve det på 8 tilfeldig valgte rettsavgjørelser fra datautvalget, og jeg fant fort ut at det måtte gjøres justeringer. Resultatet fra pretesten vises i vedlegg 2.

Under testingen fant jeg ut at variablene under «partenes påstandsgrunnlag» (senere endret til bevismidler) var for lite spesifisert, slik at det ble utfordrende å registrere hvilke variabler som var til stede. Det dukket opp bevismidler som jeg ikke syntes passet inn under noen av variablene, eller som var vanskelig å knytte til en bestemt variabel. Jeg valgte derfor å legge til flere og mer spesifiserte variabler i denne kategorien. Jeg valgte blant annet å skille variablene «jordskifte» og «utskiftning», samt «oppmålingsforretning» og «matrikkelen». Videre endret jeg tittel på variabelen «målebrev» til «kart- og oppmålingsforretning» da det kunne dukke opp andre dokumenter eller forhold enn selve målebrevet ved forretningen som ble lagt frem som bevis. Nye variabler som blir lagt til er «økonomisk kartverk», «andre kart», «skjøte», «behandling av offentlig organ» og «erstatning av offentlig organ».

Under testingen merket jeg også at en part kunne legge frem flere bevismiddel av samme type, for eksempel flere skylddelinger for ulike eiendommer og ulike tidspunkter. Jeg tenkte dermed underveis i testingen at det kunne være lurt å notere årstall på dokumentene for å holde oversikt. Det var også tilfeller hvor flere av partene la frem samme bevismiddel selv om de hadde ulike påstander, for eksempel kunne begge partene legge frem samme skylddeling som bevis, men hadde ulike tolkninger av skylddelingen som medførte ulike påstander. Under rettens bevisvurdering valgte jeg dermed underveis i testingen å skrive «Skylddeling P1» og «Skylddeling P2» da det kunne vise seg at retten la høy vekt på P1 sin tolkning av skylddelingen, mens lav vekt på P2 sin tolkning. Under analysen kan man også se at jeg i noen saker hadde vanskeligheter med å kategorisere hvilken vekt bevisene skulle få under «rettens vurdering» da kodeinstruksen ikke var ferdig utarbeidet ved testen. Dette understreket viktigheten av spesifisering av variablene for bevismidler, og kategoriene for rettens vurdering av bevismidlene i kodeinstruksen.

Jeg registrerte også noen tilfeller hvor ikke alle bevisene som partene hadde under sine «anførsler» eller «påstandsgrunnlag» ble omtalt eller vurdert av retten. Jeg hadde ingen kategori for bevismidler som ikke ble omtalt, og valgte dermed etter testen å endre på kategoriene for hvordan retten vektlegger bevisene. De nye kategoriene vil være en skala på 0-4, hvor 0 vil omfatte bevismidler som ikke blir omtalt eller ikke blir vurdert av retten.

3.6.2 Pretest 2:

Pretest 2 ble gjennomført på samme måte som pretest 1, se vedlegg 3. Jeg valgte ut åtte tilfeldige rettsavgjørelser som jeg analyserte ved hjelp av det justerte kodeskjemaet. Hensikten med pretest 2 var å teste om de justeringene gjort i pretest 1 var hensiktsmessig og om det dukket opp andre mangler som jeg ikke fikk registrert i første pretest. I pretest 2 fungerte de nye variablene jeg hadde lagt til etter pretest 1, men jeg oppdaget også nye variabler som manglet. Under partenes påstandsgrunnlag har jeg lagt til variabelen «terreng», og under resultat og sakskostnader har jeg lagt til variablene «kommer ikke frem». Etter testingen valgte jeg i samråd med mine veiledere å lage tydeligere skille mellom påstandsgrunnlag og bevismidler og endret dermed tittel på delen «partenes påstandsgrunnlag til «bevismidler», da det er partenes bevismidler som blir registrert.

Under testingen fant jeg også at i saker med mange bevismidler kunne skjema bli litt uoversiktlig under «rettens vurdering». Etter samtale med mine veiledere kom vi frem til at det ville være mer hensiktsmessig å ha samme struktur i delen «rettens vurdering» slik som det var i de andre delene i skjemaet, hvor registreringene gjøres for hver av partene i saken. Alle delene i kodeskjemaet skal altså ha en kolonne for P1, P2, P3 osv. Nederst i denne delen av kodeskjemaet la jeg også til en summerings rad «sum bevisvekt» hvor bevismidlene til hver part vil summeres. Ved å summere bevisvekten til hver av partene kan jeg sammenligne dette med hva som er resultatet i saken. Det vil være interessant å se om det er samsvar mellom den part som får høyest sum av bevisvekt og part som får medhold i saken, og omvendt.

I forrige pretest valgte jeg å gå for kategori 0-4, hvor 0 var saker hvor bevisene hadde ingen vekt eller ikke var vurdert. Etter denne pretesten kom det flere tilfeller hvor noen bevismidler partene hadde under sine påstandsgrunnlag eller anførsler, ikke ble omtalt under «jordskifterettens vurdering». Jeg har dermed valgt å dele kategorien «ingen vekt eller ikke vurdert» inn i separate kategorier, slik at jeg får 6 kategorier (0-5). Kategorien «ikke omtalt/vurdert» skal fange opp tilfeller hvor bevismidler ikke er vurdert eller omtalt under «rettens vurdering» i rettsavgjørelsen.

Det dukket også opp saker hvor jordskifteretten har vurdert bevismidler som ikke har kommet frem under noen av partenes påstandsgrunnlag eller anførsler i saken. For eksempel i sak 20-016739RFA-JSAR har ingen av partene påvist grensemerker, men jordskifteretten fant grensemerker i marken under befaring som ble tungt vektlagt i avgjørelsen. Det kommer ikke

frem av rettsboken om det var noen av partene som påviste grensemerkene, eller om det er dommeren som har funnet eller vurdert de på befaringen.

For å lettere kunne hente ut dataene i ettertid har jeg valgt å registrere «1» for variablene som er til stede, fremfor å bruke «x».

Justeringene etter testene har vært viktig for å utforme kodeskjemaet som er benyttet i innholdsanalysene. I kapittel 3.6.3 blir det endelige kodeskjemaet presentert og gjennomgått i detalj.

3.6.3 Kodeskjema

Grensefatsettingssaker						
Domstol:						
Saksnummer:						
Deler:	Variabler	Parter:				Kommentarer
Bevismidler:		P1	P2	P3	P4	
	Jordskifte					
	Utskiftning					
	Økonomisk Kartverk					
	Skylddelingsforretning					
	Kart-og oppmålingsforretning					
	Oppmålingsforretning					
	Matrikkelen					
	Andre kart					
	Avtale					
	Skjøte					
	Behandling av offentlig organ					
	Erstatning av offentlig organ					
	Grensemerker					
	Faktisk bruk					
	Alders tids bruk					
	Vitner					
	Terreng					
	Annet					
Rettsens vurdering:	(Sett inn aktuelle bevismidler)	P1	p2	p3	p4	
<i>Sum bevisvekt:</i>						
Resultat:		P1	P2	P3	P4	
	Medhold fullt ut					
	Delvis medhold					
	Ingen medhold					
	Kommer ikke fram					
Sakskostander:		P1	P2	P3	P4	
	Dekket					
	Delvis dekkes					
	Ikke dekket					
	Kommer ikke fram					
Anke:		P1	P2	P3	P4	
	JA					
	Nei					

Figur 1 Kodeskjema benyttet i innholdsanalysene.

Kodeskjemaet består av 5 deler hvor det blir gjort ulike registreringer. Delene er: «bevismidler», «rettsens vurdering», «resultat», «sakskostnader» og «anke». I hver av delene blir det gjort registreringer av i forhold til hver av partene i saken under: «P1», «P2» «P3» osv. I kodeinstruksen vil det bli forklart i detalj hvordan skjemaet skal fylles ut.

3.7 Kodeinstruks:

En kodeinstruks er ifølge Grønmo (2016, s. 218-219) en detaljert veiledning om hvordan kodingen skal gjennomføres, og inneholder beskrivelser av hver kategori og variabel. Beskrivelsen kan bestå av definisjoner, kriterier og eksempler på hvilke elementer som vil gå inn under de ulike variablene og kategoriene. I tillegg til kodeinstrukser er det også normalt at de som skal gjennomføre kodingen blir instruert i forkant av analysen. Da denne oppgaven er individuell, er det kun jeg som skal foreta analysen med kodeskjemaet, og kodeinstruksen vil være instruksjonen jeg følger. På denne måten vil usikkerhet knyttet til ulike individers fremgangsmåter være eliminert i denne oppgaven. På en annen side kan det være en svakhet i studien da min bakgrunn kan påvirke min tolkning av informasjonen. Jeg har likevel under hele analyseprosessen tilstrebet å holde meg objektiv og følge kodeinstruksjonen slik at min fremgangsmåte holder seg konsekvent gjennom hele analysearbeidet. I tillegg vil kodeinstruksjonen vise hvilken fremgangsmåte jeg har benyttet, som ifølge Bratberg (2021, s. 23-24) styrker oppgavens etterprøvnbarhet da leseren får mulighet til å etterprøve og vurdere holdbarheten til funnene.

I kommende underkapitler vil jeg gjennomgå innholdet i kodeskjemaene og utdype hvordan kodeskjemaet fylles ut, samt hvilke kriterier som gjelder for de ulike variablene, kategoriene og vektingene.

(Der hvor det benyttes direkte sitat fra rettsavgjørelsene som inneholder personopplysninger, vil disse bli avidentifisert ved å benytte «part» eller «...» istedenfor).

3.7.1 Domstol og saksnummer:

Grensefastsettingssaker
Domstol:
Saksnummer:

Figur 2 Registrering av domstol og saksnummer.

I disse feltet skal det registreres hvilken domstol som har behandlet saken og saksnummeret. Registreringene gjøres hovedsakelig for å kunne holde oversikt over sakene og hvilken domstol de er behandlet i.

3.7.2 Bevismidler

Deler:	Variabler	Parter:				Kommentarer
		P1	P2	P3	P4	
Bevismidler:	Jordskifte					
	Utskiftning					
	Økonomisk Kartverk					
	Skylddelingsforretning					
	Kart-og oppmålingsforretning					
	Oppmålingsforretning					
	Matrikkelen					
	Andre kart					
	Avtale					
	Skjøte					
	Behandling av offentlig organ					
	Erstatning av offentlig organ					
	Grensemerker					
	Faktisk bruk					
	Alders tids bruk					
	Vitner					
	Terreng					
	Annet					

Figur 3 Registrering av bevismidlene partene legger frem.

I denne delen blir det registrert hvilke bevismidler partene legger til grunn i sine påstandsgrunnlag. Denne informasjonen kommer ofte frem under overskriftene «partene sine påstander og påstandsgrunnlag», «parten har anført», eller «hovedtrekk i parts sitt grunnlag for påstanden» i rettsbøkene. I noen saker må det sees sammen med hva som står under «rettens vurdering» da det ikke alltid er helt tydelig hvilket bevismiddel partene omtaler under «partenes anførsler». Variablene bli kategorisert og målt gjennom *forekomst*, altså de bevismidlene som er «til stede» i saken får kategori «1» i kodeskjemaet.

3.7.2.1 Variablene

Jordskifte

Inn under denne variabelen inngår både jordskiftekart og rettsbøker tilhørende rettsendrende eller rettsfastsettende saker behandlet i jordskifteretten. Før 1950 ble jordskifte og jordskifteretten omtalt som utskiftning og utskiftingsretten. Saker før 1950 går dermed inn under variabelen «utskiftning».

Et eksempel på jordskifte som bevismiddel og grunnlag for en parts påstand finner vi i sak 19-128435RFA-JMOR/JORS: Part A «sitt grunnlag for påstanden er at grensa som går fram av offentlege kart er riktig. Grensa er teikna inn på bakgrunn av utskiftningskart frå 1968».

Her blir det skrevet utskiftningskart, men ettersom det opplyses at kartet er fra etter 1950 blir det registrert under variabelen jordskifte. Det antas her at parten benytter begrepet utskifting og jordskifte om hverandre. Dette er også noe som er observert under flere av sakene, årstallet for utskiftningskartet/jordskiftekartet vil derfor være avgjørende.

Utskifting

Variabelen gjelder for utskiftningskart og rettsbøker tilhørende saker for utskiftningsretten/utskiftningsvesenet. Utskiftningsretten/vesenet ble etter 1950 omtalt som jordskifteretten. Saker etter 1950 går dermed inn under variabelen «jordskifte».

I sak 1410-2007-0012 er del av part 1 sin påstand basert på utskifting fra 1939: «Ytre Nesse, grensar mot Skårfjellet. Det vart fastsett i jordskiftet over Nesse ytre slutta i 1939». Her er det benyttet begrepet jordskifte, men ettersom det er før 1950 blir det registrert under utskifting.

Økonomisk kartverk

I sak 17-077655rfa-jkri legger en av partene frem Økonomisk kartverk til grunn for sin påstand: «Øk-kartet har eksistert som det grunnleggende kartet helt siden det ble foretatt kartlegging i 1976. Under kartleggingen var ... til stede og påviste grensen.».

I sak 16-092141rfa-jtrd blir «offentlige kart» lagt til grunn for en parts påstand: «Offentlige kart viser at tvisteområdet ligger til familien ... eiendommer. De har forholdt seg til dette». Når man ser hele rettsboken i sammenheng kommer det frem at med «offentlig kart» så er det i denne saken snakk om økonomisk kartverk.

Skylddelingsforretning

Et eksempel på skylddelingsforretninger ført som bevis kan sees i sak 19-184747RFA-JHOD/JBER: «Rettsgrunnlaget mellom eignedomane ... er skylddelingane over bnr. ... og delvis bnr. ..., som begge var rettsstifta 13.mai 1967».

Kart- og oppmålingsforretning

I denne variabelen vil forretninger etter Delingsloven av 1978 (1980) inngå. Herunder protokoll fra forretninger og målebrev som er «resultatet» etter kart- og oppmålingsforretninger etter delingsloven. Variabelen vil også registreres dersom bevismidlet er målebrev eller forretning som omtales som kartforretning eller oppmålingsforretning som

er fra før 1978. Slike bevis kan dukke opp i byområder hvor det var krav om oppmåling og kartfesting før delingsloven trådte i kraft. Jeg mener disse forretningene er mer sammenlignbare med kart- og delingsforretninger etter delingsloven enn de er skylddelingsforretninger.

Sak jlst-2015-204918 er et eksempel hvor denne variabelen lagt frem som bevis: «Oppmålingsforretningen i 1972 er sentral.». Ettersom parten har brukt begrepet oppmålingsforretning og at det er fra 1972, tolkes dette slik at det er gjort etter bygningslov hvor det var krav om oppmåling og kartfesting.

I sak 17-058796rfa-jber blir målebrev lagt frem som bevis av partene: «Det foreligger et målebrev for bnr. ...» Videre i saken kommer det frem at dette er fra 1995 og etter delingslovens regler.

Oppmålingsforretning

Forretninger etter matrikkellova 2010, herunder matrikkelbrev og protokoll fra forretningen.

Eksempel på oppmålingsforretning lagt frem som bevis kan sees i sak 16-073031rfa-jton: «Grensene for eiendommen ble satt ut i marka ved oppmålingsforretning 16.3.2016, og ingen av naboene eller rekvirenten selv klaget på oppmålingsforretningen».

Matrikkelen

Matrikkelen er i seg selv basert på flere ulike kilder. Variabelen blir registrert dersom det ikke tydelig kommer frem hva som er grunnlaget for registreringen. Dersom det kommer frem at det for eksempel er økonomisk kartverk eller et jordskiftekart som er grunnlaget i matrikkelen er det disse variablene som blir registrert i kodeskjemaet.

I noen tilfeller omtaler partene matrikkelen som «offisielle kartverk», «offentlige kart» eller «kommunale kartene». Dette blir registrert under matrikkelen, med mindre det kommer frem at det er annen type kart. Et eksempel kan sees i sak 16-094651rfa-jste: «Grensene ligger på det offisielle kartverket og disse viser at eiendommene ikke grenser til sjøen».

Variabelen blir registrert også når det viser til andre karttjenester hvor datagrunnlaget er hentet fra matrikkelen. For eksempel i sak 1200-2012-0015 legger en part frem «jordskiftedomstolens karttjeneste» som bevis. I saken uttaler retten: «Når det gjelder jordskiftedomstolens karttjeneste baserer den seg på kommunenes oppdatering av den kommunale kartdatabasen.».

Andre kart

Denne variabelen er en samlekategori for kart som ikke går inn under de øvrige kategoriene. I analysene er det blitt blant annet blitt registrert: «reguleringsplan», «skisser fra eiendomsmegler», «situasjonskart i byggesøknad», «fløtingskart» m.m.

I sak 15-204909RFA-JTRD legger en part «gamle kart» til grunnlag for sin påstand: «Opprinnelig utgangspunkt for grensa og utløp av bekken framgår av kartene fra 1898, 1900 og 1925. Rettens innpassing av de gamle kartene i dagens kartsystem viser tydelig at det for 100 år siden var tørt land utenom dagens bekkeutløp, og at bekken den gang svingte nordover og hadde utløp i elva lengre ned».

Avtale

Ulike former for private avtaler.

I sak 16-058748RFA-JSTO legger en part frem en erklæring: «Førre eigar av ... har underteikna på ein erklæring der ho samtykker i at eigarane av ... kan få byggje ei brygge 2 meter frå den dåverande grensa i offentlege kart. Førre eigar har ved å underteikne erklæringa anten godtatt grensa slik ho låg eller signert på ein rettsendring av grensa.»

Skjøte

Se eksempel i sak 1410-2007-0012 hvor en part legger frem skjøte som bevis for sin påstand: «Det viser skjøtet frå ... til ... frå 1946, dok. nr. 1.1».

Et annet eksempel kan sees i sak 16-193240rfa-jsta: «... anfører prinsipalt at hans foreldre kjøpte et tilleggsareal i 1950. Bakgrunnen for det er at det ved skjøte i 1950 ble betalt et stort beløp på kr 6500».

Behandling i offentlig organ

Form for behandling av offentlig organ som kan gi indikasjoner på at det offentlige organet oppfatter parten som grunneier.

I sak 19-128435rfa-JMOR/JORS kan man se eksempel på at en part legger godkjent byggesøknad i kommunen til grunn for sin påstand: Part «viser til at kommunen godkjente plassering av arbeidsbrakke og knusarfundament», og «Han viser til framlagte dokument som viser kommunen si behandling av søknad om anlegg av grustak med tilhørende bygningar».

Et annet eksempel kan sees i sak 1210-2014-0043, hvor en part mener grensene i matrikkelen er riktige og mener kommunene har gitt uttrykk for dette under arbeid med nedlegging vann- og kloakkledninger.

Erstatning av offentlig organ

Dokumentasjon på mottatt erstatning fra offentlig organ i forbindelse med erverv eller benyttelse av grunn eller annet.

I sak 1420-2013-0021 legger en part frem dokumentasjon utarbeidet av vegvesenet i forbindelse med erstatningsutbetaling «I dokumenta frå vegvesenet ser det ut til at bnr. ... eig heilt i Mølleveggen. Vegvesenet har betalt erstatning til dåverande eigar av bnr. ... heilt nord til veggen.»

Et annet eksempel kan sees i sak 18-130444RFA-JSKI: «I 1990/1991 var det en brann i området som følge av arbeidene som Skiens kommunale kraftverk utøvde på kraftlinja. ... mottok da erstatning for skogen som brant ned».

Grensemerker

I sak 18-137871RFA-JGOL legger en av partene grensesteiner som bevis for påstanden sin: «Da jeg kjøpte tomta ... fikk jeg presisert at tomta følger strandlinjen mellom grensesteinene».

Eksempel kan også sees i sak 20-070844rfa-jvvi/jne: «I avtalen er det beskrevet at grensen går via en stor, sort jordfast stein. Vi mener at grensesteinen som avtalen viser til, ligger i pkt. KS12 på påstandskartet».

Terreng

Tilfeller hvor terrenget blir brukt for å bevise parts påstand. Dette kan være terrengformasjoner, men også gamle steingjerder eller murer går innunder denne variabelen dersom det fremkommer at disse har stått i «all tid» og på de måten er del av terrenget. Hvis det gjelder nye steingjerder eller murer vil dette gå innunder variabelen faktisk bruk.

Eksempel på terreng som bevismiddel i sak 15-198690rfa-jsur :«Grensen følger vassdrag og terrengets utforming som er en vanlig og naturlig avgrensing mellom eiendommer.Dette er også i samsvar med andre grenser for eiendommen.».

Et annet eksempel hvor grøft blir lagt til grunn for påstand kan sees i sak 1210-2014-0013: «Grenseskildringa for gnr. ... skildrar ei grøft i grensa mellom ... .Parts- og vitneforklaringane har vist kvar denne grøfta gjekk.».

Faktisk bruk

Denne variabelen er en samlebetegnelse for bevismidler som benyttes når partene legger til grunn faktisk bruk for påstandene sine. Bevismidlene består hovedsakelig av partsforklaringer om hvordan de har benyttet området, bygg/anlegg de har oppført, og det kan også vær bilder av bygg/anlegg eller bruken de har forklart seg om. Påberopelse om hevd vil også inngå under denne variabelen da hevd krever at det er utøvd en faktisk bruk. Er det snakk om historisk bruk vil dette gå innunder variabelen alders tids bruk. Typiske eksempler på forklaringer av faktisk bruk som går inn under variabelen vil være forklaringer om at de har drevet med hogst, jakt, klippet gress, beplantet området, ført opp bygg, gjerder eller andre installasjoner osv.

Et eksempel som viser faktisk bruk og passivitet fra motpart blir lagt til grunn for påstand kan sees i sak 19-184747RFA-JHOD/JBER: Parten «sette i gong arbeid med å bygge tilkomstveg til bnr. ... då han overtok heimelen til eigedomen. Ved innsending av søknad om løyve for å byggje veg, ble motpart varsla om tiltaket, og det var ikkje motteke nokon merknadar til tiltaket».

Et annet eksempel kan sees i sak 16-075707rfa-jvag, hvor den ene parten viser til at vannet er del av fiskekortordning: «Eiendommen har vært innmeldt i Lågen fiskeelv A/L siden oppstarten på slutten av 1960-tallet. Ingen av naboene har motsatt seg at han var medlem. Dette må oppfattes slik at man ved opprettingen av Lågen fiskeelv i 1967 var enige om hvordan eiendomsforholdet i Lågen var».

Alder tids bruk

Variabelen er en samlebetegnelse for partsforklaringer, bygg/anlegg og bilder av bruk som har foregått i historisk tid. Vilklårene for alders tids bruk ligner på vilklårene for hevd, men det er ofte snakk om en lengre bruksutøvelse enn ved hevd. Ifølge rettspraksis må det ved alders tids bruk «foreligge en viss bruk, som må ha funnet sted i lang tid og ha skjedd i god tro. Man har imidlertid ikke faste kriterier ved avgjørelsen om de enkelte vilkår er oppfylt» (HR-2001-4-B, s. 788-789).

I sak 1410-2007-0012: «Dette handlar om grenser mellom gamle gardar, eigedomar som har tileigna seg eigedomsrett ved bruk av områda frå eldgamal tid.» I saken viser den ene parten spesifikt til stølsdrift: «Bruken av området i samband med stølsdrifta er grunnlaget for eigedomsretten».

I sak 15-198690rfa-jsur forklarer en av parten seg om jakt utført i lang tid « ... sin familie har jaktet i området øst for Bjøråa i mange år. Før hennes far selv ble eier av eiendommen leide de jakta av sine slektninger som var eiere av gården».

Vitner

Variabelen omfatter forklaringer fra vitner.

I sak 16-087000ren-jski har den ene parten ført vitner: ««Vitne1» som hadde ... fra 1989 til 1992 forklarte at da hun kjøpte eiendommen var det et grovplanert areal nord for huset. Dette arealet ville hun gjøre finere med grusing og benytte det til biloppstillingsplass. På dette tidspunktet var det ingen synlige grensemerker. Fra ... gruset opp arealet inn til foten av skråningen mot ... har det vært en eksklusiv bruk av arealet. Utgangspunktet for hevdstiden må regnes fra ... sin eier tid».

Annet

Denne variabelen omfatter bevismidler som ikke passer inn under noen av de andre variablene. Dette gjør denne kategorien lite spesifisert, men er med for å få med alle bevismidlene som kan dukke opp. Bevismidler som har dukket opp under analysen har blant annet vært: erklæringer, brev, avgjørelser fra herredsretten, flyfoto, bøker, skjønn, filmopptak bilder av gamle grensemerker m.m.

Et eksempel på annet kan sees i sak 15-198690RFA-JSUR hvor en part frem la frem en bok som del av påstandsgrunnlag «Som bakgrunn for sin grensepåstand viser part også til omtalen av gården sine grenser i boka «Garden ved brua». Boka er skrevet av Leif Halse og ble utgitt i 1970».

3.7.3 Rettens vurdering

Rettens vurdering:	(Sett inn aktuelle bevismidler)	P1	p2	p3	p4	
Sum bevisvekt:						

Figur 4 Registrering av rettens vektig av bevismidlene, og registrering av partenes totale bevisvekt.

Under «rettens vurdering» vil det som under «bevismidler» bli gjort registrering av *latent* innhold, som vil si at betydningene av ordene og formuleringene retten bruker når de vurderer bevisene skal kategoriseres. I skjemaet vil variablene som var til stede under «bevismidler» bli ført inn og kategorisert etter hvilken vekt retten legger på bevismiddelet i avgjørelsen og i hvilken grad retten er enig med partens vurdering av beviset. Kategoriseringen er altså basert på grunnlag av hvordan retten omtaler beviset og hvilket påstandsgrunnlag og grensepåstand retten er enig i. Et eksempel kan være at to parter har lagt frem samme skylddelingsforretning, men har ulike tolkninger av denne. Dersom skylddelingen har en høy betydning for avgjørelsen og skal få kategori høy bevisvekt (4), vil tallet 4 registreres på den parten som har det påstandsgrunnlaget eller den tolkningen av skylddelingsforretningen som retten er enig i. I kodeskjemaene vil man altså kunne se at skylddelingsforretning til P1 har kategori 4, mens skylddeling til P2 har kategori 1, selv om det er snakk om samme skylddelingsforretning. Dette viser at retten har lagt høy vekt på skylddelingsforretningen i avgjørelsen og det er P1 sin tolkning de er enige i. Dersom retten ikke er mer enig i noen av partenes påstandsgrunnlag, vil beviset til partene bli registrert med samme kategori, basert på rettens omtale av bevismiddelet. Ved å kategorisere på denne måten, får man frem både hvilken vekt bevismiddelet har i avgjørelsen og hvilken av partenes påstandsgrunnlag retten er enig i.

Nederst i denne delen av kodeskjemaet er det også laget en rad «sum bevisvekt», for å vise partenes totale bevisvekt i saken. Metoden som er benyttet ved kategoriseringen gjør det mulig å se hvilken av partenes påstandsgrunnlag som har mest støtte av retten. Raden «sum bevisvekt» vil altså gi en predikasjon på hva resultatet i saken blir, og det er interessant å se om denne predikasjonen samsvarer med resultatet i saken (altså om parten med høyest sum bevisvekt er den parten som vinner saken). Dette vil også kunne vise om min kategorisering av rettens vekting av bevisene, gir samme resultat som det retten kommer frem til, og på den

måten si noe om relabiliteten og validiteten til resultatene fra analysen. Det er dermed også laget fem kategorier for hvordan sum bevisvekt står i forhold til resultatet i sakene.

En svakhet ved denne metoden for kategorisering er at det ikke viser hvilken betydning et bevis kan ha for den andre parten dersom det kun er fremlagt av en av partene. For eksempel kan part A legge frem en skylddeling, hvor retten ikke er enig i Part A sin tolkning av skylddelingen. Skylddelingen vil for part A bli registrert med kategori ingen vekt (1). Det kan imidlertid være at denne skylddelingen støtter opp part B sitt påstandsgrunnlag og grensepåstand, men dette blir ikke registrert i kodeskjemaet ettersom part B ikke har lagt det fram. Dette blir altså ikke fanget opp i kategoriseringen eller i raden sum bevisvekt. Det må imidlertid påpekes at det er i svært få saker denne problemstillingen har dukket opp, og det er da skrevet kommentar om dette i kodeskjemaet.

3.7.3.1 Kategoriene for rettens vekting av variablene

0- Ikke omtalt/ikke vurdert

Denne kategorien omfatter bevismidler som partene har lagt frem, men som ikke er omtalt eller blitt vurdert under rettens vurdering. Kategorien vil altså ikke kunne si noe om hvilken vekt bevisene har.

I sak 1410-2007-0012, var det noen bevis som ikke ble vurdert av retten fordi denne vurderte en avtale om grensene som gyldig, og det var ikke grunnlag for hevd. Bevismidlene «grensemerker» og «erstatning fra offentlig organ» var dermed ikke nødvendig å vurdere. Retten uttaler: «Alle forhold tatt i betraktning kan ikke jordskifteretten se at vilkårene for hevd er til stede, og ... kan således ikke vinne frem med sin subsidiære anførsel om eiendomsrett på grunnlag av hevd».

1- Ingen vekt

Denne kategorien omfatter bevismidler som retten ikke legger vekt på i avgjørelsen. Det kommer frem gjennom uttalelser som blant annet «retten kan ikke legge vekt på dette», «det er ikke sannsynliggjort», «får ikke betydning for tvisten», «gir ingen forklaring på grenseforløpet».

Eksempler på rettens uttalelser som inngår i kategorien:

Sak 1010-2012-0021: «Det er oppgitt en del avstander i skyldelingsforretningen, men de stemmer ikke helt overens med de grenselinjene som er innlagt i matrikkelen». Matrikkelen får ingen bevisvekt da det ikke stemmer med andre fremlagte bevis.

I Sak 1200-2014-0036 får grensemerker ingen bevisvekt: «Slik retten ser det er det ikke bevist at disse grenseboltene markerer grensen for bnr. 78».

I sak 19-067898RFA-JFLE får økonomisk kartverk ingen bevisvekt da retten uttaler: «Kartet viser ikke grensa langs gardsveien til det gamle huset på bnr. 11. Kartet er i målestokk 1:5000 og for grovmasket til å få avgjørende betydning for løsning av denne tvist» og «ØK er ikke en rettslig behandling av grensa. Retten har kommet til at ØK med stikklista ikke gir holdepunkter for at det privatrettslig i 1972 ble avtalt ei grense som går rettlinjet fra punkt 22A (eller 22) til punkt 12».

Sak 17-086431rfa-jhos viser et eksempel på hvor retten er i tvil om partene er bundet av en oppmålingsforretning, men kommer frem til at de ikke er det, og oppmålingsforretningen får dermed ingen vekt i avgjørelsen: «Etter jordskifteretten sitt syn fins det forhold som talar både for og mot at partane inngjekk ei avtale under oppmålingsforretninga den 15. september 2016. Jordskifteretten har under tvil falt ned på at dette ikkje var gjort, og partane er soleis ikkje bundne av denne».

Sak 16-058748rfa-jsto «Når det gjeld det eldre kartet eigarane av ... støttar seg til kjem det ikkje fram kva type kart dette er. Berre deler av grensa rundt gnr. ... er teikna inn og den aktuelle grensa mellom ... og ... er ikkje teikna inn. Jordskifteretten kan difor ikkje sjå at dette kartet har særleg relevans knytt til rekonstruksjon av grensa.»

2- Lav vekt

Denne kategorien gis bevismidlene som får litt betydning for avgjørelsen. Dette er bevis som alene og i seg selv ikke har særlig bevisverdi, men sett sammen med andre bevis får noe betydning. Eller i tilfeller hvor retten uttrykker en del usikkerhet knyttet til beviset.

Eksempler på formuleringer og uttalelser fra retten som har gitt kategori 2 Lav vekt:

I sak 20-070844rfa-jvvi/jne får en brevveksling forut avtale (bevismiddel «annet») lav vekt, da bevistemået gjelder hva som var intensjonen med avtalen. Retten uttrykker at beviset ikke er helt klart, men at det viser den ene partens intensjon og sammenfaller med dens påstand.:

«Den forutgående brevveksling mellom ... og ... i tidsrommet 1919-1921, viser imidlertid at det var «part B» intensjon å kjøpe areal fra Gravningsgård». Videre sier retten: «Ordlyden i den fremlagte dokumentasjon viser ikke klart at partenes hadde en omforent intensjon å selge/kjøpe areal.»

I sak 15-200246rfa-jvos omtaler retten vitneforklaringer : «Retten legg meir vekt på at ... som eigar fekk stoppa hogsten og at dette ikkje seinare var noko tema mellom eigarane. Det kan tyda på at dåverande eigar på ... ikkje var usamd i dette». Det fremkommer ikke av rettens uttalelse at det er et bevis som har mye vekt, men formuleringen «det kan tyde på» uttrykker at det får litt vekt for avgjørelsen.

I Sak 16-058748rfa-jsto får en bok (bevismiddel «annet») lav vekt: «I boka «Norges bebyggelse» går det fram at eigedomen ... har ein storleik på 0,5 daa. Dette er eit argument som talar for at ... kan ha ein storleik som samsvarer mest med ... sin påstand. Retten finn ikkje grunnlag for å vektleggje dette beviset høgt då det ikkje samsvarer med meir sentrale bevis i denne saka»

3- Middels vekt

Denne kategorien omfatter bevismidler som ifølge rettens vurdering har noe vekt i seg selv som bevis, men også omtales slik at de er med på underbygge andre bevis eller påstander.

I sak16-193240RFA-JSTA uttaler retten usikkerhet knyttet til skylddelingens avstander. «Partene bruker målene fra skylddelingen til å argumentere for sine grensepåstander. Målene fra skylddelingen i 1949 er beheftet med stor usikkerhet. Ikke målene i seg selv, men målene sammenliknet med dagens målemetoder.». I denne saken får likevel skylddelingen middels vekt, da det er med på å underbygge grensemerker som er funnet i marken, som ble det viktigste bevismiddelet i denne saken.

I sak 17-180305rfa-jard er terrengdetaljer med på å styrke sannsynligheten for den ene partens påstand. Retten uttaler i saken: «At dette så viser seg å stemme med enden av steingjerdet i punkt 11A og tuppen av fjellet i 12A styrker sannsynligheten for at dette er riktig».

I sak JLST-2015-204918 uttaler retten: «På grunnlag av parts- og vitneforklaringene mener jordskifteretten at det ikke er sannsynlig at noen av de tidligere eierne av ... i perioden 1976–2006 har hatt kunnskap om at ... gjerde ikke fulgte den opprinnelige eiendomsgrensen». Viser at part og vitneforklaringer støtter opp under part sin påstand om faktisk bruk.

I sak uttaler retten om et påvist grensemerke «Det kan ikke utelukkes at dette er bolten det vises til i grensebeskrivelsen». Dette gir indikasjon på at de ikke er sikre på at det er et grensemerke, men de kan heller ikke avskrive det da det samstemmer med grensebeskrivelser.

4- Høy vekt

Kategorien omfatter bevis som retten omtaler som sentrale bevis som er viktig for avgjørelsen og som de legger my vekt på.

I sak 17-017140rfa-jkon er det ikke mulig å rekonstruere skylddelingen eksakt. Den faktiske bruken og utformingen av tomten i terrenget ble da vektlagt. Retten uttaler: «Jordskifteretten finner det likevel ikke bevist at grensene har et annet forløp enn slik de er praktisert siden ... overtok Erikssætra i 1986» og «Samtidig legger jordskifteretten vekt på at eiendommen siden 1987 har framstått slik den gjør i dag, med avgrensing i form av gjerde og senere hekk. Familien ... har brukt eiendommen slik den i dag framstår uten innvendinger fra eierne av ... i perioden fra våren 1987 da de satte opp gjerdet og fram til sommeren 2016.».

Sak 15-199622rfa-jsar: «En vei har vært registrert som grense mellom eiendommene i 1963. Det er ingen grunn til å trekke denne informasjonen i tvil. ... bekreftet på rettsmøtet at det kun har vært én vei i dette området. Dette underbygger at det ikke kan ha vært registrert feil vei ved etableringen av ØK og at denne veien må ha vært sledeveien». Og «Retten er godt kjent med at grenser på ØK i seg selv ikke er rettslig bindende. Slik retten ser det, er stikklista eneste dokument som med sikkerhet kan si noe om hvor den gamle sledeveien har gått».

5- avgjørende vekt

Denne kategorien omfatter bevis hvor retten ikke uttaler noen form for usikkerhet til beviset.

I Sak 1210-2014-0043 får «erstatning av offentlig organ» og «andre kart» avgjørende vekt. Retten uttaler: «Jordskifteretten finn det bevist at den eldste vegen i området må ha gått heilt inntil muren framfor gnr. ... . Jordskifteretten legg her avgjerande vekt på kartet for bygging av transportbane ... Det er såleis ikkje tvil om at arealet heilt inn til muren har vore offentleg veggrunn og såleis eigd av det offentlege» og «Det er for jordskifteretten heilt klårt at all grunn utanfor muren på gnr. ... er erverva til veg og baneføremål. Den framlagde dokumentasjonen er eintydig og etterlet ikkje tvil om kva som er rett».

I sak 16-073031rfa-jton kan man se eksempel på hvor variabel «faktisk bruk» får kategori avgjørende vekt: «For grensen mot ... er det ikke framlagt andre opplysninger enn det opprinnelige målebrevet samt at det er oppført en solid mur med gjerde som klart definerer arealene som disponeres av begge eiendommer» og «Jordskifteretten legger etter dette til grunn at partene i lang tid har levd etter en grense som er markert av muren, og at dette for alle praktiske formål er den gjeldende grense.».

I sak 19-128435rfa-jmor/jors får variabel «utskiftning» avgjørende vekt. Retten uttaler: «Jordskifteretten meiner på bakgrunn av drøftingane over at riktig grense mellom ... og ... er grensene slik dei vart fastsatt ved jordskiftesaka avslutta i 1968. Ein kan ikkje sjå at det er gjort disposisjonar som har endra grensene etter den tid. Retten meiner grensene var innmålt med stor nøyaktigheit den gongen og at ein difor kan transformere grensene frå jordskiftekartet til terrenget for å fastsette kvar dei går.»

3.7.3.2 Sum av partenes bevisvekt

Under vises hvilken verdi de ulike kategoriene får i summeringen av bevisvekt:

Kategoriene:	Verdi ved summering av bevisvekt:
0 – ikke omtalt/vurdert	0
1 – Ingen vekt	0
2 – Lav vekt	2
3- Middels vekt	3
4 – Høy vekt	4
5 – Avgjørende vekt	5

Figur 5 Verdien de ulike kategoriene har ved summering av partenes bevisvekt

I summeringen får kategori ikke omtalt/vurdert (0) og kategori ingen vekt (1) - verdi 0, da begge disse kategoriene omfatter bevis som ikke har betydning for avgjørelsen. De andre kategoriene får tilsvarende verdi som tallet til kategorien.

3.7.3.3 Kategorier for forholdet mellom sum bevisvekt og resultat i saken

Det ble utarbeidet 7 kategorier for hvordan forholdet mellom partenes «sum bevisvekt» og resultatet i sakene var. Kategoriene ble utarbeidet etter analysene var gjennomført, da det først da kom frem hvilke kategorier som var aktuelle.

Kategori 1: Partens som vant saken har høyere bevisvekt enn de andre, eller partene har lik sum bevisvekt og begge får delvis medhold i saken.

Kategori 2: Parten som vant saken har lavere bevisvekt enn de andre.

Kategori 3: Partene har lik bevisvekt, men en av partene vant saken.

Kategori 4: En av partene har høyere sum bevisvekt, men alle får delvis medhold.

Kategori 5: En av partene har høyere sum bevisvekt, men ingen får medhold.

Kategori 6: Part har lavere sum bevisvekt enn andre, men får medhold da den har samme grensepåstand som den vinnende part.

Kategori 7: Ikke mulig å gjennomføre analysen.

3.7.4 Resultat

Resultat:	P1	P2	P3	P4
Medhold fullt ut				
Delvis medhold				
Ingen medhold				
Kommer ikke fram				

Figur 6 Registrering av partenes resultat

I denne delen av kodeskjemaet skal resultatet i sakene registreres. Variablene er «Medhold fullt ut», «delvis medhold», «ingen medhold» og «kommer ikke fram». Variablene blir målt gjennom forekomst, altså hvilken av variablene som er til stede. Det blir registrert «1» i kodeskjemaet for variabelen som er til stede for de ulike partene. I rettsbøkene kommer det normalt frem under rettens vurdering eller i slutningen hva resultatet er for de ulike partene. For eksempel i sak 19-078852RFA-JSAR står det under jordskifterettens vurdering «Jordskifteretten har kommet til at part x får medhold i sin påstand». Det blir på bakgrunn av slikt manifest innhold gjort registrering av resultatet for de ulike partene.

3.7.5 Sakskostnader

Sakskostander:	P1	P2	P3	P4
Dekket				
Delvis dekkes				
Ikke dekket				
Kommer ikke fram				

Figur 7 Registrering av om parten tilkjennes saksomkostninger.

I denne delen av kodeskjemaet skal saks kostnader direkte knyttet til tvistebehandlingen registreres. I jordskifteretten har en part som får fullt medhold rett på erstatning for kostnader som er direkte knyttet til tvistebehandlingen etter reglene i tvistelovens kapittel 20 jf. jordskiftelova § 7-9. Det skal registreres hvilke av variablene som forekommer ved å registrere «1» for variablene som er til stede for hver part i saken. Variablene er «dekket», «delvis dekket», «ikke dekket» og «kommer ikke fram».

Avgjørelsen om saks kostnader til tvistebehandlingen kommer normalt i slutten av jordskifterettens vurdering. Et eksempel kan sees i sak 17-165641RFA-JLST: hvor retten uttaler «I henhold til tvisteloven § 20-2 annet ledd er saken vunnet hvis parten har fått medhold fullt ut eller i det vesentlige. Part x har fått fullt medhold i sin påstand. Motpart plikter derfor å betale part sine kostnader til juridisk bistand». Part x vil få registrert «1» for variabelen «dekket» mens motparten får registrert «1» for variabelen «ikke dekket».

3.7.6 Anke

Anke:	P1	P2	P3	P4
JA				
Nei				

Figur 8 Registrering av om saken er anket.

I denne delen vil det registreres om avgjørelsen er anket eller ikke. Variabelen er «ja» og «nei», og det vil registreres «1» for de variablene som forekommer. Denne registreringen hovedsakelig for å få en oversikt om sakene er anket eller ikke, og i de sakene som er anket vil det være interessant å se om saken får en ny avgjørelse i ankeinstansen.

Ved denne registreringen er det tilknyttet noe usikkerhet, da ikke alle avgjørelser er publiserte på Lovdata. Det kan dermed være tilfeller hvor sakene er blitt anket, uten at dette har kommet frem på lovdata og blitt registrert i kodeskjemaene. Det er ikke blitt gjort nærmere undersøkelser av dette, da resultatene fra undersøkelsen har gitt for få funn. Analysene viser at det er kun 9 saker som har blitt anket, og kun 2 av de som har fått en ny avgjørelse i lagmannsretten. Ankebehandlingen har dermed ikke utvikler seg til å ta noe særlig del av oppgaven.

3.7.7 Ankeskjema

Det er utarbeidet et kodeskjema for sakene som blir registrert som anket. Skjemaet er kort og enkelt for å registrere hva som er anket, om anken er forkastet eller ført, og resultat i avgjørelsen. Dersom avgjørelsen er ført frem og fått medhold eller delvis medhold, blir lagmannsrettens avgjørelse analysert i kodeskjemaet for innholdsanalysene.

Ankesaker:			
Lagmannsrett:			
Saksnummer:			
Kategorier	Variabler	Avkrysning:	Kommentarer:
Ankegrunn:			
	Bevisbedømmelse		
	Rettsanvendelse		
	Saksbehandlingsfeil		
Avgjørelse:			
	Forkastet		
	Ført frem		
Resultat:			
	Medhold		
	Delvis medhold		
	ikke medhold		

Figur 9 Skjema for ankede saker.

3.8 utfordringer under kodingen

Underveis i analysene dukket det opp flere utfordringer i forbindelse med kodingen. Først og fremst kunne det være utfordrende å kategorisere hvordan jordskifteretten vektla bevisene i sakene. Kodeskjema var utarbeidet slik at jeg skulle gi hver registrerte variabel en kategori for hvordan de ble vektlagt, men det var varierende hvor tydelig jordskifterettens vurdering av de enkelte bevisene framkom. I noen saker vurderte de bevisverdien til de fremlagte bevismidlene hver for seg, noe som gjorde det oversiktlig og lettere å registrere hvilke uttalelser de hadde til hvert bevismiddel. I andre saker ble bevismidlene vurdert mer samlet, og det var da ikke alltid like tydelig hvilken vekt de enkelte bevismidlene fikk i saken.

For eksempel i sak 1410-2007-0012, som gjaldt grenser i fjellet, uttaler retten først: «Retten må i stor grad basere si avgjerd på i kva grad desse eigedomane har brukt områda. Men også topografien spelar ei rolle, fordi topografien kan underbyggje eller gjere sannsynleg kven som har hatt best tilgang til områda, og frå kva kant det er mest truleg at områda har blitt utnytta». Videre går retten nærmere inn på de ulike bevismidlene som er ført, men det er ikke veldig tydelig i uttalen hvilken vekt retten mener de har. F.eks. etter partsforklaringer, vitneforklaringer og bygdebøker er omtalt uttaler retten: «På bakgrunn av bruken av området har retten kome til at ... har utøvd ein bruk av areala frå sin fjellstøl, Kleivi, og nordover til Skårfjellet som er av rettsstiftende karakter. Det same meiner retten at bruk under ... har gjort i Kråkeskardet». Her kommer det altså ikke tydelig frem hvilken vekt de ulike bevismidlene får. Det kommer ikke frem en spesifikk vurdering av hvert enkelt bevismiddel, men en avgjørelse basert på flere bevismidler samlet.

4 Resultater, empiri og diskusjon

4.1 Innledning

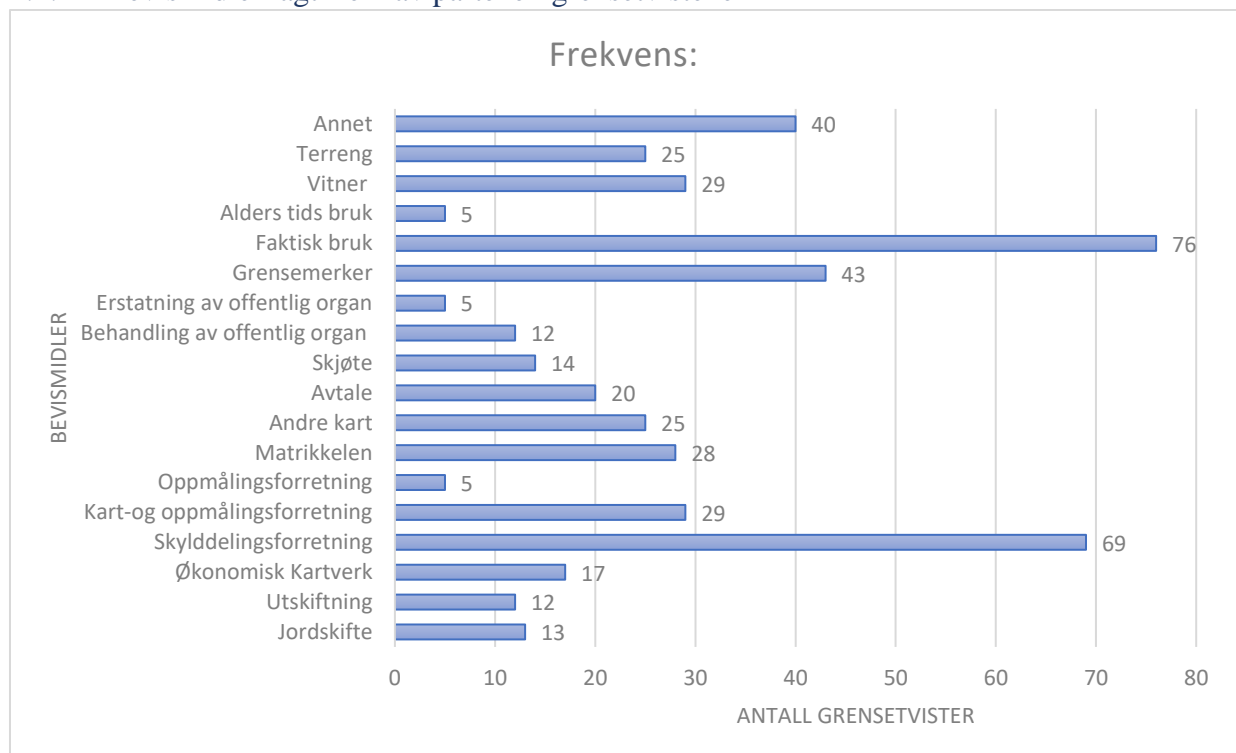
I dette kapittelet vil resultatene fra innholdsanalysene presenteres og diskuteres henhold til delproblemstillingene. Resultatene vil bli presentert og drøftet fortløpende, slik at drøftingen skal kunne knyttes direkte til resultatene. Hver underproblemstilling vil også ha en egen konklusjon.

4.2 Delproblemstilling 1: Hvilke typer bevis blir ført av partene i grensefastsettingsaker?

Det er blitt utført 100 innholdsanalyser av 100 grensetvister (97 saker) fra ulike jordskifteretter fra perioden 2008 til 2022. I den første delen av kodeskjemaet er det registrert hvilke bevismidler partene legger til grunn for sine påstander i grensetvister.

i totalt 100 grensetvister ble det registrert 482 typer bevismidler i sakene. Det vil si at det i gjennomsnitt er registrert 4,82 typer bevismidler i hver av de analyserte grensetvistene. Det må påpekes at det kun er registrert de bevismidlene som tydelig kommer fram i de publiserte rettsavgjørelsene.

4.2.1 Bevismidler lagt frem av partene i grensetvistene

Tabell 1 Antall grensetvister (saker) hvor de ulike typene bevismidlene er blitt registrert.

Undersøkelsen viser at variabelen «faktisk bruk» er den variabelen som har høyest frekvens, og den er blitt registrert i 76% av grensetvistene (Tabell 1). Dette må sees i sammenheng med at «faktisk bruk» er en samlebetegnelse hvor bevismidlene partsforklaringer om faktisk bruk, gjenstander som bygg og anlegg og bildebevis av dette inngår. Den høye registreringen kan være grunnet i at det vil være naturlig for grunneiere å gi forklaringer om hvordan de har benyttet eiendommen sin, og det er et bevis som er lett «tilgjengelig» for dem. I tillegg til at det følger av hvordan prosessen er lagt opp at retten vil spørre om dette. En trend jeg registrerte underveis i analysene var også at mange av partene ga en subsidiær påstand om hevd, dersom de ikke skulle få medhold i sin prinsipale påstand. I totalt 31 av grensetvistene ble det subsidiært påberopt hevd. Det partene la til grunn for påstandene om hevd tilsvarer det som blir registrert under variabelen faktisk bruk. At det i 31 av grensetvistene subsidiært har blitt påberopt hevd er også en faktor som kan ha medvirket til at variabelen «faktisk bruk» har fått en høy frekvens. I 6 av grensetvistene var hevd lagt til grunn for den prinsipale påstanden.

Variabelen som har nest høyest frekvens er «skylddelingsforretning» som er blitt registrert i 69% av grensetvistene. Skylddelingsforretninger er en type stiftelsesdokument for eiendommer som beskriver eiendomsgrenser, og som ofte benyttes til å bevise den opprinnelige avtalen for eiendomsgrensene. Som hovedregel ble ikke grensene kartfestet, men kun beskrevet skriftlig med retninger og avstander til grensemerker i terrenget. Dersom grensemerkene er borte kan det dermed være vanskelig å finne ut hvor grensene gikk, og det er dermed ikke overraskende at skylddelingsforretninger er et bevismiddel som ofte dukker opp i grensetvister. I mange av sakene var partene enige om at skylddelingsforretningen var det rettslige grunnlaget for eiendomsgrensene, men partene hadde ulike tolkninger og kunne være uenige om hvilke elementer i skylddelingen som har størst betydning. For eksempel i sak 22-048221rfa-jagd/jard har den ene parten tolket grensebeskrivelsen svært bokstavelig og benyttet også den beskrevne skylden som argument for sin påstand, mens den andre parten har tolket skylddelingen annerledes og benyttet bruksnavnet tildelt i forretningen som argument. I saken uttaler retten:

«Jordskifteretten legger ikke vesentlig vekt på at det står «nedover fjellskråningen» der det kanskje ville vært mer presist å si «litt bortover og så nedover fjellskråningen». Skylddelinger er generelt ordknappe, og totalt sett går det nedover, både hvis man starter fra bolt 4 og bolt 3». Om skylden uttaler retten: «Argumentet til ... om skyldøre er heller ikke noe sterkt bevis. Skylda var uttrykk for verdi fra gammelt av, men ble ikke brukt så nøyaktig så seint som på 40-tallet».

I saken ser retten på terrenget og bruksnavnet til tomten når de skal vurdere hvilken tolkning av skylddelingen som er rett: «Selve terrenget og at tomten het «Toppen» er svært viktig». I undersøkelsen av sakene har det altså vist seg at det ofte kan være samme bevismidler som legges frem av partene, men uenighet om hvordan innholdet skal forstås.

Videre ser man at variabelen «grensemerker» er registrert i 43% av sakene. Grensemerker har ofte tilknytning til de ulike typene av stiftelsesdokument (skylddelingsforretning, kart- og oppmålingsforretninger, oppmålingsforretning, utskiftning, jordskifte og økonomisk kartverk), og vil dermed kunne være et relevant bevis i alle saker hvor stiftelsesdokument er ført (i denne undersøkelsen i 87 av sakene). Grensemerker er i juridisk teori og rettspraksis ansett som et av de viktigste typene bevis i grensetvister. Med dette i mente synes jeg frekvensen av grensemerker i undersøkelsen er lav. Dette kan derimot ha sammenheng med at der grensemerker er funnet og er klare, så reises det ikke tvist om grenser. I undersøkelsen så jeg også en trend hvor partene ofte var enige om grensen der de hadde funnet grensemerker, men tvisten oppstod i områder hvor grensemerkene ikke var å finne. Dette kan tyde på at grunneiere selv vektlegger bevisverdien til grensemerker høyt. De klarer å komme til enighet om grensene der hvor de finner grensemerker, men der grensemerkene ikke er å finne kommer de ikke til enighet. Det er 87 saker hvor stiftelsesdokument er registrert og kun 43 saker hvor grensemerker er registrert. Det er altså kun ført grensemerker som bevis i ca. halvparten av sakene hvor et stiftelsesdokument er ført som bevis. Dette understreker problematikken med at grensemerker forsvinner ved at de «gror ned», sprenges bort, eller at de aldri ble satt ned etter skylddelingen. I teorien blir det uttalt at det er «grensemerker i marken som gjelder, stiftelsesdokument skal være hjelpemiddel til å finne grensemerkene» (Rådsegn 14 (NOU 1988:16) s.23). Når undersøkelsen min viser at ca. halvparten av grensemerkene ikke er påvist, vil ikke lenger stiftelsesdokumentet kun være et hjelpemiddel til hvor grensemerkene er, men et sterkt bevis på hvor grensemerkene var satt ned.

Hvor mye jordskifteretten bidrar til å finne grensemerker kommer ikke klart frem i rettsavgjørelsene. I noen saker uttaler retten at «partene har ikke påvist grensemerker» eller «partene har ikke funnet grensemerker». Disse uttalelsene gir inntrykk av at retten ikke bidrar med å finne grensemerker, men at det er partenes ansvar, i samsvar med forhandlingsprinsippet. I andre saker kommer det frem at «grensemerkene ble funnet under befarings», uten at det står hvem som har funnet de (Tabell 2), og i sak 17-180305rfa-jard uttaler retten at på grunn av deres bakgrunnskunnskap har de bidratt i å finne holdepunkter i terrenget. Det kan nok variere hvor mye jordskifteretten bidrar i å finne grensemerker, men

ettersom det er lagt opp til at parter kan opptre selvprosederende og at retten har en utvidet veiledningsplikt, kan det være at selvprosederende parter antar eller forventer at dette er noe retten vil bidra med. Etter forhandlingsprinsippet er dette derimot ikke noe retten er pliktig til å gjøre. Det kan altså være tilfeller hvor grensemerkene eksisterer, men at partene ikke har god nok kunnskap til å finne de. Dersom dette er tilfelle vil det være grensemerker som forblir usett, og ikke blir en del av avgjørelsesgrunnlaget til jordskifteretten på grunn av forhandlingsprinsippet. Dette strider noe imot det overordnede prinsippet om et materielt riktig resultat og at retten skal søke etter å fastsette den materielt riktige grensen.

Variabelen «annet» er registrert i 40% av sakene. Ettersom variabelen er en samlebetegnelse for bevismidler som ikke passer inn under andre variabler kan ikke dette sammenlignes med de andre variablene på samme måte. Det forteller derimot at det kan være mange andre typer dokumentasjon som blir lagt frem som bevis i grensetvister. Variabelen inneholder bevismidler som bla. flyfoto, bilder, notater/skriv fra tidligere eiere, bøker, erklæringer, fradelingssak, salgsprospekt, Herredstyrets vedtak m.m.

Videre ser vi at variablene terreng (25%), vitner (29%), andre kart (25%), matrikkel (28%) og kart- oppmålingsforretninger (29%) ligger nokså jevnt og dukker opp i 25-29% av grensetvistene. Variablene behandlingen av offentlig organ (12%), Skjøte (14%), Avtale (20%), Økonomisk kartverk (17%), Utskiftning (13%) og jordskifte (12%), som dukker opp i 12-20% av sakene. Dette er også bevismidler som i teori og rettspraksis omtales som kan være sentrale og kaste lys over grensespørsmålet.

Til slutt har vi variablene «alders tids bruk», «oppmålingsforretning» og «erstatning av offentlig organ» som kun ble registrert i 5 av de 100 tvistene. For «alders tids bruk» er nok årsaken at variabelen registreres i saker hvor det er bevismidler som peker mot et påstandsgrunnlag eller rettsregel om alder tids bruk. Dette vil hovedsakelig være aktuell i grensetvister som gjelder svært gamle utmarks- og fjellområder, og det er ikke et like stort omfang av slike grensetvister i mitt datautvalg. Når det kommer til «oppmålingsforretninger» gjelder denne variabelen forretninger etter matrikkelloven av 2010, og det kan tenkes at det sjeldnere oppstår uklarheter om disse grensene da de nylig er oppmålt og merket i terrenget. Bedre nøyaktighet på målemetodene kan også være en faktor. Variabelen «erstatning av offentlig organ» er en type bevis som ikke eksisterer for de aller fleste eiendommer på en sånn måte som et stiftelsesdokument gjør. Variabelen er kun aktuell for eiendommer som har vært del av et erstatningsoppgjør. Det er dermed ikke overraskende at variabelen har en lav frekvens. Det kan også tenkes at eiendommer som har fått erstatning fra det offentlige, har

samtidig fått grensene klarlagt for at de skulle få utmålt erstatning. I en studie har Kronstad (2022) derimot funnet at det er variasjoner i hvor grundige undersøkelser det blir gjort for å klarlegge eiendomsforholdene ved grunnerverv, og at det er ulike oppfatninger om hvem som har ansvaret for å klarlegge eiendomsforholdene.

4.2.2 Bevismidler som er uklart hvem som har lagt frem

I tillegg til bevismidlene som ble registrert under «partenes påstandsgrunnlag», «anførsler» eller «hovedtrekk for påstanden», dukket det opp bevismidler som det ikke kom klart frem i avgjørelsen hvem som førte det. Disse ble i kodeskjemaet markert med rød skrift og vises i tabellen under.

Tabell 2 Bevismidler som ble behandlet av retten, men hvor det er uklart hvem av partene som har ført beviset, eller om det er retten som har hentet det inn.

Tabell 2 viser at det er relativt få saker hvor det ikke kommer tydelig frem hvem som har ført et bevis. Det er registrert at variabelen grensemerker har kommet opp under befaring i 5 av sakene. I disse sakene kommer det ikke alltid tydelig frem om det er partene selv som har funnet grensemerkene, eller om retten som har funnet de. Samme situasjon gjelder for variabelen terreng. Det kan være tilfeller hvor retten velger å legge vekt på terrenget etter befaring, selv om ingen av partene har anført at grensen skal følge terrenget.

Et spørsmål som kommer opp, er om retten har mulighet til å legge vekt på bevis som dukker opp under befaring, men som partene selv ikke har påvist eller lagt til grunn i sitt påstandsgrunnlag? Er det slik at alt som observeres under befaring kan legges til grunn for

rettens avgjørelse? Hovedregelen for bevisføring følger av forhandlingsprinsippet i tvisteloven § 11-2 andre ledd, og sier at det er partens ansvar å sørge for bevisføringen. Retten har imidlertid mulighet til å føre bevis, med en forutsetning om at partene ikke motsetter seg det jf. tvisteloven § 11-2 andre ledd andre punktum og jordskifteloven § 6-15 fjerde ledd. Kontradiksjon skal likevel være sikret, altså at partene har fått mulighet til å uttale seg om beviset. I noen av de undersøkte sakene hvor det ble funnet grensemerker under befaring ble partene enig om at det var riktige grensemerker, og retten la til grunn partenes enighet. Hva skjer dersom retten finner grensemerker under befaring, men ingen av partene legger disse til grunn i sine påstandsgrunnlag? Et eksempel på dette kan sees i sak 17-072243RFA-JBER, hvor en av partene påviste kors i berg, men verken parten som påviste korsene eller de andre partene gjorde gjeldende at korsene var grensemerker. Retten uttaler: «Retten kan likevel ikke se noen annen forklaring enn at korsene er hogd i forbindelse med skylddelingene for bnr. 157 og/eller 216, og legger dette til grunn i sin bevisvurdering». Retten la grensemerkene til grunn for avgjørelsen, selv om det ikke var et påberopt påstandsgrunnlag av noen av partene. Selv om det er etter jordskifteloven § 6-14 er noe videre mulighet for hva retten kan basere avgjørelsen sin på, vil fortsatt regelen for at retten skal basere sin avgjørelse på de påstandsgrunnlagene som er påberopt jf. tvisteloven § 11-2 første ledd være gjeldende. Korsene lå imidlertid mellom rammene til partenes påstander, men det kan diskuteres om dette var innenfor hva som faller inn under det påberopte påstandsgrunnlaget og om jordskifteretten i denne saken har gått for langt i forhold til disposisjonsprinsippet og hjemmelen i § 6-14. Det viktigste fra et rettsikkerhetsperspektiv vil nok være at kontradiksjonen er sikret, noe som dessverre ikke kommer frem i avgjørelsen.

4.2.3 Konklusjon delproblemstilling 1:

Hvilke typer bevis blir ført av partene i grensefastsettingssaker?

I undersøkelsen er det registrert 466 typer bevismidler som er lagt frem av partene (tabell 1), det er i tillegg registrert 16 bevismidler som det er uklart hvem som har lagt frem (tabell 2). Totalt sett er det i 87 av grensetvistene lagt frem en form for stiftelsesdokument. Med andre ord er det 13 saker hvor det ikke er lagt frem en form for stiftelsesdokument som bevis.

Resultatene fra undersøkelsen viser at realbevis er dominerende i grensefastsettingssaker, men variabelen faktisk bruk som består av blant annet partsforklaringer, er variabelen med høyest frekvens. Dette kan begrunnes med at det vil være naturlig for en part å forklare seg om sin utnyttelse av eiendommen, i tillegg er det en faktor at det i flere av sakene ble subsidiært

påberopt hevd. Undersøkelsen viser videre at skyldelingsforretninger er det stiftelsesdokumentet som har høyest frekvens, og i mange av disse sakene er det tolkningen av stiftelsesdokumentet partene er uenige om. Dette kan være grunnet at kvaliteten på skylddelingene er varierende, og at de dermed kan være unøyaktige eller vanskelig å forstå, men manglende grensemerker kan også være en faktor. Undersøkelsen viser at kun i halvparten av sakene hvor stiftelsesdokument er ført, er det påvist grensemerker. I tillegg ble det i flere av sakene informert om at partene var enige i grensene hvor de hadde funnet grensemerker. Det var kun grensen hvor de ikke fant grensemerker som var omtvistet. Dette kan tyde på at grunneiere selv også vektlegger grensemerker høyt, og der de finner klare grensemerker så reises det ikke tvist. Dette kan også være en årsak til at det kun er ført grensemerker i halvparten av sakene hvor det er ført stiftelsesdokument.

Resultatene viser også at de andre variablene dukker opp i varierende grad, og at hva slags bevismiddel som er aktuell vil variere fra sak til sak. Samlevariabelen «annet» har fått en relativt høy frekvens på 40 %, noe som også viser at det kan være flere typer av bevismidler som blir ført i sakene, enn de variablene jeg har opprettet for kodeskjemaet.

Tabell 2 viser også at det er 16 registreringer hvor det er uklart hvem som har ført beviset. Dette viser at det i stor grad kommer tydelig frem av avgjørelsene hvem som har ført hvilket bevis, men i tilfeller hvor det er uklart kan det stilles spørsmål til om det er jordskifteretten selv som har hentet inn beviset. Dersom det er tilfellet burde det komme frem i avgjørelsen da det vil være et unntak fra forhandlingsprinsippet. Noen av de registrerte variabelen gjaldt grensemerker og terreng registrert under befarung. Det er kanskje spesielt viktig i slike tilfeller hvor bevis dukker opp under befarung, at det presiseres hvem som har påvist de, da det kan reise spørsmål om kontradiksjon er sikret. Under undersøkelsen har det heller ikke kommet tydelig frem i rettsavgjørelsene hvor langt retten går i å benytte sin spesialkompetanse til å bidra med å finne grensemerker. Det er dermed ikke kunne avdekket noe om jordskifterettens praksis for dette. Det overordnede målet for retten er derimot å finne materielt riktig eiendomsgrense og dersom jordskifteretten ikke benytter sin spesialkunnskap til å bidra med å finne grensemerker, vil jo dette kunne sies å være i strid med prinsippet om materielt riktig resultat. Her er vi altså i et område hvor retten kanskje blir forhindret til å avsi en dom på et fullstendig avgjørelsesgrunnlag, på grunn av forhandlingsprinsippet.

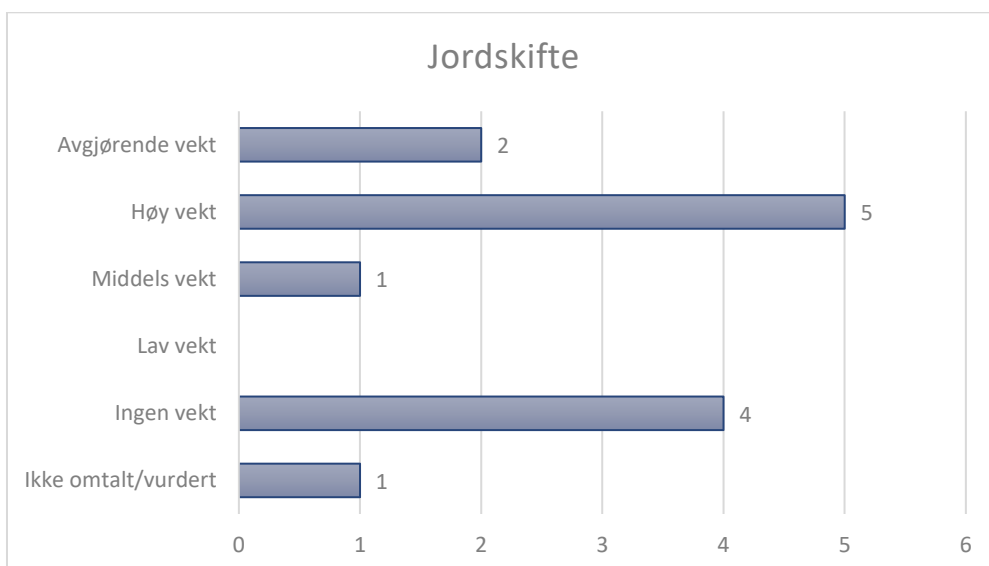
4.3 Delproblemstilling 2: Hvilken vekt legger jordskifteretten på de ulike bevisene i sakene?

I denne delproblemstillingene blir det undersøkt hvilken vekt jordskifteretten legger på de ulike typene bevismidlene i avgjørelsen. For å gjøre denne registreringen ble det utarbeidet 6 kategorier som representerer ulike grader av jordskifterettens vektlegging og brukte disse til å kategorisere bevismidlene som var blitt registrert i tvistene. Kategoriseringen baserer seg på rettens omtale av bevisene og i hvilken grad de er enig med partenes påstandsgrunnlag og påstand. Det er også blitt registrert aktuelle bevisemaer som kan oppstå i forbindelse med de ulike bevismidlene og hvordan dette har betydning for bevisets vekt i avgjørelsene.

4.3.1 Resultat og drøfting av rettens vektlegging av de ulike bevismidlene

Hvilken vekt et bevis får i en rettsavgjørelse vil være avhengig av hvilke bevisemaer som er aktuelle, og hva som er partenes påstandsgrunnlag, argumentasjon og påstand. Da hver enkelt sak er ulike vil også rettens vurdering og vektlegging av de ulike bevismidlene variere. Under gjennomgå kvanitative og kvalitative data om jordskifterettens vektlegges av de ulike bevismidlene i sakene. Tabellene med de kvanitative dataene bør leses sammen med de tilhørende forklaringene av disse.

4.3.1.1 Jordskifte

Tabell 3 Vektlegging av bevismiddelet jordskifte i undersøkelsen viser at vektingen av variabelen er splittet.

I tabell 3 ser man blant annet at jordskifte får i 54 % av sakene kategori høy eller avgjørende vekt, og i 38 % av sakene kategori ikke omtalt/vurdert eller ingen vekt. Med tanke på hva

teorien og rettspraksis sier kan det virke overraskende at i hele 43% av sakene får jordskifte ikke bevisvekt eller omtale, men dette skyldes at retten har vurdert at bevismiddelet ikke har relevans for den aktuelle tvisten i saken. Et eksempel er i sak 19-122981rfa-jsto hvor det jordskiftet som er lagt frem gjelder innmarksgrenser og ikke eiendomsgrenser:

«Eierne av ... har i saken vist til et kart benyttet i forbindelse med sak for jordskifteretten i 1979. ... I henhold til skyldskifte til ... er den omtvistede grensen omtalt som en «innmarksgrense». Videre kan ikke jordskifteretten se av tegnsettingen på kartet at den omtvistede grensen er behandlet. Med bakgrunn i det overnevnte er jordskifteretten enig med eierne av ... vedrørende at dette kartet ikke gir grunnlag for en annen grensedragning».

Dette sier derimot ikke at jordskifte regnes som et svakt bevismiddel. Vurderingen av jordskifteretten bygger på at jordskiftet i den aktuelle saken ikke kan belyse bevisetemaet om hvor eiendomsgrensen gikk i 1979, da jordskifte gjaldt innmarksgrenser.

Jordskifte har fem registreringer i kategori høy vekt. Et eksempel på dette kan sees i sak 19-103249rfa-jski, hvor retten legger til grunn at jordskiftet er rettskraftig og fastlegger grensen etter jordskiftet. I saken har retten uttrykt tvil om det kan ha blitt avtalt en ny grense i ettertid av jordskiftet, og bevismiddelet har dermed fått kategorien høy men ikke avgjørende vekt. Saken viser et typisk bevisetema som kommer opp hvor jordskifte føres som bevis, om det er blitt avtalt å fravike den rettskraftige grensen i ettertid? Med et slikt bevisetema vil bevisbyrden ligge på parten som mener grensen ikke følger jordskiftet. Dette følger av at jordskiftesaker får rettskraft, og dermed legges til grunn med mindre det kan sannsynliggjøres at grensen har endret seg jf. tvisteloven §19-15 første og andre ledd.

Eksempel på sak hvor jordskifte har fått kategori avgjørende vekt er 19-128435rfa-jmor/jors. I saken uttaler retten ingen usikkerheter knyttet til jordskiftesaken og konkluderer med at jordskiftekartet viser riktig grense:

«Jordskifteretten meiner på bakgrunn av drøftingane over at riktig grense mellom bnr ... og bnr. ... er grensene slik dei vart fastsatt ved jordskiftesaka avslutta i 1968. Ein kan ikkje sjå at det er gjort disposisjonar som har endra grensene etter den tid. Retten meiner grensene var innmålt med stor nøyaktigheit den gongen og at ein difor kan transformere grensene frå jordskiftekartet til terrenget for å fastsette kvar dei går».

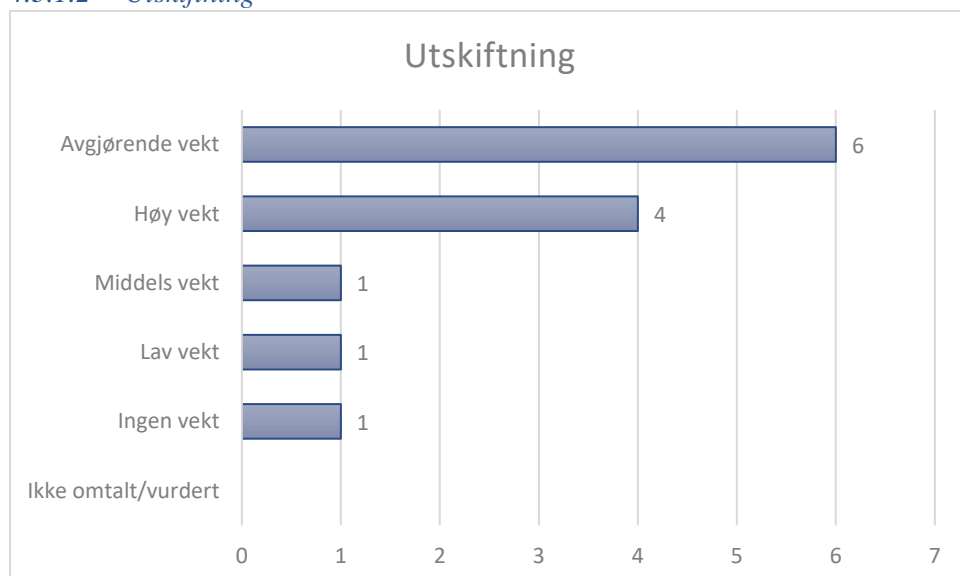
Et bevistema i saken var om det var gjort disposisjoner som har gitt grunnlag for hevd, som den ene parten påstod. Retten kom i denne saken frem til at parten ikke oppfyller kravene til aktsomhet og uttaler:

« ... kan ikkje hevde eigedomsrett til grunn som ikkje samsvarer med grenser fastsatt i jordskiftesak frå 1968. Rettsbok frå saka beskriv grensene og jordskiftekartet viser kvar grensene for eigedommen hans går og viser at det er ... som er eigar vest for ... sin teig ned til elva. Jordskiftesaka er tinglyst på ... og det har slik vore mogleg for eigar å gjere seg kjent med saka. Grensa er også avlagt i offentlege kart som alle har tilgang til».

I en av sakene (19-121064rfa-jsur) har jordskifte fått middels vekt, da det viser deler av det omtvistede området og bekrefter forklaringer om beitebruken i området. Jordskiftet har i denne saken altså fungert som et indirekte bevis som støtter opp under partsforklaringer i saken.

I undersøkelsen kommer det fram at variabelen jordskifte vektlegges høyt av jordskifteretten i avgjørelsene. Jordskifteretten vektlegger altså det forgjengerne har gjort. Et aktuelt bevistema som kommer opp er om grensene har endret seg i ettertid av jordskifte, og det er ingen saker hvor dette har blitt tilstrekkelig sannsynliggjort. I sakene hvor variabelen jordskifte har fått ingen vekt eller ikke blitt omtalt/vurdert, skyldes dette at bevismiddelet ikke har vært aktuell for å belyse bevistemaet

4.3.1.2 Utskiftning

Tabell 4 Vektlegging av variabelen utskiftning i de undersøkte sakene. Resultatet viser at utskiftning i stor grad blir vektlagt svært høyt av retten.

I min undersøkelse har variabelen utskiftning fått avgjørende vekt i 46 % av tilfellene og i 30,7 % av sakene høy vekt, som viser at variabelen får mye betydning i rettens avgjørelser (tabell 4).

I sakene hvor utskiftning har fått kategorien avgjørende vekt legger retten vekt på denne da det ikke er andre bevis som kan sannsynliggjøre at det har blitt gjort endringer på grensen i ettertid av utskiftningen jf. bla.18-108703rfa-jmor/jsur og 18-186154rfa-jb.

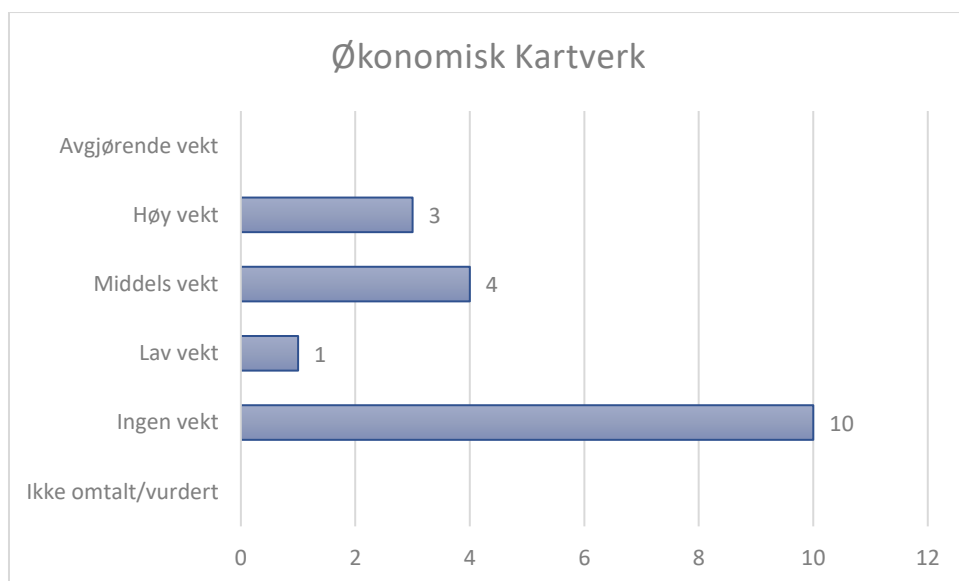
I sakene hvor utskiftning har fått høy vekt har det vært tilfeller hvor utskiftningskartet ikke har omtalt hele grensen som er omtvistet, men likevel vært svært viktig for avgjørelsen. Et eksempel er sak 15-198796rfa-jber, hvor det er tvist om grense ut i sjø mellom to eiendommer. Part A mener grensen skal gå i rett linje ut i sjøen, og argumenterer for at påtegning i utskiftningskartet viser dette. Part B mener grensen skal følge midtlinjeprinsippet og at påtegnene ikke har betydning. Av rettsboken til utskiftningen kommer det frem at grensene ut i sjø ikke var beskrevet nærmere enn «videre litt til og ut i sjøen», og retten mener at det dermed ikke var fastsatt en grense ut i sjø. Retten vurderer dermed at påtegnene i utskiftningskartet er «tilfeldige» og legger dermed ikke vekt på dette. Retten følger vassdragsloven § 4, om at grensene følger midtlinjeprinsippet dersom ikke noe annet er tydelig avtalt. Da det har vært utfyllinger i området, benytter jordskifteretten også utskiftningskartet til å fastsette utgangspunktet for grensen ut i sjø. Bevismiddelet utskiftningen har i saken blitt vektlagt høyt, da det har belyst at det under utskiftningen ikke ble fastsatt grenser i sjø, og dermed følger retten midtlinjeprinsippet etter vassdragsloven § 4 for å fastsette grensen.

I sak 18-186183RFA-JBER fikk utskiftning kategori lav vekt. Retten har kommet til at grensen følger en mur som den ene parten hadde opprettet. Bevistemaet i saken var om den nye muren hadde blitt etablert i samme trase som en gammel steingard som var vist i utskiftningskart og flyfoto. Det var avvik mellom hvordan steingarden var tegnet i utskiftningskart fra 1907 og 1910. I tillegg viste utskiftningskartene at steingarden gikk i bøyninger, men begge partene hadde lagt ned påstand om en rett grense. DA utskiftningskartene ikke samsvarte med hverandre i tillegg til at partenes påstander ikke samsvarte med kartene, kan ikke utskiftningskartene med sikkerhet belyse hvor den gamle steingarden gikk. Retten fant uansett at hevd ville være oppfylt for parten som hadde opprettet muren og det var dermed ikke nødvendig at retten vurderte om den nye muren var satt i samme trase som den gamle steingarden. Retten la vekt på partens forklaring og bilder av

oppretting av grunnmur og så det sannsynlig at den var opprettet i omtrentlig samme trase som den gamle steingarden.

Likt som med variabelen jordskifte (Tabell 3) viser resultatene fra undersøkelsen at jordskifteretten også vektlegger variabelen utskiftning svært høyt (Figur 4). For at jordskifteretten ikke skal legge vekt på tidligere utskiftningskart ser det ut til at det må være svakheter ved utskiftningen, tilstrekkelig bevist at man har avtalt seg bort fra grensene eller at det er grunnlag for hevd. Med svakhet mener jeg noe som kan stille spørsmål til utskiftningskartets nøyaktighet, slik som i sistnevnte sak hvor steingardene ikke var tegnet likt utskiftningskart med tre års mellomrom. I undersøkelsen har det kun dukket opp en sak hvor jordskifteretten har stilt spørsmål til utskiftningens nøyaktighet, noe som understreker at de normalt anses til å ha god nøyaktighet.

4.3.1.3 Økonomisk kartverk

Tabell 5 Rettens vektlegging av variabelen Økonomisk kartverk.

Som presentert i teorien er ikke grensene fra økonomisk kartverk rettsgyldige og resultatene fra undersøkelsen min viser at variabelen får ingen vekt i 56 % av sakene (Tabell 5). En uttalelse som går igjen fra jordskifterettene i undersøkelsen, er at økonomisk kartverk ikke er rettsgyldige og har liten bevisverdi alene angående grenser jf. bla. 19-121064RFA-JSUR, 1210-2014-0043 og 19-021309rfa-jsar. Slike uttalelser finner man også igjen i rettspraksis fra lagmannsrettene, blant annet i LB-2016-186319.

Det er likevel noen saker hvor variabelen har fått kategori høy eller middels vekt. I saker hvor stikklisten tilhørende det økonomiske kartverket har vært fremlagt, har jeg sett at dette kan bidra til å styrke bevisverdien. I sak 17-077655RFA-JKRI ble stikkliste lagt frem, og den viste at tidligere grunneier var til stede under kartleggingen. Retten konkluderte med at davrende grunneier godkjente grensene under kartleggingen og dette styrket bevisverdien til økonomisk kartverk. I saken ble den likevel gitt middels vekt, da det kom frem at det hadde blitt gjort en feil under kartleggingen som gjorde at deler av det økonomisk kartverk ikke kunne tillegges vekt.

I sak 15-199622rfa-jsar er det også fremlagt stikkliste tilhørende økonomisk kartverk. I saken var partene enig om at grensen skulle følge en gammel sledevei, men partene var imidlertid ikke enige om hvor denne veien hadde gått. Bevistemaet i saken var altså plassering av gammel sledevei og retten uttalte «Retten er godt kjent med at grenser på ØK i seg selv ikke er rettslig bindende. Slik retten ser det, er stikklista eneste dokument som med sikkerhet kan si noe om hvor den gamle sledeveien har gått». Stikklisten tilhørende økonomisk kartverk ble dermed tillagt høy vekt i saken.

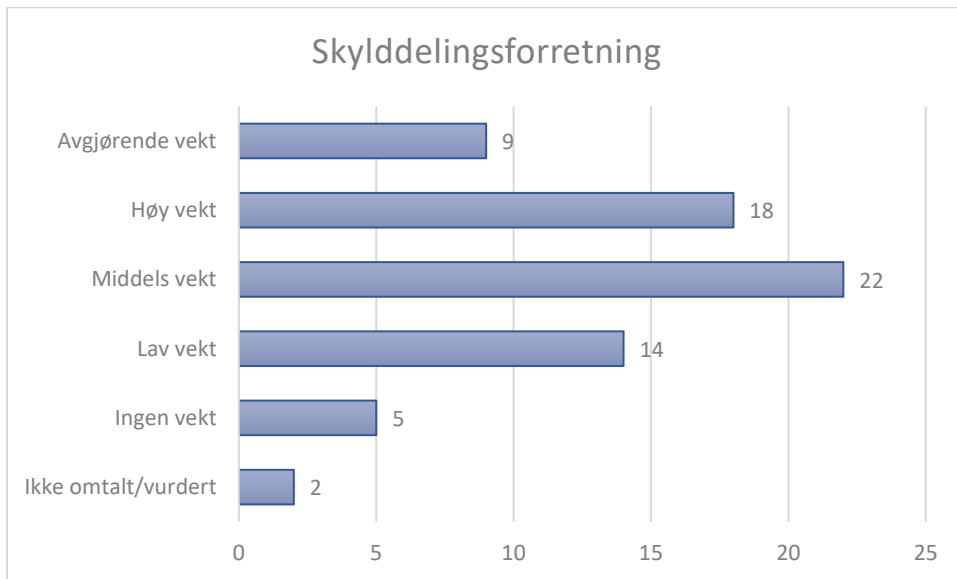
En av årsakene til at økonomisk kartverk ikke regnes som rettsgyldig er at det ikke var faste rammer for hvordan signaliseringen og påvisningen av grensemerkene ble gjort. I stor grad var det opp til partene selv å signalisere, og under påvisningen var det ikke alltid partene var til stede (kap. 2.5.3.2). Dette gjør at retten normalt ikke kan legge økonomisk kartverk til grunn alene, for retten vet ikke hvilke forhold det var under kartleggingen. Undersøkelsen min viser at dersom det kan fremlegges bevis for hva som skjedde under påvisning av grensene og hvem som var til stede kan dette være avgjørende for bevisverdien til økonomisk kartverk.

Dersom det viser at alle grunneierne var til stede, vil det i større grad kunne styrke et argument om at det var enighet under kartleggingen. Bevisverdien til økonomisk kartverk kan også bli svekket av stikklisten, dersom det for eksempel viser at ikke alle partene var til stede.

I saker hvor det er avvik mellom økonomisk kartverk og andre stiftelsesdokumenter blir det ofte et bevis tema om det under økonomisk kartverket har blitt inngått avtale under kartleggingen. Ut ifra sakene i undersøkelsen ser det ut til at det er vanskelig for en part å kunne tilstrekkelig bevise at det ble inngått avtale eller at det var enighet om grensene under kartleggingen. Hvis økonomisk kartverk skal bli vektlagt viser undersøkelsen at det er nødvendig med samsvarende dokumentbevis om grensene eller bevis som kan bekrefte hvem som var til stede, hva som ble gjort og om det var enighet om grensene. Dersom retten ikke ser at partene heller har innrettet seg etter økonomisk kartverk sine grenser, ser det ut til at

retten ikke vil legge vekt på det. I noen saker registrerte jeg at partene argumenterte for at grensene hadde vært registrert i økonomisk kartverk i lang tid. I noen tilfeller mente retten at disse partene hadde et poeng, men dersom retten hadde andre bevis de kunne fastsette grensene etter, la de likevel ikke vekt på økonomisk kartverk. Dette sier også noe om problematikken med matrikkelen.

4.3.1.4 Skylddelingsforretning

Tabell 6 Rettens vektlegging av variabelen Skylddelingsforretning.

I delproblemstilling 1 kom det fram at skylddelingsforretning er variabelen med nest høyest frekvens i undersøkelsen (tabell 1), og tabell 6 viser at variabelen har svært få registreringer i kategoriene ingen vekt og ikke omtalt/vurdert. Disse kategoriene står for til sammen kun 10 % av registreringene, som viser at variabelen får en betydning i 90 % av avgjørelsene.

Et eksempel på en sak hvor skylddelingsforretning har fått ingen vekt er TJHAR-2015-201004. I saken er forskjellen mellom påstandene så små at skylddelingsforretningen ikke kan belyse hvilken av påstandene som er rett. Avstanden er på 0,7m, men virkningen av avgjørelsen vil derimot kunne være stor. I denne saken kan ikke skylddelingen belyse bevistemålet grunnet avstanden mellom partenes påstander. Dette viser hvordan påstandene også påvirker hvilke bevis som vurderes som relevante. I saken endte retten med å bygge avgjørelsen på forklaringer om faktisk bruk. Et annet eksempel er sak 21-122144RFA-JAGD/JARD hvor retten uttaler at det er «ingen opplysninger i skylddelingen som gir holdepunkter i dag for hvor eiendomsgrensa ble satt. Det er ikke mulig å rekonstruere den opprinnelig grense. Eiendomsgrensa må derfor fastsettes på annet grunnlag, blant annet i

hvordan eiendommene er disponert og brukt». Et siste eksempel som viser at skylddelingsforretninger er sak 17-049297RFA-JARD hvor retten uttaler «Det er ganske åpenbart at det ikke går an å finne noen fasit på dette». Disse sakene viser noe av problematikken som kan dukke opp når jordskifteretten skal fastsette grense etter en skylddeling, og grensemerker eller terrengdetaljer ikke lenger eksisterer eller er funnet.

I sak 18-094560rfa-jlst blir ikke skylddelingen vurdert av retten da de finner at en avtale om grensene er gyldig, og det er dermed ikke nødvendig å vurdere skylddelingen. Den andre saken (1410-2007-0012) hvor skylddelingen er kategorisert som ikke omtalt/vurdert handler om grenser mellom gamle gårder i fjellet, og grensen blir fastsatt etter alder tids bruk og terreng. I disse sakene har altså ikke skylddelingene vært relevant for å belyse bevistemaene i saken.

I sak 16-094651rfa-jste tvist nr. 2 er skylddelingen registrert med avgjørende vekt. Retten uttaler: «Skylddelingen gir klar informasjon om at eiendommene skulle nå ned til sjøen slik at det ikke vil være grunnlag for hevd eller ekstinksjon av tvistearealet». I saken blir det et bevistema om arealet kan ha blitt hevdet etter bruk, eller hevdet på grunn av at økonomisk kartverk viser andre grenser som det er oppført gjerde etter. Retten mener at skylddelingen er såpass tydelig at det ikke går an å fravike beskrivelsen i skylddelingen basert på disse grunnlagene, og at det ikke er tilstrekkelig sannsynliggjort at det oppsatte gjerdet var ment som et grensegjerde.

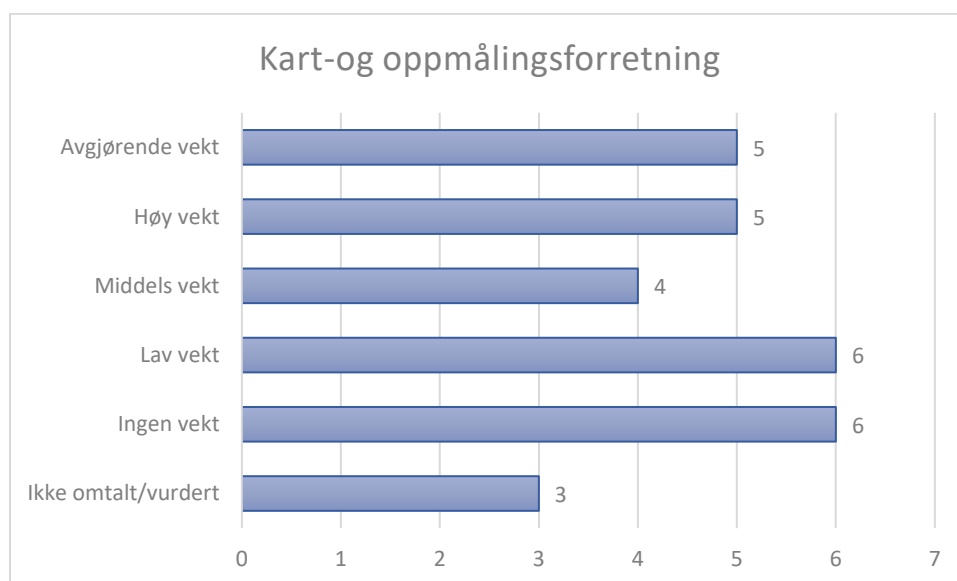
1200-2014-0036 – i saken ble skylddelingen vektlagt høyt. Påviste grensebolter ble ikke vurdert som grensemerker av retten. Den andre parten argumenterte for at en stolpe var satt ned i nærhet av et grensemerke, og partens grensepåstand tok utgangspunkt i dette. Retten ser at partens grensepåstand stemmer godt med avstandene i skylddelingen og legger høy vekt på dette. I saken mener retten også at terrenget og stolpen (faktisk bruk) underbygger at partens tolking av skylddelingen er den mest sannsynlige.

Et eksempel hvor skylddelingen får middels vekt er sak 1200-2014-0039. Retten tar utgangspunkt i skylddelingen, men må se på terrenget for å avgjøre hvilke av partene som har den mest sannsynlige grensepåstanden. I saken uttaler retten: «Det er retten si erfaring at grunneigarane og skylddelingsmennene på den tida var praktikarar som visste å økonomisera med areala, og det er vanskeleg å tru at dei ville ha skilt frå bnr. ... slik dagens eigar hevdar».

1800-2012-0029 – retten uttaler at utgangspunktet må tas i skylddelingen, men at den har preg av omtrentlige mål som ikke passer med grensemerkene. Retten legger derfor høyere vekt på andre bevis som kan belyse hvilken av grensepåstandene som er mest sannsynlig.

Resultatene fra undersøkelsen tyder på at jordskifteretten forsøker å rekonstruere skylddelingsforretningene i de aller fleste sakene, men at de vurderer kvaliteten som svært varierende. Eksemplene over viser at det er varierende hvor sikkert retten klarer å rekonstruere grensene, noe som samsvarer med hva teorien sier om kvaliteten og bevisverdien til skylddelingsforretninger. Resultatene viser likevel at skylddelingsforretninger som oftest får en viss betydning i avgjørelsene (tabell 6). I tilfeller hvor retten ikke ser det som mulig å rekonstruere grensene, viser retten uttalelser at de ser til andre bevis som kan belyse hvilken grensetrekning som er mest sannsynlig eller naturlig.

4.3.1.5 Kart- og oppmålingsforretning

Tabell 7 Vektleggingen av variabelen kart- og oppmålingsforretning.

Resultatene fra undersøkelsen viser at rettens vekting av variabelen i sakene er nokså jevnt over alle kategoriene. I sak 19-103249rfa-jski får målebrev fra kartforretning kategori ingen vekt grunnet avvik fra en rettskraftig jordskiftesak. Retten kommer frem til det ikke kan legges vekt på målebrevet da de ikke ser det tilstrekkelig bevist at partene har avtalt seg bort i fra jordskiftesaken og uttaler: «Selv om et målebrev kan ha likhetstrekk med en avtale mener jordskifteretten det må foreligge en avtale mellom parten som positivt setter til side den rettskraftige avgjørelsen for at det skal tas til følge». Retten uttaler at de er under tvil, da ingen

av partene som deltok eller var informert om kartforretningen benyttet muligheten til å klage etter delingsloven § 1-6, noe som kan tyde på at det var enighet om grensen. Retten legger likevel vekt på at kartforretninger ikke er rettsstiftende, og uttaler at et målebrev kun «gir uttrykk for det bestyreren av kartforretningen har oppfattet at partene var enige om».

Rettspraksis er ikke entydig på hva som har fortrinn av ulike typer oppmålingsforretninger som avviker fra hverandre. Det finnes rettspraksis fra lagmannsretten hvor partene ikke har klaget på kartforretning og lagmannsretten har dermed vurdert det som en inngått avtale jf. bla. LG-2014-15531 og LA-2016-16431. Det er også avgjørelser hvor lagmannsretten viser til at det er strenge krav for at passivitet medfører tap av eiendomsrett jf. Rt-1985-1121, og at det å ikke benytte klagemulighet etter en kartforretning dermed ikke kan føre til tap av eiendomsrett jf. LB-2004-15557.

I sak 20-013096rfa-jard, får et målebrev ingen vekt, da det var gjort feil ved utarbeiding av målebrevet. Jordskifteretten la til grunn at det må være grensen som det ble enighet om under kartforretningen som er gjeldende, selv om koordinater fra målebrevet hadde vært registrert i offentlige kart i ca. 14 år. Retten uttaler at «Denne grensa har ingen av partene avtalt eller bedt om» og er ikke den opprinnelige grensen. Videre blir det et bevisstema om grensen kan ha endret seg da den har vært registrert slik i offentlige kart i lang tid. Om dette uttaler retten:

«Av og til blir ... kart til sannhet. Hvis eiendommer blir solgt til nye parter, og de nye ikke kjenner forhistoria, og dermed forholder seg til kartet, vil det til slutt kunne oppstå en festnet rettstilstand. Det er ikke tilfellet her».

Når også arealet fra kjøpekontrakten er mindre enn arealet i matrikkelen mener retten at parten burde innse at det er feil med registreringen og at de ikke har ervervet arealet på grunn av en feilregistrering.

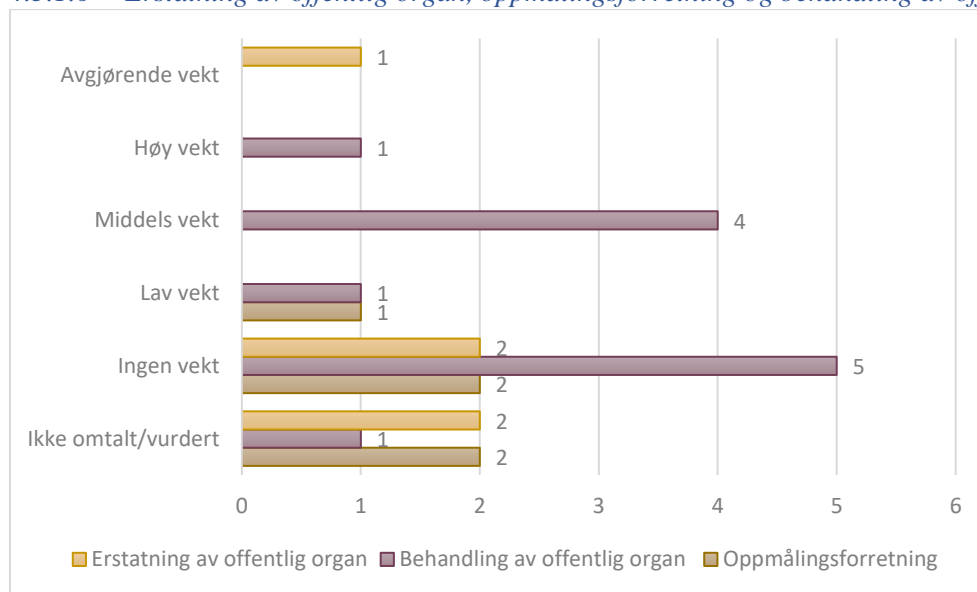
I sak 21-094451RFA-JOOV/JLST får kartforretning kategorien avgjørende vekt, da retten mener grensene i to kartforretninger samsvarer med grensene fra tidligere skylddelingsforretning. Det er noen avvik i avstandene, men retten uttaler at den ene kartforretningen er «innenfor det som kan forventes og underbygger ikke et annet grenseløp». For den andre kartforretningen uttaler retten: «Plasseringen av korset samsvarer med det som er tegnet inn i kartforretningen datert 26.06.1926 og beskrevet i kartforretningen av 27.08.1987. Det er ikke fremlagt noe som taler for at eiendomsgrensen er endret etter skylddelingsforretningen i 1926». I saken blir det videre et bevisstema om den ene parten kan

ha hevdet areal, men jordskifteretten kommer frem til at dette ikke er mulig grunnet at parten var til stede under kartforretning i 1987.

Typiske bevistemaer som har dukket opp i saker hvor kart- og oppmålingsforretninger er ført, er om det under forretningen er avtalt å fravike tidligere fastsatt grense i skylddeling, utskiftning eller jordskiftesak. Min undersøkelse viser at det varierer om retten avgjør om det er blitt inngått avtale eller ikke under forretningen, og at avgjørelsen baserer seg i større grad på et helhetsinntrykk. Andre bevistema som kom opp, er om målebrevet og koordinatene stemmer med det som faktisk ble avtalt under forretningen. I noen saker er det kommet frem at det har blitt feil i utarbeidingen av målebrevet, eller feil i transformering av koordinater og registrering i matrikkelen. I disse sakene kommer det frem at slike feil vil ikke i seg selv kunne gi en endret rettstilstand, selv om de har vært i et offentlig register over tid. Dersom det derimot kommer nye grunneiere som ikke kjenner til forhistorien og innretter seg etter grensene i offentlig register, vil dette kunne være momenter som medfører at grensene kan endre seg.

4.3.1.6 Erstatning av offentlig organ, oppmålingsforretning og behandling av offentlig organ

Tabell 8 Vektlegging av de tre variablene: Erstatning av offentlig organ, Behandling av offentlig organ og oppmålingsforretning i sakene.

Min undersøkelse viser at variabelen erstatning av offentlig organ kun i ett tilfelle blitt vektlagt av jordskifteretten, og da med avgjørende vekt (Tabell 8) I de andre sakene har variabelen erstatning av offentlig organ fått ingen vekt eller ikke blitt omtalt/vurdert.

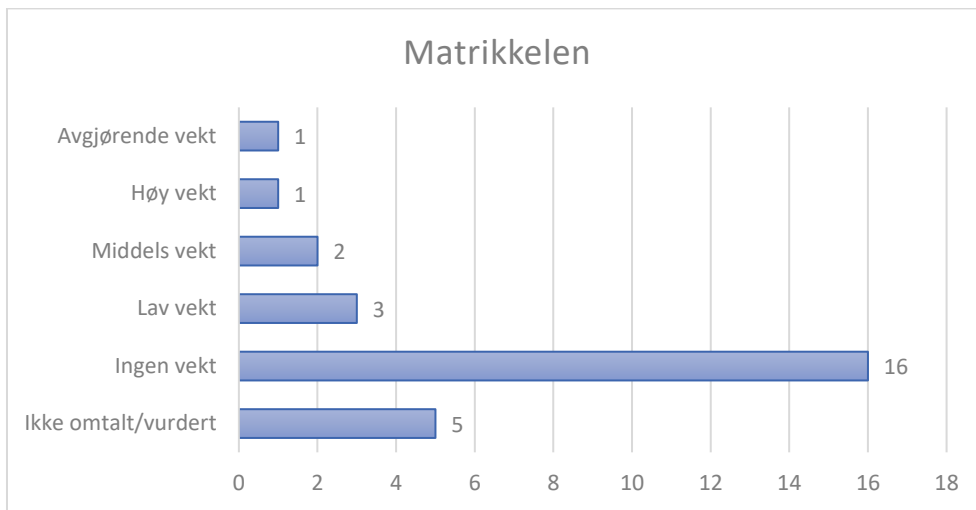
Det kan antas at erstatning fra offentlige organ f.eks. i forbindelse med et grunnerverv ofte vil være sterke bevis, på grunn av at grunneier som berøres av ervervet har krav på erstatning.

Det gir dermed en forventning om at det gjennomføres en viss klarlegging av eiendomsforholdene ved et grunnerverv. Resultatet fra undersøkelsen viser likevel at erstatning fra offentlig organ ikke blir vektlagt da de har vært mangelfulle eller ikke har vært basert på en klarlegging av grensene og at det dermed ikke uten videre er grunnlag for å legge vekt på dette. Hvor grundige undersøkelser som er gjort i forbindelse med et grunnerverv kan ifølge Kronstad (2022) sin studie variere, og bevisverdien vil være avhengig av kvaliteten på undersøkelsen i grunnervervet. En grunneier vil nok derimot ha lit til offentlig myndighet og ha en oppfatning av at den erstatningen de får er basert på hva de eier. På denne måten vil erstatning fra offentlig organ kunne gi grunneier en oppfatning av hvor grensene går.

Variabelen oppmålingsforretningen har kun i en av sakene fått betydning, og da kategorien lav vekt (tabell 8). Oppmålingsforretninger er ikke rettsstiftende og i tilfeller hvor det er tvist, er et aktuelt bevisstema, om det ble inngått en avtale eller om det var enighet under oppmålingsforretningen. Retten ser i slike tilfeller på protokollen om den er skrevet under og om det er positivt uttrykt en avtale i protokollen, men også grunneiernes handlinger i ettertid spiller en rolle. I en av sakene hadde partene skrevet under protokollen, noe jordskifteretten mener tyder på at partene var enige og inngikk en avtale. På den andre siden benyttet den ene parten klagemuligheten. Jordskifteretten uttaler at ettersom parten tok raskt initiativ til å rette opp i grensen etter oppmålingsforretningen, tyder dette mer på at hun ikke hadde ment å inngå en avtale, enn at hun har valgt å ombestemme seg. Retten uttaler at det ville vært annerledes om hun hadde ventet i lang tid for å rette opp i grensen. Eksempelet viser at hvordan partene handler i ettertid av en oppmålingsforretning, vil ha betydning for om retten vurderer at det ble inngått avtale eller ikke under oppmålingsforretningen.

Variabelen behandling av offentlig organ har i halvparten av sakene fått ingen vekt eller ikke blitt omtalt/vurdert (Tabell 8). Den har i 4 saker fått middels vekt. Et eksempel kan sees i sak 16-167842rfa-jsar, hvor bevisstemaet var om den ene parten hadde hevdet areal. I saken kom det frem at parten hadde avklart grensene med naboene når han skulle bygge garasje. Representanter fra kommunen stakk ut garasjen uten å bemerke at den stod på annenmanns grunn. Retten uttaler: «At kommune ikke reagerte på garasjeplasseringen må ha styrket Bakstads tro om at han eide det omtvistede arealet». Variabelen behandling av offentlig organ har dermed i denne saken fått middels vekt, da det har styrket grunneieren sin oppfatning av grensene og rettens oppfatning av at han var i god tro. Retten vurderte at ettersom grunneieren hadde avklart grensene med naboene og fått representanter fra kommunene til å stikke den ut, var det heller ingen grunn til at grunneieren skulle gjøre ytterligere undersøkelser.

4.3.1.7 Matrikkelen

Tabell 9 Vekt variabelen matrikkelen har fått i avgjørelsene.

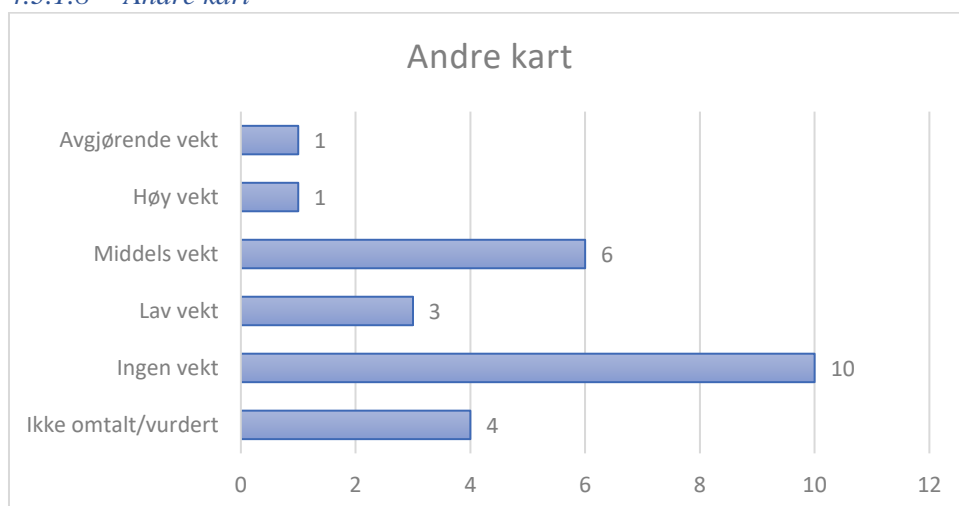
Resultatet fra analysen viser at i 75% av sakene så får variabelen ingen vekt eller blir ikke omtalt/vurdert av retten. I sakene hvor matrikkelen har fått avgjørende og høy vekt er det på grunn av at andre bevis samstemmer med registreringen i matrikkelen. I sak 19-176938rfa-jtrm har matrikkelen fått kategori avgjørende vekt, da georeferering av målebrev og kartskisse tilhørende skylddeling samstemmer med grensene i matrikkelen. Retten kommer i saken frem til at grensene i kartet er riktig. I sak 19-128435RFA-JMOR/JORS får matrikkelen høy vekt, grunnet at registreringen er basert på grenser fra et jordskiftekart, som er det retten fastsetter grensene etter i saken. Det kan diskuteres om

Et eksempel på en sak hvor jordskifteretten ikke legger vekt på registrering i matrikkelen er 17-180305rfa-jard. I saken kommer retten frem til at grensene i matrikkelen er feil og ikke samstemmer med målebrev. Et bevisstema som kommer opp, er om registreringen i matrikkelen har endret grensene på grunn av stilltiende aksept eller passivitet. Om dette uttaler retten: «Jordskifteretten kommer i dette tilfellet til at svaret må være nei. Når det gjelder Økonomisk kartverk har det så stor unøyaktighet at en såpass liten forskjell som dette ikke lett kan oppdages» og retten uttaler videre «Grensene i matrikkelen er ikke rettskraftige uten at de er behandlet av en domstol».

I sak 21-122144rfa-jagd/jard – middels vekt. I saken er det få bevis og retten kan ikke se at skylddelingen tyder på en annen grense. Jordskifteretten fastsetter grensen basert på faktiske innretninger på eiendommen og mener den samsvarer med grensene i matrikkelen.

I de fleste sakene blir det av retten uttalt at matrikkelen ikke er rettskraftig, og at den innehar både feil og mangler. I alle sakene hvor matrikkelen er ført som bevis og vurdert av retten, ser retten på om matrikkelen samsvarer med andre bevis. Dette tyder på at jordskifteretten ikke anser at matrikkelen har bevisverdi i seg selv. I sakene hvor matrikkelen har fått høy og avgjørende vekt er dette fordi det samsvarer med andre sterke bevis som er ført. Det kan dermed diskuteres om det er riktig å kategorisere matrikkelen som «høy» og «avgjørende» vekt i disse sakene, da det i grunn er andre beviser som bekrefter om matrikkelen er rett. Man kan dermed også konkludere med at matrikkelen ikke har noen vekt, fordi retten tar avgjørelsen basert på andre bevis. Årsaken til at matrikkelen likevel er blitt registrert med «høy» og «avgjørende» vekt i disse sakene, er på grunn av at kategoriseringen også er basert på i hvilken grad retten er enig i partens påstandsgrunnlag og påstand. I disse sakene har den ene parten lagt til grunn i sitt påstandsgrunnlag at «grensene i matrikkelen stemmer», og retten vært fullt enige i dette og dermed registrert med «høy» eller «avgjørende» vekt. I saker hvor det er avvik mellom matrikkelen og stiftelsesdokumenter eller andre bevis, viser resultatene fra undersøkelsen at de andre bevisene går foran. I undersøkelsen er det ingen saker hvor retten har lagt vekt på matrikkelen på grunnlag av at grensene har vært vist i kartet i lang tid, noe som ofte er et argument i forbindelse med økonomisk kartverk. Resultatene fra undersøkelsen tyder på at retten ikke vektlegger matrikkelen i grensetvister.

4.3.1.8 Andre kart

Tabell 10 Vektlegging av variabelen andre kart av jordskifteretten.

Undersøkelsen viser at i 56 % av tilfellene så har kartene ikke fått betydning for avgjørelsen ved at de er kategorisert til ingen vekt eller ikke omtalt/vurdert av retten (Tabell 10). I tilfellene hvor variabelen har fått ingen vekt har retten uttalt at disse ikke har særlig relevans for å fastsette grensene jf. 16-058748RFA-JSTO. Alternativt, at de ikke kan legge vekt på

beviset, som i f.eks. sak 19-184747RFA-JHOD/JBER hvor en part legger frem skisser laget av tidligere eier, samt i sak 16-147836-jtrd hvor det er lagt frem håndtegnet skisse fra eiendomsmegler.

I saken hvor variabelen har fått avgjørende vekt er det et kart utarbeidet for bygging av transportbane. Bevistemaet i saken er om Statens vegvesen eier alt vegareal utenfor en boligtomt. Retten ser på hvor den eldste vegen har gått i området, og retten mener kartet for utarbeiding av transportbane viser at den eksisterende vegen har gått helt inntil muren til boligtomten, og at vegvesenet ved tidligere erverv dermed har ervervet helt inntil muren. Retten uttaler «Slik retten ser det samsvarer veglina og muren langs denne med slik muren framfor gnr. ... framstår i dag. Det er såleis ikkje tvil om at arealet heilt inn til muren har vore offentleg veggrunn og såleis eigd av det offentlege». I saken omtaler retten beviset som entydig og uttrykker ingen tvil.

I sak 22-048221RFA-JAGD/JARD har variabelen fått middels vekt, da en skisse i forbindelse med oppdeling naboeiendommen underbygger den ene partens og tidligere eiere av denne eiendommen sin oppfatning av grensene.

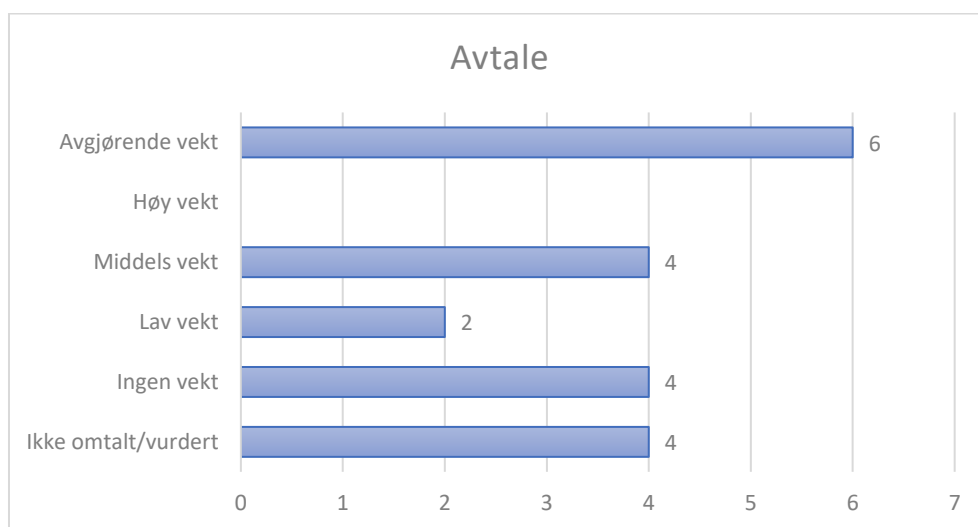
I sak 15-204909rfa-jtrd får variabelen høy bevisvekt. Bevistemaet i saken gjelder om grensen skal gå i dagens elveløp eller et tidligere elveløp. Den ene parten har lagt frem «eldre kart» som viser det eldre bekkeløpet, og retten anser de gamle kartene for å være av bra kvalitet for sin tid og legges til grunn som en god gjengivelse av arealene den gangen. Et av de fremlagte kartene viser også at eiendomsgrensen går i det tidligere elveløpet. Retten kommer med dette frem til at parten har sannsynliggjort at grensen går i tidligere bekkeutløp, men retten er ikke enig i partens grensepåstand. I saken uttaler retten:

«Ettersom part x har lagt ned en klar påstand om grenseforløp langs elvekanten og over elva, vurderes ikke nærmere eksakt hvor det opprinnelige utløpet lå. Retten vil dog bemerke at innpassingen viser ca. 100 meter fra dagens bekkeutløp, mens part x påstand er vel 80 meter fra dagens utløp. Part x grensepåstand tas derfor til følge»

Retten uttaler at deres georeferering av kartene viser grense som egentlig går utenfor den vinnende parts påstand. Dette viser et eksempel hvor disposisjonsprinsippet forhindrer jordskifteretten å avsi det de vurderer til å være den riktige eiendomsgrensen. Jordskifteretten må forholde seg til partenes påstander og avsi en dom innenfor dette.

Undersøkelsen viser at det er lagt frem flere typer kart som ikke har relevans til å fastsette grensen. Hvilken vekt kartene vil få vil altså være slik som Reusch (2016) skriver i sin artikkel, avhengig av hva slags type kart det er, kartets formål og kvalitet. Samt vil bevistemaet og hvilke andre bevis som er fremlagt ha betydning. Hvis det er flere andre sentrale bevis som kan fastsette grensen, vil ikke et kart i forbindelse med en byggesak eller håndtegnede skisser bli vektlagt. Undersøkelsen min viser derimot at de kan få en betydning i saker hvor det ikke er fremlagt andre bevis som tilstrekkelig kan belyse bevistemaet i saken, eller når retten uttrykker tvil.

4.3.1.9 Avtale

Tabell 11 Vekt avtaler har fått i de undersøkte sakene.

Min undersøkelse viser at variabelen avtale har i 30 % av sakene fått avgjørende vekt (Tabell 11). Et eksempel på en sak er 21-029447rfa-jagd/jard. I saken vurderer jordskifteretten at en grensebeskrivelse i kommisjonsforlik er «relativt klar og tydelig på hvor grensa går». Retten uttrykker ingen tvil om hvordan grense skal tolkes etter kommisjonsforliket, og da grensene i økonomisk kartverk samsvarer fastsetter de grensen slik økonomisk kartverk viser. Dette viser også et eksempel på i hvilke tilfeller økonomisk kartverk kan bli vektlagt.

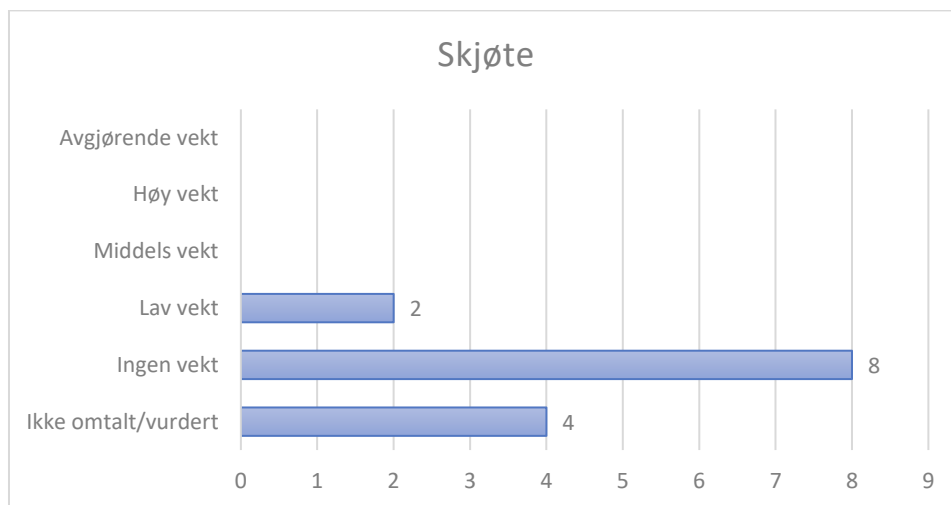
Resultatene viser også at i 20 % av tilfellene får avtaler middels vekt og i 10% lav vekt. Sak 19-121064rfa-jsur er en grensetvist mellom flere bruk i et fjellområde, hvor en avtale får middels vekt. I en del av saken blir det et bevistema om noen av brukene har bruksrett eller eiendomsrett i et av områdene. Jordskifteretten mener at ordlyden i fremlagt kjøpekontrakt beviser at to av brukene har eiendomsrett, da kjøpekontrakten «utvilsomt må tolkes som salg av eiendom siden det presiseres at rettigheter og herligheter skal følge med i salget». Avtalen

underbygger jordskifterettens tolkning av et utskiftningskart, og hvem som har kjøpt eiendom i området i ettertid.

I 40 % av sakene har avtaler ikke fått betydning for avgjørelsen da er registrert med kategori ikke omtalt/vurdert eller kategori ingen vekt (Tabell 11). Et eksempel kan sees i sak 19-157892rfa-jber hvor bevistemaet var hvor grensen ble fastsatt i 1942. En fremlagt avtale om flytebrygge fra 2010 kan ikke klargjøre hvor grensen i 1942 gikk, selv om en forutsetning for avtalen var at en part beskrev hvor grensen gikk. Et annet eksempel hvor avtale har fått kategori ingen vekt er sak 17-138179rfa-jsar. Bevistemaet var om eiendommen til part x grenset til sjøen eller ikke. Part x fremlagt festekontrakt som viser at det er gitt strand- og vannrett, og retten mener dermed at festekontrakten ikke beviser at eiendommen grenser mot sjøen, men heller tvert imot.

Resultatene fra undersøkelsen viser at avtaler i en del saker blir benyttet til å underbygge rettens tolkning av andre bevis, men kan også ha avgjørende betydning ved spesifikk omtale av eiendomsgrensene. Som omtalt i kap. 2.3.1 er det er avtalen mellom grunneierne som er den rettsstiftende disposisjonen. Problemet er ofte å kunne bevise hvor grensen er fastlagt hvis dette ikke kommer klart frem direkte av avtalen, da det kan bli uenighet om en oppmålingsforretning følger det som faktisk ble avtalt. I sakene hvor avtale har fått avgjørende vekt har det vært ulike typer avtaler som har inneholdt grensebeskrivelser. Bevistema som har dukket opp i forbindelse med disse bevismidlene er om avtalen er gyldig, om det er avtalt å fravike avtalen og hvordan grensebeskrivelsene i avtalen skal tolkes. I sakene med disse bevismidlene har ikke retten hatt problemer med å rekonstruere grensene, og det er heller i ingen saker sannsynliggjort at avtalen er ugyldig eller at man har avtalt å fravike avtalen. I sakene hvor avtaler har fått ingen vekt er det avtaler som ikke har relevans eller betydning for fastsetting av eiendomsgrensen som er lagt frem.

4.3.1.10 Skjøte

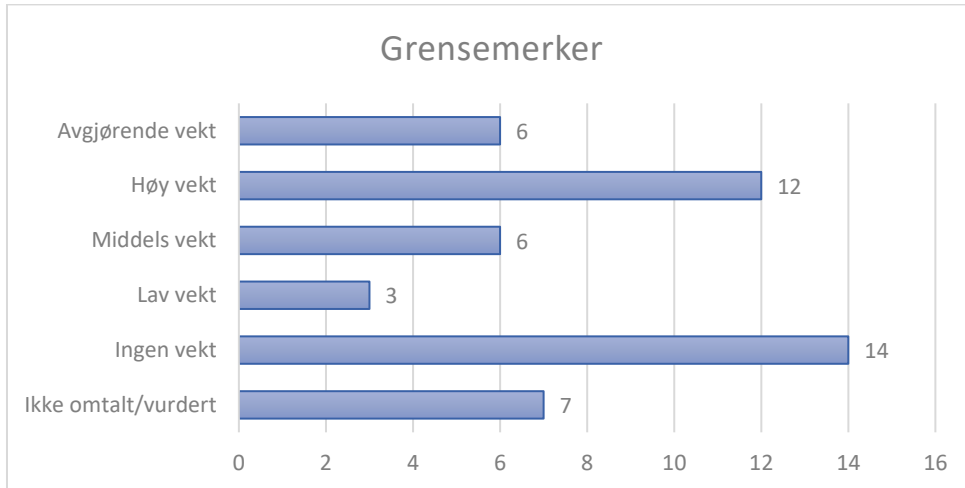
Tabell 12 Vekt bevismiddelet skjøte har fått i sakene.

Resultatene viser at i 86 % av sakene får variabelen ingen vekt eller ikke omtalt/vurdert, og lav vekt i 14 % av sakene. I sakene hvor skjøtet har fått lav vekt har det ikke sagt noe direkte om eiendomsgrensene, men de har gitt informasjon om andre forhold som har betydning for hvilken grense retten vurderer som mest sannsynlig. I sak 1410-2007-0012 sier et fremlagt skjøte: «Tidligere eier skreiv i skøytet til part A at dersom Isvotni blei utnyttat industrielt, skulle borna dele verdien det skapte.» Retten mener at dette gir uttrykk for at de hadde en oppfatning av at Isvotni tilhørte deres eiendom. Denne saken gjaldt fjellområder mellom gamle eiendommer og det var ingen helt klare bevis på grenseforløpet. Retten måtte dermed også se etter hvordan grunneierne har innrettet seg etter grensene. Opplysninger om hvilken oppfatning grunneierne selv hadde fikk dermed betydning i rettens vurdering. Hadde det derimot vært andre svært sterke bevis, er det ikke sikkert dette hadde blitt lagt vekt på.

Skjøter inneholder normalt ikke opplysninger om eiendomsgrenser, men resultatene viser at skjøter kan i noen saker indirekte belyse vurderingen av eiendomsgrensene, ved f.eks. å omtale rettigheter eller gir uttrykk for grunneiers oppfatning av eiendommen. I min undersøkelse har likevel variabelen i 86% av sakene ingen betydning for avgjørelsen, da de er kategorisert til ingen vekt eller ikke omtalt/vurdert (Tabell 12).

4.3.1.11 Grensemerker

Tabell 13 Vektleggingen av grensemerker i sakene.

Tabell 13 viser at bevisvekten til grensemerker varierer i sakene. Etter grensemerkernes omtale i rettspraksis og teori er det kanskje overraskende at grensemerker har kategori ingen vekt i 29 % av sakene, og ikke blitt omtalt i 14,5 % av sakene. Det som ligger bak den høye registreringen på ingen vekt er at grensemerkene partene har påvist ikke er blitt vurdert som reelle og korrekte grensemerker av retten. For eksempel i sak 17-017140rfa-jkon uttaler retten «Part A mener å ha funnet grensepinner. Det ble påvist en slik i det nordøstre hjørnet av ... . Etter rettens oppfatning kan den påviste stanga være hva som helst, og den kan være plassert der når som helst». Et annet eksempel er hvor en part påstår vinkeljernet er et grensemerke:

«Det kan vere at vinkeljernet er plassert i grensa, men jordskifteretten meiner det mest sannsynlege er at dette vinkeljernet er rester av fundamentering til eit tregjerde som stod på toppen av muren tidlegare. Slik jordskifteretten ser det, er dette vinkeljernet difor plassert der med tanke på funksjon, ikkje for å markere grensa. Jordskifteretten meiner det ikkje kan vektleggjast at ... er av den oppfatning at vinkeljernet samsvarar med punktet han i si tid fann i senter av muren.» (15-200785rfa-jsto).

I sakene hvor grensemerkene ikke er omtalt/vurdert er det tilfeller hvor grensemerkene som er påvist ikke kan belyse bevisstemaet i saken. En slik oppfatning har jeg av sak 16-087000ren-jski. I sak 18-130444rfa-jski er heller ikke grensemerke blitt vurdert da bevisstemaet var om et grenseforlik var gyldig eller ikke. Da retten kom fram til at forliket var gyldig, var det ikke nødvendig å gjøre en vurdering av grensemerkene og variabelen har dermed blitt kategorisert som ikke omtalt/vurdert.

Resultatene viser også at variabelen får avgjørende betydning i 12,5 % av sakene og høy betydning i 25 % av sakene (Tabell 12). I sak 17-180305rfa-jard finner jordskifteretten byttesteiner og uttaler:

«De byttesteinene vi fant er høyst sannsynlig de som er beskrevet som punkt 9 og 8 på målebrevene fra 1971 og 73. De ligger henholdsvis ca. 7,4 og 7,9 meter sørøst for der de skal ligge dersom koordinatene fra 1971 virkelig var i landsnettet».

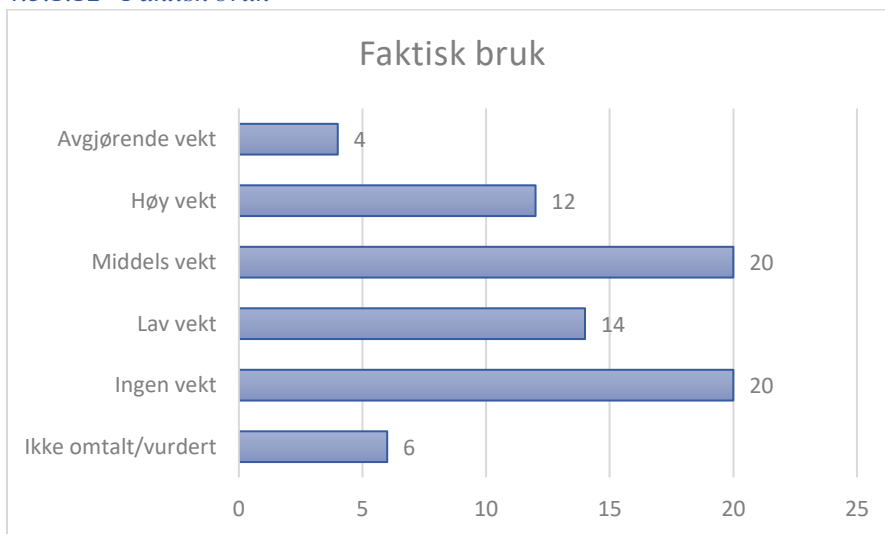
I saken har byttesteinene (grensemerker) blitt registrert med kategori høyt vekt, da de ble viktige for å bevise at koordinatene fra målebrevene var feil transformert inn i matrikkelen. En årsak til at transformeringsfeilen ikke ble oppdaget var at målebrevet ikke hadde noe bakgrunnskart. På grunn av dette vil ikke den som har transformert koordinatene ha noe forutsetning for å se om de er blitt riktig transformert. Hadde målebrevet hatt bakgrunnskart, er det større sannsynlighet for at det hadde blitt oppdaget at transformasjonen ikke stemte med terrenget. Dette sier også noe om kvaliteten på målebrev med lokale koordinater uten bakgrunnskart, samt understreker gjeldende rett om at det er grensemerkens plassering i terrenget som gjelder (Rådsegn 14 (NOU 1988:16) s.23).

Et eksempel på en sak hvor grensemerke gis kategori avgjørende vekt er 19-140146rfa-jard, hvor vinnende part har grensepåstand som samsvarer med grensemerker i marken. Retten uttaler at «skylddelinger ofte har begrenset presisjon [...]. I denne vurderingen legger jordskifteretten til grunn at fysiske grensemerker i terrenget tillegges mer vekt enn oppgitte avstander og mål». Motparten har i denne saken lagt stor vekt på beskrevet areal i skylddelingen, noe retten ikke velger å legge vekt på.

En annen sak hvor jordskifteretten har lagt avgjørende vekt på grensemerkene er i sak 16-166757RFA-JSKI. Denne saken ble anket og fikk en ny avgjørelse i lagmannsretten 18-072485ASD-ALAG. I ankesaken uttaler lagmannsretten «Lagmannsretten tar, i likhet med jordskifteretten, utgangspunkt i skylddelingen ... Mens jordskifteretten legger stor vekt på å finne punkt i terrenget som samsvarer med skylddelingsforretningen, legger lagmannsretten mer vekt på hvor i terrenget det er sannsynlig at grensa er trukket.». I denne saken mener lagmannsretten at jordskifteretten har lagt for mye vekt på de påviste grensemerkene og at det ikke er tilstrekkelig sannsynliggjort at det er grensemerkene beskrevet i skylddelingen. Begrunnelsen er at de mener plasseringen avviker for mye fra skylddelingens beskrivelse av terrenget, nabogrense og enkelte avstander. I jordskifteretten har jeg registrert grensemerkene til kategori avgjørende vekt, mens i lagmannsretten kategori lav vekt.

Resultatene fra undersøkelsen viser at i 43,5 % av sakene hvor grensemerker er registrert får de ingen betydning for avgjørelsen. Bevistemaet er ofte om grensemerkene er riktige grensemerker, og som resultatet viser kommer retten i mange av sakene frem til at de ikke ser det sannsynlig at det er grensemerker. I de resterende sakene får de påviste grensemerkene en betydning for avgjørelsen avhengig av hvor stor del av tvisten grensemerkene avklarer. I sakene hvor retten mener grensemerkene er riktige, får de høy vekt og i noen avgjørende vekt. I saker hvor grensemerkene kun belyser hvor deler av den omtvistede grensen går, får grensemerkene kategori middels vekt.

4.3.1.12 Faktisk bruk

Tabell 14 Vekt variabelen faktisk bruk har fått i avgjørelsene.

Resultatet viser at variabelen i 5 % av sakene har fått avgjørende vekt. I to av disse sakene er det påberopt hevd, og den faktiske bruken får avgjørende vekt når retten vurderer at hevdsvilkårene etter hevdsloven § 2, § 3 og § 4 er oppfylt. I de to andre sakene har retten sett på partenes faktisk bruk til å fastsette den opprinnelige grensen. I sak 15-198614rfa-jfor var det ikke andre bevis som kunne fastsette grensen, og retten uttaler i saken:

«Når ein ikkje kjenner til den eksakte plasseringa av dei to bortkomne, mellomliggjande grensemerka, legg jordskifteretten i denne saka avgjerande vekt på den faktiske bruken av det omtvista arealet som grunnlag for den konkrete grensefastsettinga. Bruken har vore intensiv, tydeleg gjennom innretningar og gjerde, og han har gått føre seg i lang tid.» (15-198614rfa-jfor).

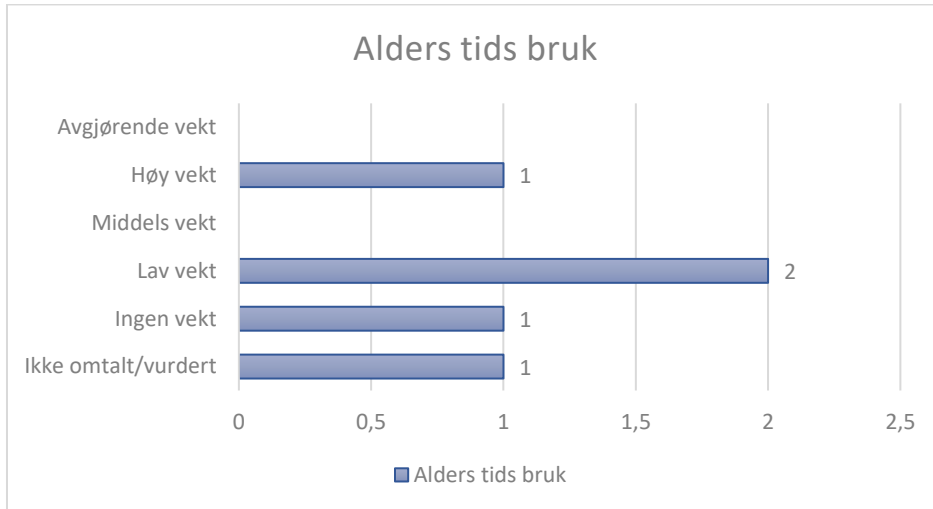
I sak TJHAR-2015-201004 legger retten avgjørende vekt på oppføring av en garasje uten innvendinger fra naboer for å fastsette grensen, da forskjellen mellom partenes påstander var for liten til at den kunne fastsettes av skylddelingsforretningen.

Et eksempel på hvor faktisk bruk er registrert i kategori høy vekt er sak 22-048221rfa-jagd/jard. I saken er det tvist om hytten til part A står på part A sin eiendom, eller på resterende areal av part B sin eiendom. I saken kommer det frem at Part A kjøpte en hyttetomt og bygde hytten selv. Retten mener selve bygging av hytten er et sterkt og helt avgjørende bevis på part A og selgeren av tomten har ment at hytten har blitt bygget på areal som tilhørte hyttetomten. Part A kjøpte noen år senere et tilleggsareal til hyttetomten fra samme selger og retten mener at det er åpenbart at de mente hytten stod på hyttetomten, ellers ville de ordnet det ved kjøpet av tilleggsarealet. Retten kan heller ikke se at skylddelingen viser at hytten er bygget utenfor tomten.

Sak 17-138179rfa-jsar er et eksempel på hvor den faktiske bruken underbygger jordskifterettens oppfatning av grensebeskrivelser og får kategori middels vekt. Saken omhandler eiendomsgrenser på et skjær, hvor retten kommer frem til at det er tre eiendommer på skjæret. Den ene parten mener derimot at skjæret er delt mellom kun to av eiendommene. Retten bygger sin avgjørelse hovedsakelig på grensebeskrivelser, men uttaler at hver av partene har tilordnet seg med brygger på sine parseller, som underbygger oppfatningen at skjæret deles av tre eiendommer.

Resultatene viser at det er varierende hvor mye vekt jordskifteretten legger på faktisk bruk i avgjørelsene. I noen av sakene benytter retten bevis om faktisk bruk til å fastsette den opprinnelige grensen, mens i saker hvor det er påberopt hevd vurderer retten om den faktiske bruken oppfyller kravene til hevd. Resultatene fra undersøkelsen viser at faktisk bruk får høy betydning dersom det ikke er realbevis eller dokumentbevis som kan fastsette den opprinnelige grensen. I saker hvor retten er i tvil om hvor grensen går ses det om den faktiske bruken kan sannsynliggjøre et grenseforløp, og faktisk bruk vil i slike saker kunne få betydning for avgjørelsen. I saker hvor retten mener det er klare bevis for hvor grensen går, legges det ikke vekt på faktisk bruk som antyder andre grenser. Det må i så fall være en vurdering om areal har blitt hevdet.

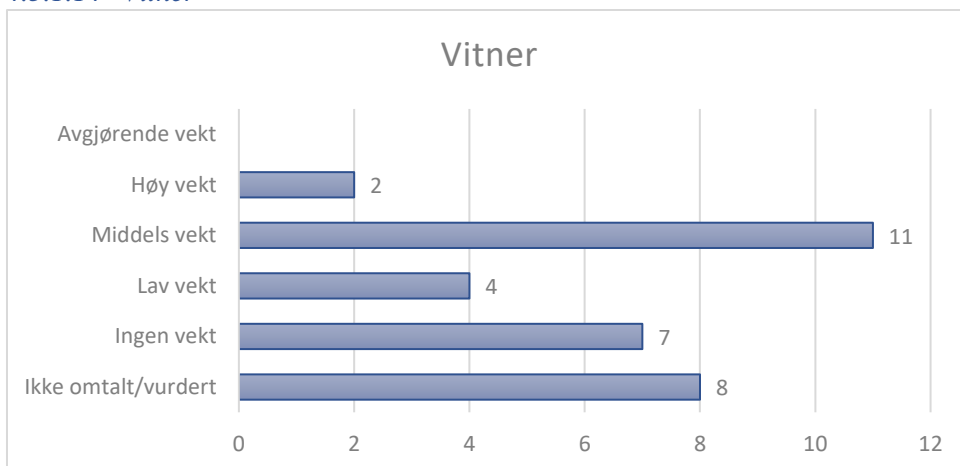
4.3.1.13 Alder tids bruk

Tabell 15 Vekting av variabelen alders tids bruk.

Resultatene viser at variabelen har fått lav vekt i to av sakene og høy vekt i en sak (tabell 15). I sak 15-198690rfa-jsur har alder tids bruk blitt registrert med kategori lav vekt, da mye av bruken som blir anført av partene ikke gir grunnlag for eiendomsrett, men retten kunne ikke fullstendig utelukke bruk som jakt og fiske. Bevistemaet var altså om den anførte bruken langt tilbake i tid om beite, bruk av vannressurser og jakt var rettsstiftende eller ikke. I saken endte retten i større grad å legge vekt på bevisene terreng, faktisk bruk i nyere tid, grensemerker og skylddelinger, da retten ikke mente beite og bruk av vannressurser kunne regnes som rettsstiftende bruk. I sak 1410-2007-0012 har alders tids bruk fått høy vekt. Saken handler om gamle grenser som er opprettet etter bruken av området og i denne saken har gamle fjellstøler blitt vurdert som rettsstiftende bruk, samt at jakt har gitt uttrykk for en naturlig bruk av en grunneier.

4.3.1.14 Vitner

Tabell 16 Vekt vitneforklaringer har fått av retten i avgjørelsene.

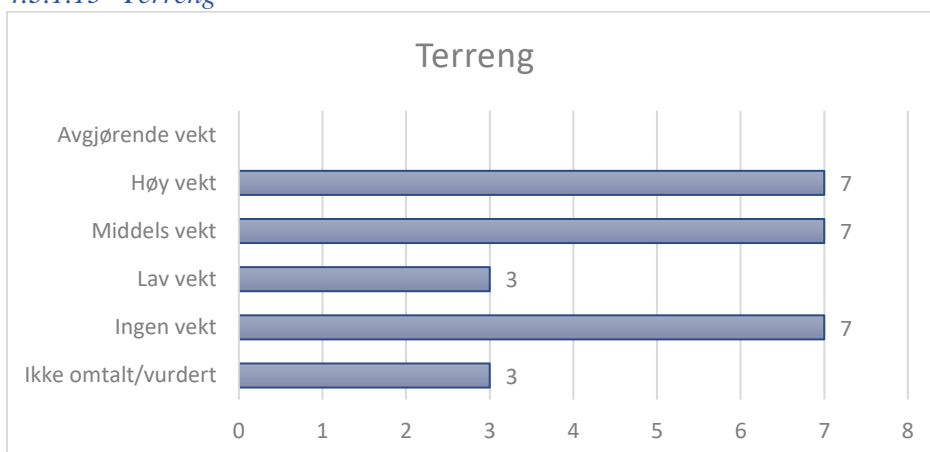
Min analyse viser at i 6 % av sakene har vitneforklaringer fått kategori høy vekt. Resultatet viser videre at vitner har høyest registrering i kategori middels vekt med 34 % av registreringene og lav vekt med 12,5 % av registreringene. I totalt 47 % av registreringene får vitner ingen betydning for avgjørelsen, da de er registrert i kategori ingen vekt og ikke omtalt/vurdert (Tabell 16).

I sak 19-078852rfa-jsar er det to tidligere eiere som har gitt lik vitneforklaring om hvor de fikk påvist grensene av tidligere eier av bnr. A da de kjøpte bnr. B. I saken var bevisetemaet om det var skisse lagt ved kjøpekontrakt eller grensebeskrivelser i skylddeling som var gjeldende. Retten valgte å legge høy vekt på vitneforklaringene, som hadde forklaringer som samsvarte med skissen i kjøpekontrakten.

I sakene hvor vitner har fått middels vekt har vitneforklaringene underbygget andre fremlagte beviser eller forklaringer. I sakene hvor vitner har fått lav vekt, er det tilfeller hvor retten har uttrykt noe tvil til vitneforklaringene eller det er kun deler av det vitnene forklarer seg om som har fått betydning for rettens vurdering.

Resultatet viser at der er sjeldent at vitneforklaringer i seg selv vurderes til å ha høy vekt. Årsaken til dette kan være at man i grensetvister i større grad vektlegger realbevisene. Vitneforklaringer vil kunne bekrefte uklarheter i realbevisene, men det ser ut til at det er sjeldent at vitneforklaringer får en høy eller avgjørende betydning.

4.3.1.15 Terreng

Tabell 17 Vekt variabelen terreng har fått i avgjørelsene.

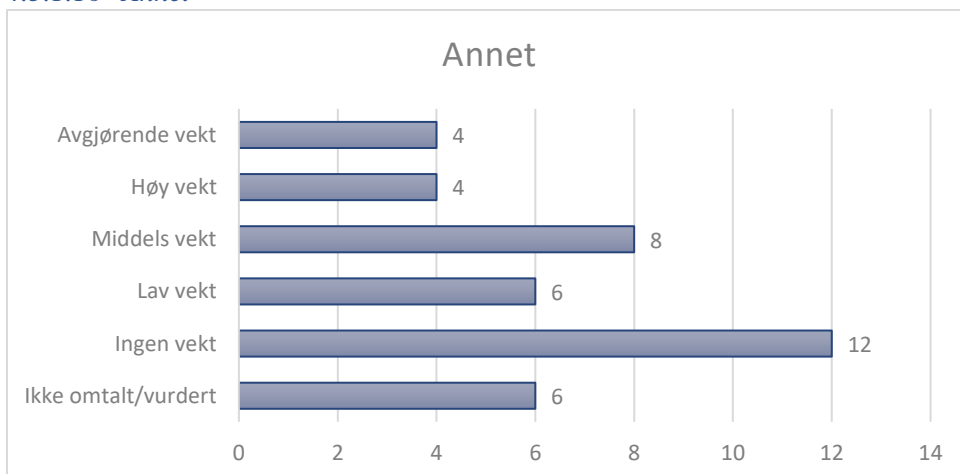
Tabell 17 viser at variabelen er får en betydning i avgjørelsene i 63 % av sakene, da de er kategorisert med høy vekt, middels vekt med og lav vekt med. I sakene hvor variabelen får ingen vekt har ikke partens påstand grunnlag eller argument om at grensen skal følge terrengdetaljer samsvart med andre bevis. For eksempel i sak: 1900-2010-0038 får terreng

ingen vekt, da utskiftningskart viser grensen i rett linje. Lignende vurdering kan man se i sak: 1420-2012-0007 hvor retten uttaler «det kan være en naturleg, men det stemmer ikkje med skildringa».

I sakene hvor terreng har fått middels vekt har terrengdetaljene samsvart med grensebeskrivelser og underbygget rettens tolkning av grensebeskrivelsene. I sakene hvor terreng har fått høy vekt har det vært tvister hvor det ikke finnes grensebeskrivelser, og terreng har dermed blitt et viktig bevis for å fastsette grensen som i sak 15-198690RFA-JSUR. Eller at grensebeskrivelser ikke er tilstrekkelig for å fastsette grensene som i sak: 19-021309RFA-JSAR valgte retten å legge mer vekt på terrenget og terrengbeskrivelsene i skylddelingen enn avstander og beskrevne kors i skylddelingen, da retten vurderte avstandene til å være grovt angitt.

Aktuelle bevistemaer som kommer opp er om det er naturlig at grensen følger terrenget, og om det samstemmer med grensebeskrivelser eller andre bevis. Resultatene tyder på at retten benytter terrenget for å underbygge hvilken grensepåstand som er mest sannsynlig eller naturlig, men det er også saker hvor retten legger høyere vekt på terrenget enn grensebeskrivelsene.

4.3.1.16 Annet

Tabell 18 Vekt variabelen annet har fått i sakene.

Resultatene fra undersøkelsen viser at variabelen har registreringer i alle kategoriene (Tabell 18). Ettersom variabelen er en samlevariabel for bevismidler som ikke passer under de andre variablene, er det vanskelig å si noe spesifikt om hvilke bevistemaer som er aktuelle og hva retten legger vekt på. Jeg vil derfor gjennomgå de bevismidler som er registrert i de ulike kategoriene.

To av bevismidlene som har fått kategorien avgjørende vekt er avgjørelser fra domstol; ett overskjønn og en dom fra herredsretten. Bevistemaet i disse sakene var om grensene kunne ha blitt endret i ettertid. Retten uttaler i disse sakene at beviskravet for at man har fraveket en rettskraftig avgjørelse er strengt og andre grensebeskrivelser blir underordnet de rettskraftige avgjørelsene. I sakene kom retten fram til at det ikke var bevist at grensene var endret i ettertid og bevismidlene fikk avgjørende vekt i disse sakene jf. 17-015552RFA-JSTA og 1900-2011-0011. De resterende to bevismidlene med avgjørende vekt er et avleveringsbrev og en grenseregulering. I sak 1200-2012-0015 uttaler retten at det er avleveringserklæringen som beskriver hva av veganlegget som avleveres til kommunen og som er avgjørende for spørsmålet om hvilke areal kommunen eier.

Noen bevismidler som har fått kategorien høy vekt er f.eks. et oppgjørskort i sak 15-200246RFA-JVOS. I forbindelse med et oppgjørskort fra vegvesenet ble det satt ned en gul kule i grenselinjen mellom eiendommene. Retten går ut ifra at begge parter har vært kontaktet i forbindelse med dette, og at ingen innsigelser på nedsetting av den gule kula i over førti år, mener retten er et sterkt bevis for at partene var enige om grensepunktet.

Et eksempel på bevismiddel som har fått middels vekt er et oppgjør etter salg av grus fra grustak i sak 16-149838RFA-JARD. I oppgjøret mellom eiendommene la de til grunn grensene fra økonomisk kartverk. Retten vurderte at dette underbygget at partene har innrettet seg etter grensene i økonomisk kartverk. Andre bevismidler som har fått middels vekt er blant annet notat fra tidligere eier og dagbøker.

Eksempler på bevismidler som har fått lav vekt er bla. bøker, notat om tomtsalg, flyfoto, brevveksling forut avtale.

Eksempler på bevismidler som har fått ingen vekt er blant annet erklæring fra nær slekt, gamle flyfoto, erklæring om avstand fra grense i forbindelse med oppføring av kai.

Bevismidler som ikke er blitt omtalt eller vurdert er blant annet takst, salgsrapport, brev fra tidligere eier, skriv fra gamle folk, bygdebok og gamle flyfoto.

Registreringene fra undersøkelsen viser at det er mange ulike typer beviser som er registrert under variabelen annet. Hvilken vekt variabelen får vil være avhengig av hva bevismiddelet er, hvilke andre beviser som er lagt frem i saken og hva som er bevistemaet. Resultatet viser at det er kun bevismidlene som direkte omhandler grensene som har fått høy og avgjørende vekt.

4.3.2 konklusjon problemstilling 2:

Hvilken vekt legger jordskifteretten på de ulike bevisene i sakene?

Rettens avgjørelser skal treffes på grunnlag av prinsippet om fri bevisvurdering jf. tvisteloven § 21-2 første ledd. Dette innebærer at det ikke er noen bevis som fast har en høyere vekt enn andre, men det er opp til retten i hver enkelt sak hvilken vekt et bevis skal få. Hvilken vekt et bevis får vil være blant annet avhengig av hva som er bevisteamet, hvilke påstandsgrunnlag, grensepåstand og argumenter partene har, samt hvilke beviser som er lagt frem i saken.

Resultatene fra undersøkelsen viser hvordan de ulike bevisene har blitt vektlagt i hver av sine saker og hvilke vurderinger jordskifteretten gjør av de enkelte bevisene.

Overordnet viser resultatene at det er mange bevismidler som retten har vurdert som å ikke ha betydning for avgjørelsen, da de er kategorisert som ingen vekt eller ikke omtalt/vurdert. Det er altså bevismiddel som ikke har inneholdt informasjon som har kunnet belyse de aktuelle bevisemaene i saken. Den høye registreringen i disse kategoriene kan være på grunn av at det er en del selvprosederende parter, som muligens legger frem alt de har av informasjon som kan knytte seg til eiendommen. I tillegg er det også slik at man ikke alltid kan vite på forhånd hvilke beviser som vil bli aktuelle, da det er avhengig av hvilke bevisemaer som kommer opp og hvilke andre beviser som føres. Variabelen som skiller seg ut når det kommer til registrering i kategori ingen vekt og ikke omtalt, er skylddelingsforretning. Det er kun i 10 % av sakene at skylddelingsforretninger ikke har fått betydning for avgjørelsen. I teorien omtales skylddelinger som sentrale bevis, men bevisverdien vil kunne variere etter hvor god kvalitet de har. Resultatet tyder på at retten stort sett alltid søker etter å rekonstruere grensene etter skylddelingene, men slik som omtalt i teorien vil bevisverdien være avhengig av hvor sikkert jordskifteretten kan rekonstruere grensene.

Variablene med høyest registreringer i kategoriene ingen vekt og ikke omtalt/vurdert er Skjøte (86 %), matrikkel (75 %), økonomisk kartverk (56 %) og andre kart (56 %). Det er altså i svært få saker at retten legger vekt på informasjon fra skjøte eller matrikkelen. I sakene hvor matrikkelen har fått en betydning, er det på grunn av at grensene har samsvart med andre sterke bevis. Undersøkelsen viser dermed også at matrikkelen ikke har blitt vurdert til å ha bevisverdi, da vektingen baserer seg på andre bevis. Variabelen Økonomisk kartverk og andre kart får i litt under halvparten av sakene en betydning for avgjørelsen, men det er kun 17 % hvor økonomisk kartverk får høyere enn middels vekt og 8 % hvor andre kart får høyere enn middels vekt. Undersøkelsen har vist at økonomisk kartverk trenger støtte fra andre

samsvarende bevis for at de skal bli vektlagt, noe som samsvarer med uttalelser fra rettspraksis og tidligere forskning (kap. 2.5.3.2).

Variablene jordskiftekart, utskiftningskart og avtaler får ofte kategori høy vekt og avgjørende vekt, eller kategori ingen vekt og ikke omtalt/vurdert. I sakene hvor de ikke har fått vekt eller ikke blitt omtalt/vurdert har de ikke vært relevante for å belyse bevistemaet i saken, men når de er relevante ser man at det blir vektlagt høyt. Dette tyder på at bevismidlene ofte har en sterk bevisverdi i grensetvister, slik som kommer fram i teorien. Et bevistema som dukker opp er om det er avtalt å fravike utskiftning, jordskifte eller grenseavtalen. Resultatene fra undersøkelsen viser at det skal mye til for at jordskifteretten mener at dette er sannsynliggjort. I saker med hvor det er avvik mellom ulike typer oppmålingsforretninger (skylddelingsforretning, kart- og oppmålingsforretning, oppmålingsforretning) dukker ofte det samme bevistema opp, altså om det er inngått en avtale under den «nyeste» forretningen. Undersøkelsen viser at hvordan partene har oppført seg i ettertid av forretningene kan ha betydning for om retten anser det som sannsynlig at de har inngått en ny avtale eller ikke, og vektingene til disse variablene har variert fra sak til sak.

De undersøkte sakene gjelder ofte et tolkningsspørsmål av et eller flere stiftelsesdokument om hvor grensen går. Resultatene fra undersøkelsen viser at variablene faktisk bruk, terreng, vitner, behandling av offentlig organ og annet ofte blir viktige i en vurdering av hvilken av partenes grensepåstander som er mest sannsynlig. Hvor mye disse variablene blir vektlagt er dermed ofte avhengig av hvor tydelige de fremlagt stiftelsesdokumentene er. I saker hvor stiftelsesdokumentene er svært utydelige vil disse variablene kunne få høy eller avgjørende vekt. Variablen grensemerker er også et bevis som ifølge teorien er særdeles relevant når det gjelder tolkning av hvor en grense går etter et stiftelsesdokument og får i mange saker høy eller avgjørende vekt. Resultatene viser også at grensemerker får kategori ingen vekt i 29 % av sakene, da retten ikke vurderer de til å være riktige grensemerker. I 14,5 % av sakene får de kategori ikke omtalt/vurdert da de ikke er relevante for å fastsette grensen, og det er dermed ikke i mange saker at det er ført grensemerker som kan gi jordskifteretten et sikkert utgangspunkt i rekonstruering av grensebeskrivelser i stiftelsesdokument.

Alder tids bruk er en variabel som er aktuelle i saker hvor det er svært gamle eiendommer som ikke har stiftelsesdokumenter grensene kan fastsettes etter. Videre er vektleggingen avhengig av om bruken som anføres er rettsstiftende bruk og hvor godt de klarer å sannsynliggjøre at bruken har skjedd.

Til slutt har vi variabelen erstatning av offentlig organ som i en sak har fått avgjørende vekt i undersøkelsen. I de andre sakene har variabelen derimot ikke fått noe vekt, og bevisverdien til variabelen vil nok være avhengig av hvor grundig grensene er blitt klarlagt i forbindelse med erstatningen.

4.4 Delproblemstilling 3: Hvordan står partenes totale bevisvekt, resultat og avgjørelse om sakskostnader i forhold til hverandre?

I den siste delen av kodeskjemaet ble det registrert hver part sin totale bevisvekt under «sum bevisvekt», partenes resultat i sakene under «resultat» og om partene fikk dekket sakskostnader eller ikke under «sakskostnader». Etter analysene av sakene var gjennomført, registrerte jeg hvordan resultatene til partene i saken stod i forhold til registreringen i «sum bevisvekt» og «sakskostnader» for å se om det kan utledes noe om rettens bevisvurdering fra dette.

4.4.1 Resultat og drøfting av partenes totale bevisvekt, resultat og avgjørelse om sakskostnader

Kategoriseringen av hvilken vekt de ulike bevismidlene fikk, ble basert på rettens omtale av beviset og i hvilken grad de var enig i partens påstandsgrunnlag eller argumentasjon til beviset. Ved å summere hver part sin totale bevisvekt, sier det noe om hvilken av partenes påstandsgrunnlag og påstand retten er mest enig i etter partenes bevisføring. Dette gir en predikasjon på hva resultatet bør bli etter min utfylling og kategorisering av bevismidlene i kodeskjemaene.

Kategorier:	Forklaring:	Antall:
Kategori 1	Partens som vant saken har høyere bevisvekt enn de andre, eller partene har lik sum bevisvekt og begge får delvis medhold i saken.	86
Kategori 2	Parten som vant saken, har lavere bevisvekt enn de andre.	0
Kategori 3	Partene har lik bevisvekt, men en av partene vant saken.	3
Kategori 4	En av partene har høyere sum bevisvekt, men alle får delvis medhold.	7
Kategori 5	En av partene har høyere sum bevisvekt, men ingen får medhold.	1
Kategori 6	Part har lavere sum bevisvekt enn andre, men får medhold da den har samme grensepåstand som den vinnende part.	2
Kategori 7	Ikke mulig å gjennomføre analysen.	1

Tabell 19 Forhold mellom sum bevisvekt og resultat i sakene.

Resultatene fra undersøkelsen viser at i 86 % av grensetvistene stemmet sum bevisvekt (predikasjonen) med partenes resultat i saken. Altså parten som fikk medhold hadde høyere bevisvekt enn de andre, eller partene hadde like bevisvekt og partene fikk delvis medhold. Dette viser at kategoriseringen som har blitt gjort av bevismidlenes vekt i kodeskjemaet i svært stor grad samsvarer med det faktiske utfallet retten har kommet til i sakene. Det er heller ingen saker hvor kategori 2 er registrert.

Undersøkelsen viser også at i 3 saker har partene fått samme sum bevisvekt, men en av partene vant saken. Et eksempel kan sees i sak 1210-2014-0013 hvor retten uttaler:

«Jordskifteretten står att med 3 bevis om endepunktet mot .... Partane/ vitna sine forklaringar, økonomisk kartverk og bilete frå 1950-talet framvist under hovudforhandlinga. Ingen av desse bevisa gjer at ein sikkert kan fastsetja grensa med desimeters presisjon. Avstanden mellom partane sine påstandar er her ikkje meir enn 1 meter».

Partene har lik sum bevisvekt i saken, men retten mener det er ingen bevis som klarer å belyse bevistemaet tilstrekkelig. I saken tar jordskifteretten en samlet vurdering av hva de anser som en naturlig grense, som resulterte i at en av partene fikk delvis medhold i sin påstand. Dette er et eksempel hvor man ser jordskifterettens kompetanse blir avgjørende, da ingen av parten har en grensepåstand som er klart mer sannsynlig eller plausibel.

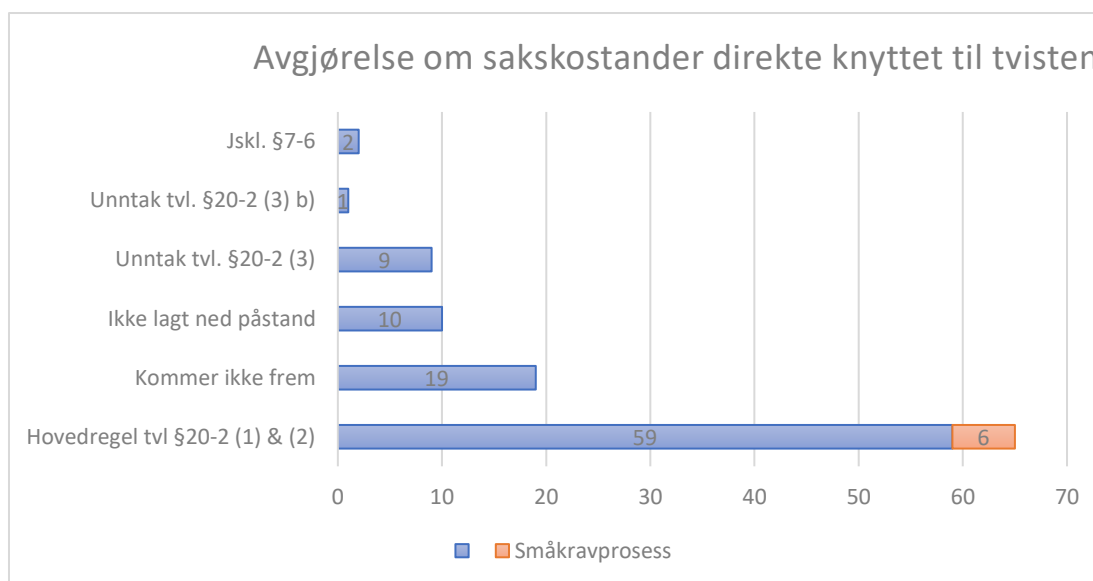
I alle sakene hvor partene har hatt lik sum bevisvekt, men det er en part som har vunnet (Kategori 3), har retten uttrykt at sakene var tvilsomme og gjort unntak fra hovedregelen om erstatning av sakskostnader etter tvistelovens § 20-2 tredje ledd bokstav a. Unntaksregelen gjelder dersom retten mener det var god grunn til å prøve saken fordi den var tvilsum. Det er interessant å se at retten har gitt uttrykk for tvil i disse sakene, da det viser at predikasjonen etter «sum bevisvekt» også stemmer i disse sakene. Predikasjonen stemmer fordi hvis parter har lik «sum bevisvekt», viser det at retten ikke mener at noen av partenes påstandsgrunnlag og bevis er mer sannsynlig eller plausibel enn den andre, og det vil dermed være naturlig at retten er i tvil. Retten må i disse sakene i stor grad bygge avgjørelsen på erfaringen de har fra å tolke stiftelsesdokument og fastsette grenser, og sier i slike tilfeller at de ser etter hva som er den mest naturlige grensen.

I 7 av sakene har en av partene høyere «sum bevisvekt», men alle partene får delvis medhold. I flere av disse sakene er årsaken at partene har fått medhold i ulike deler av påstandene sine. Et eksempel på dette kan sees i sak 19-103249rfa-jski hvor partene vunnet frem ved ulike

grensemerker. Dette tydeliggjør at det at det kan være flere bevistemaer i en sak og at selv om en part totalt sett har høyere bevisvekt, betyr det ikke at parten vinner frem ved alle bevistemaene. En forklaring kan for eksempel være at en part har ført flere bevismidler som kun belyser et av bevistemaene i saken og vinner fram ved dette bevistemaet. Den andre parten kan ha ett bevismiddel som gir svar på et annet bevistema i saken. Begge partene har vunnet på to ulike bevistemaer, men parten som hadde flere bevismidler som har fått vekt i avgjørelsen for det ene bevistemaet, vil totalt sett få en høyere sum bevisvekt. I kodeskjemaet er det ikke tatt hensyn til hvilket bevistema de ulike bevismidlene belyser, og dette er en årsak til at «sum bevisvekt» ikke har samsvart med resultatet i disse sakene. En annen årsak til avvik mellom sum bevisvekt og resultat kan være at jordskifteretten ser mer på helheten i saken, enn vurdering av enkeltbevis. Dette vil drøftes nærmere i kapittel 4.5.

Tabell 19 viser at det er 1 sak som har kategori 5, hvor selv om en part hadde høyere bevisvekt har det ikke vært tilstrekkelig til å bevise at partens grensepåstand er riktig. I 2 saker har partene fått kategori 6 på grunn av at de har hatt samme grensepåstand som en annen part som har vunnet saken, men de har selv ikke lagt frem noe særlig bevis.

Jeg har videre sett på om kostnader direkte knyttet til tvisten er blitt dekt. Tabell 20 viser at i 59 av sakene har jordskifteretten fulgt hovedregelen om sakskostnader direkte knyttet til tvisten etter tvisteloven § 20-2 første og andre ledd jf. jordskifteloven § 7-9 første ledd første punktum. Altså den parten som har vunnet saken fullt ut eller i det vesentlige, har fått erstatt sine sakskostnader som er direkte knyttet til tvisten. I sakene hvor en part har fått delvis medhold har parten fått delvis dekket sakskostnadene. I seks av disse sakene har tvistesummen vært under 125 000kr og dermed fulgt reglene etter småkravprosess i tvisteloven § 10-5 første og andre ledd jf. jordskifteloven § 7-9 første ledd andre punktum.

Tabell 20 Regel som er benyttet til å avgjøre sakskostnadene direkte knyttet til tvisten.

I 19 av grensetvistene er ikke avgjørelsen om sakskostnadene publisert. Videre er det 10 saker hvor partene ikke har lagt ned påstand om å få erstattet kostnader, eller partene har blitt enige om at de dekker sine egne kostander.

Som tabell 20 viser er det i 10 av sakene gjort unntak fra hovedregelen i tvisteloven § 20-2 første ledd. I 9 av disse sakene er det unntak etter tvistelovens § 20-2 tredje ledd a) og 1 sak etter tvisteloven § 20-2 tredje ledd b). I sakene hvor det er gjort unntak etter § 20-2 tredje ledd a) understreker at retten har vært i tvil og at det ikke har vært en påstand som har vært mer sannsynlig enn den andre.

I 2 saker har retten vurdert at sakskostnadene skal fordeles etter nytte jf. jordskifteloven § 7-6. Ingen av partene hadde i disse sakene prosessfullmektig. I sak 16-075707RFA-JVAG uttaler retten at alle har hatt nytte av saken, og jordskiftetekostnadene ble også redusert på grunn det ikke var utført grensemerking.

4.4.2 konklusjon delproblemstilling 3

Hvordan står partenes totale bevisvekt, resultat og avgjørelse om sakskostnader i forhold til hverandre?

Resultatene i tabell 19 viser at i 86 % av sakene er det parten som har høyest sum bevisvekt som også vinner saken. Dette viser at kodingen av rettens vurdering av bevismidlene har i svært stor grad samsvart med det faktiske resultatene i saken. Det er altså kun i noen få saker hvor prediksjonen etter «sum bevisvekt» ikke har samsvart med det faktiske resultatet. I

sakene som har fått kategori 3 hvor partene har lik sum beviset, men en av partene vinner (tabell 19) har retten uttrykt tvil. Selv om predikasjonen ikke har samsvart med det faktiske resultatet, mener jeg at «sum bevisvekt» stemmer med rettens vurdering av partenes beviser, påstandsgrunnlag og påstander i disse sakene, ettersom partene har lik «sum bevisvekt» og retten har uttrykt tvil.

Figur 20 viser hvordan forholdet mellom resultat og avgjørelsen om sakskostnader direkte knyttet til tvisten er i de undersøkte sakene. Resultatene fra undersøkelsen viser at i de fleste sakene blir hovedregelen etter tvistelovens § 20-2 første og andre ledd fulgt. Det er totalt 9 saker hvor retten benyttet unntaksregelen etter tvisteloven § 20-2 tredje ledd a) som understreker at retten har vært i tvil om avgjørelsen. I flere av disse sakene uttaler retten at de gjør en helhetlig vurdering av hva som virker som den mest naturlige grensen.

4.5 Sammenfattende drøfting

Problemstillingen til oppgaven er: *Hvordan vurderer jordskifteretten bevis i grensefastsettingssaker?*

Som grunnlag for avgjørelsen skal jordskifteretten vurdere de bevisene som er fremlagt i saken og de påstandsgrunnlag som er påberopt jf. tvisteloven § 11-2 første ledd.

Delproblemstilling 1 undersøkte hvilke typer bevismidler som blir fremlagt av partene og hvilken frekvens de har i de undersøkte sakene. Resultatene fra undersøkelsen viste at det i 87% av grensetvistene var lagt frem en form for stiftelsesdokument (skylddelingsforretning, kart-oppmålingsforretning, oppmålingsforretning, utskiftning eller jordskifte) som bevis.

Skylddelingsforretning var det stiftelsesdokumentet som hadde høyest frekvens, med registrering i 69% av sakene. I delproblemstilling 2 ble det undersøkt hvordan de registrerte bevismidlene ble vektlagt av retten i sakene. Dette viste at i samtlige av sakene hvor stiftelsesdokument var fremlagt, var det disse retten tok utgangspunkt i. Retten uttaler i samtlige av sakene at «de tar utgangspunkt i kartforretningen» når de begynner vurderingen eller «Det er naturlig å se hen til stiftelsesdokumentene når grensene skal fastsettes» jf. jsta-2016-193240-2.

I undersøkelsen ser det ut til at hvordan jordskifteretten ser på bevissituasjonen er avhengig av hvor tydelig stiftelsesdokumentene er og om de har holdepunkter i terrenget som gjør at de kan rekonstruere grensene. I slike saker viser undersøkelsen at andre typer bevis ikke blir

vurdert til å ha særlig betydning. Delproblemstilling 1 og 2 viser imidlertid at det ikke er mange saker hvor riktig grensemerker er påvist. Det er kun i ca. halvparten av sakene hvor et stiftelsesdokument er ført som bevis at det også er ført grensemerker som bevis. I 43,5 % av disse sakene er grensemerkene ikke vurdert til å være riktig grensemerker eller å være relevant til å fastsette grensen. Det er altså i ca. 31 % av sakene hvor et stiftelsesdokument også er ført som bevis, at det er blitt påvist riktige grensemerker. I rettsavgjørelsene kommer det ikke klart frem om jordskifteretten har bidratt med å finne grensemerker. Det er kun i noen saker uttalt at de har bidratt og andre saker kan uttalelser gi antydninger om at retten ikke har bidratt. På en annen side er det lagt opp til at parter skal kunne opptre som selvprosederende og det kan dermed tenkes at dette er noe jordskifteretten med sin spesialkompetanse bidrar med i grensetvister. Undersøkelsen har også gitt antydninger om at parter ofte er enige om grensene der de har funnet grensemerker, og det kan tenkes at dersom jordskifteretten bidro til å finne grensemerker kunne det ha ført til enighet mellom partene og en raskere saksgang. Det er likevel slik at forhandlingsprinsippet gjelder fullt ut og er faktor som begrenser jordskifteretten til å bidra med å lete etter grensemerker. Ettersom det ikke kommer klart frem av rettsavgjørelsene kan jeg ikke si noe om det ser ut til å være en praksis at jordskifteretten benytter sin spesialkompetanse til å hjelpe med å finne grensemerker. Det kan i så fall være tilfeller hvor eksisterende grensemerker ikke blir påvist og jordskifteretten ikke fastsetter den materielt riktige grensen. I undersøkelsen har det også dukket opp to saker hvor jordskifteretten uttaler at den riktige grensen ligger utenfor partenes påstander. I disse sakene har jordskifteretten fastsatt grensen innenfor partenes påstander, altså ikke den grensen som jordskifteretten faktisk mener er riktig. Dette viser hvordan disposisjonsprinsippet kan sperre for at jordskifteretten kan fastsette den materielt riktige eiendomsgrensen og kommer i konflikt med prinsippet om riktig avgjørelse.

Når det kommer til sakene hvor stiftelsesdokumentet ikke er tydelig nok til at jordskifteretten kan rekonstruere grensene kun basert på dette og/eller at grensemerker eller terengdetaljer ikke er å finne, ser det ut til at de i større grad ser på bevissituasjonen som en helhetsvurdering. Det er i flere av sakene uttalt at ettersom grensemerker ikke er funnet, eller ettersom de ikke har et sikkert holdepunkt i terrenget, kan ikke retten plassere tomten terrenget. I disse sakene viser undersøkelsen at variabelen faktisk bruk ofte får en stor betydning for jordskifterettens avgjørelse. Det vil være naturlig for en grunneier å opparbeide og utnytte eiendommen slik de selv oppfatter hvor grensene går, og dette er noe retten vektlegger høyt i sakene hvor stiftelsesdokumentet ikke er tilstrekkelig til å fastsette grensen.

Den faktiske bruken blir også i større grad vektlagt i saker hvor retten er i tvil. Undersøkelsen viser også at det er i disse sakene at de andre variablene i større grad får betydning i sakene. Enten ved at det støtter opp under bevis om den faktiske bruken eller om det underbygger en av partenes tolkning av stiftelsesdokumentet.

Videre har man sakene hvor det er lagt frem flere typer stiftelsesdokument. Det er da kun den første forretningen som vil være stiftelsesdokumentet, med mindre det er etablert ny grense i utskiftning eller jordskifte. Forretninger over allerede eksisterende grenser er såkalte klarlegginger eller oppmålinger av eksisterende grenser. Dersom det er avvik mellom disse forretningene, vil det bli et bevistema om partene har inngått en avtale om grensene under forretningen. Undersøkelsen min viser at i slike saker vil jordskifteretten også ha en helhetlig vurdering. Jordskifteretten vurderer kvaliteten på de ulike forretningene og hvordan partene har innrettet seg på eiendommen og deres oppførsel vil også ha stor betydning i denne vurderingen.

I undersøkelsen har det ikke kommet frem at jordskifteretten gjør noen form for vurdering av hvilken sannsynlighet et påstandsgrunnlag eller påstand har. Det er heller ikke sett at det er benyttet noen former for regneregler til å vurdere hva som er mest sannsynlig, slik som det er nedfelt i sannsynlighetsparadigmet. Begrepet sannsynlighet dukker derimot i flere av sakene opp. Det er i flere saker snakk om en part har tilstrekkelig sannsynliggjort sine påstandsgrunnlag og påstand. I disse tilfellene ser det ut til at utsagnene om sannsynlighet er basert på rettens egne erfaringer og personlig skjønn, og ikke i forbindelse med at det har blitt beregnet hvor sannsynlig et faktum er. I undersøkelsen har det kommet fram at i saker hvor stiftelsesdokument er tydelig nok til at retten kan rekonstruere grensene (enten med eller uten grensemerker og/eller terreng), får ikke andre typer beviser særlig bevisverdi i sakene. Det kan se ut som at retten i disse sakene vurderer bevistemaer mer isolert. Dette er noe Kolflaath (2004, s. 289-290) har kritisert, da det kan være at bevistemaene er oppfylt hver for seg, men at det ikke nødvendigvis er slik at bevistemaene ville vært oppfylt samlet. Et eksempel som muligens kan passe inn i denne problemstillingen Kolflaath snakker om, er sak 16-166757RFA-JSKI som ble anket og fikk ny avgjørelse i lagmannsretten. Lagmannsretten uttalte i ankebehandlingen at jordskifteretten hadde lagt for mye vekt på at de påviste grenseboltene var riktige, og at lagmannsretten i større grad la vekt på hvor i terrenget det var sannsynlig at grensen ble trekt. Lagmannsretten uttalelse tyder på at de mener jordskifteretten i denne saken har lagt for mye vekt på noen enkelte bevis og ikke sett på bevissituasjonen samlet. Lagmannsretten kom i ankebehandlingen frem til et annet grenseforløp og at de

påviste grenseboltene ikke var grensemerker. Undersøkelsen viser derimot at i sakene hvor retten ikke kan rekonstruere grensen sikkert nok, basert på stiftelsesdokument og grensemerker så ser retten i større grad på bevissituasjonen som en helhet. Det kan se ut til at i disse sakene passer jordskifterettens bevisvurdering mer inn i hvordan det gjøres etter fortellingsparadigmet. Hva som virker som den mest sannsynlige grensen baserer seg mer på hva bevisene i et helhetlig perspektiv viser og at partenes faktiske bruk og vitneforklaringer i større grad får betydning i disse sakene.

5 Avslutning

5.1 Innledning

Dette kapittelet marker avslutningen på oppgaven og vil bestå av konklusjon av hovedproblemstilling, samt noen avsluttende refleksjoner og ideer til videre forskning.

5.2 Konklusjon på hovedproblemstilling

Problemstillingen til oppgaven var: *Hvordan vurderer jordskifteretten bevis i grensefastsettingssaker?*

Funnene i undersøkelsen har vist at hvordan jordskifteretten vurderer bevis varierer i sakene og vil være avhengig av både hvilke bevis som blir fremlagt, bevistemaene i sakene og hvilke påstandsgrunnlag og påstander partene har. Undersøkelsen viser at i sakene hvor et stiftelsesdokument blir fremlagt, tok retten utgangspunkt i dette dokumentet. Avhengig av hvor tydelig stiftelsesdokumentet er og om de har holdepunkter i terrenget som kan benyttes til å rekonstruere grensene, vil retten i stor grad basere avgjørelsen på dette. Andre beviser som for eksempel faktisk bruk får ikke særlig betydning i slike tilfeller. I disse sakene ser det altså ut til at retten legger mye vekt på enkelte bevis, men det er likevel en betydning at stiftelsesdokumentet samsvarer med grensemerker og/eller terreng. Jordskifteretten gjør ikke matematiske beregninger for å avgjøre hva som er mest sannsynlig, men vurderingen av hva som er mest sannsynlig baserer seg på rettens egne erfaringer. Jordskifteretten har god kunnskap og erfaring med tolkning av eldre stiftelsesdokument, og i saker hvor retten mener de har god kvalitet blir disse avgjørende for rettens avgjørelse. I saker hvor stiftelsesdokumentene er mindre tydelig, og det ikke er sikre holdepunkt, viser undersøkelsen at retten i større grad ser på bevissituasjonen som en helhet. Det blir i disse sakene i større grad lagt vekt på partenes faktiske bruk, vitner og andre bevismidler som kan belyse bevistema i saken. Bevisvurderingen går i større grad ut på å vurdere hvilken av partenes tolkning som virker mest naturlig eller sannsynlig etter en samlet vurdering av bevisene, noe som i større grad samsvarer med bevisteorien i fortellingsparadigmet. Undersøkelsen viser at hvordan jordskifteretten ser på bevissituasjonen og går frem i bevisvurderingen ofte vil være avhengig av kvaliteten på stiftelsesdokument og om det er sikre holdepunkt i terrenget.

5.3 Avsluttende refleksjoner

Målet med oppgaven var å undersøke hvordan jordskifteretten vurderer bevis i grensefastsettingssaker. Det har vært et krevende tema å undersøke da rettens bevisvurdering er svært sammensatt. Utarbeiding av kodeskjema og hvordan rettens vurdering skulle metodisk kategoriseres har tatt mye av tiden, og ikke minst har selve gjennomføringen av analysene tatt mye tid, da analysene har vært omfattende. Optimalt skulle jeg ønske at bevisvurderingsteoriene hadde fått større plass i oppgaven, men med tanke på at masteroppgaven er skrevet iløpet av et semester, er jeg fornøyd med omfanget.

5.4 Videre forskning

I oppgaven har det dukket opp flere temaer og vinklinger som kunne vært interessant å gjøre videre forskning på. Grensefastsettingsaker står for en stor del av sakene jordskifteretten behandler. I undersøkelsen er det funnet antydninger til hva som kan være årsaker til at det oppstår grensetvister. Det kunne dermed være interessant å studere hva som er bakgrunnen for at det oppstår tvist, og hvorfor grunneiere krever saken for jordskifteretten, fremfor tingretten. Er det en forventning om at jordskifteretten har bedre kompetanse til å avgjøre en grensefastsettingssak? Det kunne også være interessant å undersøke i hvilken grad jordskifteretten bidrar i å finne grensemerker, eller hvilken rolle teknisk utreder har i grensefastsettingssaker.

Litteraturliste

Litteratur

- Bergsholm, E. (2010). Noen refleksjoner omkring nyere teori om rettens bevisvurdering med utgangspunkt i noen tingsrettslige saker. *Kart og Plan*, 70(3), 218-223.
- Bergsholm, E. (2016). Bør eiendomsgrenser være en privatsak eller et offentlig ansvar? *Tidsskrift for eiendomsrett*, 7(3), 147-164. <https://doi.org/10.18261/ISSN0809-9529-2011-03-02>
- Bernt, C. & Mykland, S. (2009). Materiell prosessledelse, i: Ravna, Ø.(red.) Perspektiver på jordskifte. Oslo: Gyldendal.
- Bjerva, Ø. J. (2012). *Jordskiftedomstolene i endring* [Norges miljø- og biovitenskapelige universitet]. Ås. https://nmbu.brage.unit.no/nmbu-xmlui/bitstream/handle/11250/2432843/2012-08_%c3%98ystein%20Jakob%20Bjerva_%28ILP%29.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Bratberg, Ø. (2021). *Tekstanalyse for samfunnsvitere* (3. utg.). Cappelen damm.
- Eckhoff, T. (1962). *Sivilprosess* (2. utg.). Universitetsforlaget.
- Falkanger, T. & Falkanger, A. T. (2022). *Tingsrett* (9. utg.). Universitetsforlaget.
- Grønmo, S. (2004). *Samfunnsvitenskapelige metoder* (1. utg.). Fagbokforlaget.
- Grønmo, S. (2016). *Samfunnsvitenskapelige metoder* (2. utg.). Fagbokforlaget.
- Haraldstad, H. S. (2013). Økonomisk kartverk og eiendomsgrenser. Noen erfaringer som jordskiftedommer og tidligere inventør. *Kart og Plan*, 73(4-2013), 255-266.
- kartverket. (2015). Kurs i matrikkelføring - Den norske eiendomsregistreringens historie. <https://www.kartverket.no/globalassets/eiendom/skjema/den-norske-eiendomsregistreringens-historie.pdf>
- Kolflaath, E. (2004). Bevisbedømmelse – sannsynlighet eller fortellinger? *Jussens Venner 2004 s 279 – (JV-2004-279)*. <https://lovdata.no/pro/JUS/kolflaath-e-2004-01>
- Kronstad, H. A. (2022). *Klarlegging av eiendomsforhold i forbindelse med grunnerverv* [Høgskulen på Vestlandet].
- Krumsvik, R. J. (2014). *Forskningsdesign og kvalitativ metode - ei innføring*. Fagbokforlaget.
- Kvestad, L., Sky, P. K. & Aadland, B. (2022). Om utskiftningene og kartene som ble utarbeidet etter utskiftningsloven av 1821. *Kart og Plan*, 115(3), 199-222. <https://doi.org/doi:10.18261/kp.115.3.3>
- Lid, O. (1968). *Kort prosess. Oversyn over rettergangsmåten i tvistemål*. Det Norske Samlaget.
- Mjøs, L. B. & Leiknes, A. (2007). Eieidomsmåling og eieidomskart. I Ø. Ravna (Red.), *Areal og eiendomsrett*. Universitetsforlaget.
- Nordtveit, E. (1990). Grenser for fast eieidom. *Jussens Venner*, 25(1), 23-71. <https://doi.org/10.18261/ISSN1504-3126-1990-01-04>
- Næss, D. A. (2021). Grensene i Økonomisk kartverk: Rettsgyldighet og bruk i grensefastsettende saker. *Kart og Plan*, (3-4), 142-165.
- Paule, T. (1997). *Den økonomiske kartleggingens historie i Norge fram til 1986*. Statens kartverk.
- Ravna, Ø. (2007). Jordskifterettens saklige kompetanse i grenseangssaker.
- Reusch, M. (2016). Kart som bevis og hjelpedokument i rettssaker. *Tidsskrift for eiendomsrett*, 3(1), 11-22. <https://doi.org/10.18261/ISSN0809-9529-2007-01-02>
- Robberstad, A. (2021). *Sivilprosess* (5. utg.). Fagbokforlaget.
- Røsvoll, T. E. (2020). Overvektsprinsippets fremvekst. *Tidsskrift for Rettsvitenskap*, 133(2-3), 161-218. <https://doi.org/10.18261/issn.1504-3096-2020-02-03-02>
- Skoghøy, J. (2007). Endringer i sivilprosessen som følge av ny tvistelov og betydningen for disse for jordskifteretten. I: Ravna, Ø.(red.) *Areal og eiendomsrett*, 547-568.
- Tjora, A. (2018). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis* (3. utg.). Gyldendal akademisk.
- Tjora, A. (2019). *Viten skapt: Kvalitativ analyse og teoriutvikling*. Cappelen Damm.
- Tjora, A. (2021). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis* (4. utg.). Gyldendal.
- Øyen, Ø. (2020). Tvisteloven og bevisretten – en oversikt. *Jussens Venner*, 55(3), 129-162. <https://doi.org/doi:10.18261/issn.1504-3126-2020-03-01>

Årstatistikk Jordskifterettene. (2022). Norges Domstoler.

<https://www.domstol.no/no/domstoladministrasjonen/publikasjoner-og-veiledere/statistikk/>

Lover:

Bygningslov, Kommunal- og arbeidsdepartementet (1965). <https://lovdata.no/pro/NLO/lov/1965-06-18-7>

Domstolloven. Lov om domstolene (domstolloven), Justis- og beredskapsdepartementet (1915). <https://lovdata.no/pro/NL/lov/1915-08-13-5>

Matrikkellova. Lov om egedomsregistrering (matrikkellova), Kommunal- og distriktsdepartementet (2005). <https://lovdata.no/pro/NL/lov/2005-06-17-101>

Jordskiftelova. Lov om fastsetjing og endring av egedoms- og rettshøve på fast egedom m.m. (jordskiftelova), Landbruks- og matdepartementet (2013). <https://lovdata.no/pro/NL/lov/2013-06-21-100>

Jordskifteloven. Lov om jordskifte o.a. (jordskifteloven), Landbruks- og matdepartementet (1979). <https://lovdata.no/pro/NLO/lov/1979-12-21-77>

Delingsloven. Lov om kartlegging, deling og registrering av grunneiendom (Delingsloven), Miljøverndepartementet (1978). <https://lovdata.no/pro/NLO/lov/1978-06-23-70>

Tvisteloven. Lov om mekling og rettergang i sivile tvister (tvisteloven), Justis- og beredskapsdepartementet (2005). <https://lovdata.no/pro/NL/lov/2005-06-17-90>

Plan- og bygningsloven. Lov om planlegging og byggesaksbehandling (plan- og bygningsloven), Kommunal- og distriktsdepartementet (2008). <https://lovdata.no/pro/NL/lov/2008-06-27-71>

Tvistemålsloven. Lov om rettergangsmåten for tvistemål (tvistemålsloven), Justis- og beredskapsdepartementet (1915). <https://lovdata.no/pro/NLO/lov/1915-08-13-6>

Vassdragsloven. Lov om vassdragene [vassdragsloven], Olje- og energidepartementet (1940). <https://lovdata.no/pro/NL/lov/1940-03-15-3>

Forarbeider:

Prop.101 L (2012–2013) Lov om fastsetjing og endring av egedoms- og rettshøve på fast egedom m.m. (jordskiftelova).

Ot.prp. nr. 39. (1934). Om lov om forandring i lov om utskiftning m. v. av 13.

Ot.prp. nr. 31 (1950) Om lov om jordskifte o. a.

Ot.prp.nr.51 (2004–2005) Om lov om mekling og rettergang i sivile tvister (tvisteloven)

Ot.prp.nr.50 (1977–1978) Om lov om kartlegging, deling og registrering av grunneiendom (delingsloven)

Ot.pr.nr.70 (2004–2005) Om lov om egedomsregistrering

NOU 1976: 50 Revisjon av jordskifteloven

NOU 1988:16 Rådsegn 14 – Egedomsgrensen og administrative inndelingsgrenser

Rettspraksis:

Rt. 1984 s.629

Rt. 1911 s. 1029
HR 2019-2344-A
HR-2019-500-U
Rt-2008-1409
HR-2001-4-B
Rt-1959 -1050
Rt. 2000 s. 1325
Rt. 1979 s. 1099
LB-2016-186319
LF-2011-16644

(De analyserte sakene i datagrunnlaget er listet i vedlegg 1).

Vedlegg

Vedlegg 1: Liste over rettsavgjørelser i datagrunnlaget.

Vedlegg 2: Pretest 1

Vedlegg 3: Pretest 2

Vedlegg 4: Kodeskjema for samtlige analyser

Vedlegg 5: Sikt- godkjenning